

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΒΙΒΛΙΑ

ΔΩΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ:

ΝΙΚΟΣ ΑΓΒΑΛΙΩΤΗΣ
ΡΙΡΗ ΜΙΓΑΛΗ
ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΑΝΣ
Γ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ
ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ
ΜΙΧ. ΧΑΝΝΟΥΣΗΣ
ΜΑΡΙΚΑ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ
ΠΑΝΟΣ ΣΠΑΛΑΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
Α. Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΔΙΑΚΑΚΟΥ
ΑΘΗΝΑ ΡΟΥΣΣΑΚΗ ΓΕΡΜΑΝΟΥ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ
ΜΙΝΑΣ ΔΥΜΑΚΗΣ
Κ. ΑΡΓΥΡΗΣ
ΣΦΕΤΟΣΛΑΦ ΜΙΝΚΩΦ
Α. ΤΣΙΤΟΥΡΗΣ
ΜΗΤΣΟΣ ΛΥΓΙΖΟΣ
ΑΛΕΚΟΣ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΚΩΣΤΑΣ ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ
ΝΑΝΑ ΧΑΡΒΑΛΙΑ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ: ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ: ΛΩΡΟΥ ΦΑΝΤΑΖΗ: ΔΗΜΟΣΕΒΗ ΒΟΥΤΣΡΑ: «Κάλυκοι Πολιτισμοί» ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ: «Τὰ βουκόλια καὶ τὰ ἐγκόμια» ΣΗΥΡΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: ΜΙΧ. ΔΕΜΕΡΛΗ: «Γλυκύποτα φαρμάκια» — ΘΕΑΤΡΟ: ΓΙΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΗ: ΤΙΜΟΥ ΜΩΡΑΪΤΙΝΗ: τὸ «Τετάρτικ», ΣΕΡΤΟΥΤ: «ΑΝΝΙΒΑΣ», ΣΠ. ΜΕΛΑ: «Ιούδας» — ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ: ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: «Ἡ Γαλλικὴ» — ὠτὴ ἔκθεσις» «Νέες ἐκδόσεις» — ΜΟΥΣΙΚΗ: ΘΕΟΔ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ: «Ἡ Μουσικὴ σ' ἀδεια» Μελοδραματικὰ Παραστάσεις: «5 νέα τραγούδια» — ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ — ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ ΜΑΣ

«Διαπίστωση»
«Μὴ μὲ ξητάς»
«Ψηλότερα»
«Ἐρωτικὸ»
«Θύμηση»
«Ὁ Λυρισμὸς τοῦ Φιλήντα»
«Προτοῦ πίεσις τῆ σκανδάλη»
«Tristesse»
«Φθινόπωρο»
«Θεὸς ἀνεύρετος»
*Ὁ Ugo Foscolo στὴν ἱστορία τῆς Ἰταλικῆς λογοτεχνίας»
«Στὴν ὄρανή»
«Ἡρώδες»
«Ἡ προσμονὴ τῶν ὁρῶν»
«Θλιβερὸ Τραγούδι»
«Ὡς κίτταξα»
«Τὸ πύρινο πουλὶ» Μετάφρ. Α. ΑΡΓΗ
«Ἡ Φωνὴ σου»
«Δύο κορίτσια ἀνερώτευτα»
«Ἀκουαρέλλα»
«Ἡ Μπαλλάντα τῆς γεροντοκόρης»
«Στὸ Δεῖλι»

ΧΡΟΝΟΣ ΒΙ

ΦΥΛΛΑ
ΕΙΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ-ΕΙΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ
ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 5

ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ — ΟΚΤΩΒΡΗΣ
ΝΟΕΜΒΡΗΣ
1934

“ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ,,**ΜΗΝΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΩΝ ΝΕΩΝ**

Τυπογραφεία: Σωκράτους 35 Πειραιάς

ΤΗΛΕΦΩΝΟ 41.724

Γράμματα—Εμβόσματα

Ν. ΑΪΒΑΛΙΩΤΗΝ

Λεωχάρους 18—Πειραιά

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ἐξωτερικοῦ	χρόν. 1 1/2 δολ.
Ἐσωτερικοῦ	» 50 δραχ.
»	ἔξάμ. 30
Αἴγυπτος καὶ Κύπρος	8 Σελλίνια
Δωδεκάνησα	25 Λιρεττες

“ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ,,**(LE DEPART)****REVUE MENSUELLE LITTERAIRE**

Lettres et Mandats Poste

N. AIVALIOTIS

Leocharous 18—Pirée

Imprimerie: Tsamadou 44

ABONNEMENTS

Etranger pour une année	1 1/2 doll.
Grece	» 50 drach.
Egypte et Chypre	8 shillings
Rodi	25 lirettes

Τ.ΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΑΧ. 5**ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΥΛΗΣ
ΝΙΚΟΣ ΑΪΒΑΛΙΩΤΗΣ****ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ**

ΛΑΜΠΡΟΥ ΠΟΡΦΥΡΑ: «Μουσικὲς φωνές» (ποιήματα).
 ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΒΟΥΤΥΡΑ: «Κάλπικοι πολιτισμοὶ» (νουβέλλα).
 ΜΑΡΚΟΥ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ: «Τέχνη ποιητική» (κρίσεις καὶ ἐπισκόπησης ἐπι
 τῆς ποιητικῆς τέχνης).
 ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ: «Τρακτέρ» (ποιήματα).
 Α. Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: «Νεοέλληνες Καλλιτέχνες» (Γιαννούλης Χαλεπάς).
 Φ. ΑΝΑΤΟΛΕΑ: «Ὁς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν» (ποιήματα).
 Σ. ΒΟΓΙΑΤΖΑΚΗ—Ν. ΤΩΜΑΔΑΚΗ: «Βιβλιογραφία Διονυσίου Σολω-
 μοῦ» (1825—1933).
 Ν. ΤΩΜΑΔΑΚΗ: «Τὸ τραγοῦδι τῆς Φιύγκουσσας» (Μελέτη).
 Λ. ΞΑΝΘΟΥ: «Μάσκες ἀνθρώπων» (Διηγήματα).
 Π. ΠΑΜΙΣΣΟΥ: «Στοχασμοὶ» (ποιήματα).
 ΣΩΤΟΥ ΣΚΟΥΤΑΡΗ: «Σιγαὰ βήματα» (ποιήματα).
 Κ. ΜΟΝΤΗΣ: «Μὲ μέτρο καὶ χωρὶς μέτρο» (ποιήματα).
 ΡΕΜΒΗ ΠΑΛΜΥΡΑ: «Παράπονα τῆς καρδιᾶς» (ποιήματα).
 Π. ΠΑΡΜΑ, Α. ΙΩΑΝΝΟΥ, Ο. ΧΑΠΠΗ, Ν. ΒΡΑΧΙΜΗ, Ν. ΘΑ-
 ΜΝΟΥ, Π. ΑΠΕΡΓΗ, Τ. ΜΕΛΑ, ΝΤ. ΤΕΡΕΖΑΚΗ, Κ. Π. ΛΑ-
 ΒΙΘΗ, Κ. ΒΥΤΣΕΝΤΟΥ, Κ. ΜΑΡΗ, Π. ΙΩΑΝΝΙΔΗ, Λ. ΕΥΣΤΑ-
 ΘΙΟΥ: «Σύγχρονη Κυπριακὴ λογοτεχνία» (Στίχοι καὶ πεζά) τόμοι 2.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ

Ἄσκοπα πάλι νὰ γυρνᾶς, ἔτσι ἀσυναίσθητα, χωρὶς
 ὁ ἄσωτος δρόμος πουθενὰ νὰ σ' ὀδηγᾶ, σὲ μι' ἄκρη,
 καὶ νὰ θυμᾶσαι ὅσο ποτὲ κάποια γυναῖκα, ποὺ θαρρεῖς
 τὸ τελευταῖο πὼς ἔχυσε γιὰ τὴν ἀγάπη δάκρυ...

Καὶ νὰ διαβαίνης, νὰ περνᾶς δενδροστοιχίες ἐρημικῆς,
 κάτω ἀπὸ ἀλέες ποὺ ραίνουνε τὸ δρόμο σου μὲ φύλλα,
 καὶ τὸ μουρμούρισμα τ' ἄβρο τῶν φιλλυρῶν μὲ μουσικῆς
 νὰ μοιάζη γνώριμες φωνές, ἀγαπημένων γυναικῶν,
 ποὺ σὲ δονοῦν, σκορπῶντας σου γλυκεῖα μιὰ ἀνατριχίλα...

Κι' ἡ τρυφερότητά σου ὀκνὰ καὶ κείνη τότε νὰ ξυπνᾶ
 καὶ τῆς ψυχῆς σου τὸ κενὸ ὡς τὸ βλέπεις νὰ πληθαίνει
 μικρὸ νὰ γίνεσαι παιδί, μικρὸ κι' εὐαίσθητο ξανά
 καὶ ὁ ἑαυτός σου ὁ τωρινὸς ν' ἀφίνης νὰ πεθαίνει!

Καὶ δακρυσμένος ἂν σταθῆς μπρὸς σ' ἕνα μέρος ἰσκιερό,
 σ' ὅ,τι ὥρατο λησμόνησες κι' ὁ νοῦς σου ξανά πλάθει,
 πάντα νὰ βρίσκης τὴ μορφή κάποιας γυναίκας ποὺ καιρὸ
 μέσα στὴ λήθη ἀφίσανε τὰ ἀνθρώπινά σου πάθη...

ΝΙΚΟΣ ΑΪΒΑΛΙΩΤΗΣ

ΜΗ ΜΕ ΖΗΤΑΣ...

Μὴ μὲ ζητᾶς, μονάχη μου θαρθῶ,
 σὰν ἀνοιξὴς πνοοῦλα, ἀγαπημένε,
 τρελλὴ πεταλουδίτσα στὸν ἀνθὸ
 καὶ μὴν πονεῖς, καλέ μου, λατρεμμένε.

Ἄργα θαρθῶ, μεσάνυχτα θαρθῶ,
 νεράϊδα στ' ὄνειρό σου τ' ἀκρογιάλι,
 ἔτσι, ἀκαρτέρητη θαρθῶ καὶ θὰ διαβῶ
 τὸ γνώριμο κατώφλι σου καὶ πάλι.

Θαρθῶ, καλέ μου, ἀγαπημένε μου, θαρθῶ
 τὸ μῦρο τῆς ἀγάπης φέρνοντάς σου,
 συντρόφισσά σου στοργικὴ, γιὰ νὰ δοθῶ
 παντοτεινὰ στὸν ἔρωτά σου...

ΡΙΠΗ ΜΙΓΑΛΗ

ΨΗΛΟΤΕΡΑ

Ἀπὸ τῆ θλίψη μου ψηλότερα ἄς σταθῶ·
κι' ἀπὸ τὶς πλήθεις ἔγνοιες μου ἄς κρατήσω
μονάχα ἐκεῖνες, πῶχουν ὄριμο καρπὸ
νὰ μοῦ προσφέρουν, ὅταν τὶς τρυγήσω.

Τὶ τῶφελος στῆς μάταιας λύπης τῆ φωτιά
τῆς δράσης τὶς φτεροῦγες μας νὰ καίμε
κι' ὄλα τὰ πάθια μας, πραγματικά ἢ πλαστά,
σὰ γύναια νὰ καθόμαστε νὰ κλαίμε;

Ἄξιζει νὰ συρθοῦμε σκλάβοι ταπεινοὶ
πίσω ἀπ' τὶς ἄσκοπες μικροφροντίδες
καὶ νὰ ξεδεύουμε γι' αὐτὲς ἀπ' τὴν πηγῆ
τῆς ζήσης μας καὶ τὶς στερνὲς ρανίδες;

Ἀπὸ τῆ θλίψη μου ψηλότερα ἄς σταθῶ·
κι' ἀπὸ τὶς τόσες ἔγνοιες μου ἄς κρατήσω
ἐκεῖνες μόνο, πῶχουνε γλυκὸ καρπὸ
νὰ μοῦ χαρίσουν, ὅταν τὶς τρυγήσω.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΑΝΣ

ΕΡΩΤΙΚΟ

Ὅλα τὰ ὄνειρά μου τὰ ἐσπατάλησα
κι' ἔμεινα στῆ ζωῆ μου πάντα μόνος.
Πάντα ἡ σιωπῆ καὶ πάντα ἡ ἐγκατάλειψη
καὶ πάντα-ὦ πάντα! -ἀμίλητος ὁ πόνος.

Μὰ ἦρθες, ἔβου, σὰν ἀνοιξη μυριάκλωνη,
γεμάτη ἀνθούς, κεληδισμούς καὶ μῦρα.
ἦρθες μιὰ νύχτα φθινοπωρινή, πού μοῦ
[ἀνοιγε

καινούργιο μονοπάτι ἐμπρὸς μου ἢ
[Μοῖρα.

Τρέμισμα ξαφνικό, γλυκὺ κι' ἀνέχ-
[φραστο,
σπίθισμα στῶν θολῶν ματιῶν τὸ βάθος.
Πῶς τῆς καρδιάς μου ἐξόπνησε τὸ τέ-
[ναγος,

σὰν μιὰ πνοή Ἀπριλιάτικη, τὸ πάθος...

Γ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

ΘΥΜΗΣΗ

Ὅλα μ' ἔχουν ἀφημένα,
σὰν τὸν ἄρρωστο στὰ ξένα...
Καὶ ψυχῆ μου ἀναστενάζει
στῆς καρδιάς μου τὸ μαράζι...

Τί εἶναι ὥστόσο ὁ Κόσμος; Χεῖλγ
μὴν μποροῦνε
νὰν τὸ εἰποῦνε,
πού καημοὶ τὰ καίνε χίλιοι,
μέσ' στὰ λούλουδα τοῦ Ἀπρίλη!

Ὅλα μ' ἔχουν ἀφημένα...
καὶ ἀπομένει ἐντὸς μου μόνο,
πού μὲ κλαίει, μὲ κλαίει μὲ πόνο
κάτι ἀπὸ τὰ Περρασμένα...

Καὶ μὲ κλαίει ὡς τὴν αὐγούλα,
σὰ μαννούλα,
πού καθήμενη μὲ θλίψη,
στὴν ἀγκάλη μου ἔχει σκύψει...

Μοναχὴ μου παρηγόρια
κάποια θύμηση πανώρια...

Σπέτσες 1934

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

Ο ΛΥΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΦΙΛΗΝΤΑ

Γράφοντας τὶς προάλλες στῆ «Νέα Ἑστία» (15 Αὐγούστου 1934) γιὰ τὸ Μένο Φιλήντα, πού πέθανε τελευταῖα, ἔλεγα μέσα σὲ ἄλλα, πὼς δὲν εἶτανε στεγνὸς δάσκαλος καὶ σχολαστικὸς γραμματολόγος, μὰ πὼς ἡ φαντασία του πετοῦσε στὰ ὕψη καὶ βαθιά στὴν ψυχῆ του κελαδοῦσε τὸ τραγούδι. Κι ἀληθινά, ὁ Φιλήντας, εἶχε μέσα του λυρισμὸ, πού τονὲ βοηθοῦσε πολὺ στὸ γλωσσικὸ ἐπιστημονικὸ του ἔργο. Ἐξετάζοντας μιὰ λέξη, φροντίζοντας νὰ βρῆ τὴν καταγωγὴ καὶ τὴν παραγωγὴ τῆς, ἔπαιρνε καὶ μελετοῦσε τὴ σημασίαν τῆς, ὄχι μὲ ξερὴ σοφία, μὰ μὲ πνοὴ δημιουργική. Δηλαδή ἔψαχνε ν' ἀνακαλύψῃ τὸ μεταφορικὸ καὶ τὸ ποιητικὸ τῆς νόημα σὲ στίχους, σὲ παροιμίες ἢ σὲ ἄλλα μνημεῖα τοῦ λόγου, ν' ἀναλύσῃ, νὰ φωτίσῃ, νὰ συνδύασῃ τὰ καθέκαστα αὐτὰ καὶ νὰ βγάλῃ τὸ γνωστικὸ του συμπέρασμα. Γιὰ τέτοια δουλειὰ χρειάζεται καὶ γνώση καὶ μελέτη κ' ἔρευνα βέβαια συστηματική, μὰ περισσότερο ἀπ' ὅλα ἐκεῖνο τὸ ἔμφυτο μήνυμα πού μένει δῶρο καὶ γνώρισμα τοῦ ποιητῆ.

Πὼς ὁ Φιλήντας εἶτανε λογοτέχνης, φάνηκε ἀπὸ τὰ πρῶτα του βήματα. Στὰ 1901 πού ἔγραψε τὴν πρώτη του ἐκείνη ρωμαϊκὴ γραμματικὴ, σύνθετε μαζί καὶ «Παιδικὸς διαλόγους» μὲ σκοπὸ παιδαγωγικὸ μὰ μὲ ιδιαίτερη χάρι στὴν ἔκφρασή τους καὶ «Ἱστορίες τῆς ἀγάπης» πού ἂν δὲν εἶχαν ἀξία πρῶτης γραμμῆς, δείχνανε πὼς ὁ νέος τότε δάσκαλος ἠθογραφοῦσε τὴν ἐποχὴ του. Καὶ δὲ σταμάτησε μόνο στὰ πρῶτα του αὐτὰ ἔργα. Μαζὶ μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ὀριμότητα περπατοῦσε πλαί του κ' ἡ λογοτεχνική. Παλεύοντας μὲ χίλιες δυσκολίες, ἔκλεβε ὥρες γιὰ νὰ καλλιερῆσῃ τὰ ποιητικὰ ἄνθη τῆς φαντασίας του. Ἔτσι ἔγραψε τοὺς στίχους του πού βγήκανε στὰ 1921 σὲ βιβλίον μὲ τὸν τίτλον «Ὀχτάβες».

Τὰ ποιήματ' αὐτὰ τοῦ Φιλήντα εἶναι ὄλα ὀχτάστιχα μὲ στίχον τῶν ἐννιῶν συλλαβῶν. Μὰ ὁ στίχος ἔχει μιὰ ιδιαίτερη ἐσωτερικὴ μουσικότητα κάθε ἄλλο παρὰ ἀπαλή. Μιὰ μουσικότητα πού ἐνῶ βγαίνει ἀπὸ μονόχορδον λύρα, σοῦ ὑποβάλλει πολύχορδον δραματικὸ ἀνάκρουσμα. Τῆς ὑπαρξῆς του τὸ δράμα ξετυλίγει στὶς «Ὀχτάβες» ὁ ποιητής. Ὁ γύρω του κόσμος προσκολλημένος στὰ παλιὰ διανοητικὰ εἰρήπια καὶ στὴ νεκρὴ παράδοση. Γίνεται μέσα του ἡ τραγικὴ σύγκρουση, πού τοῦ κινεῖ τὴ σκέψη καὶ τοῦ ἀνάβει τὴ λυρικὴ φωτιά. Ἔτσι ξεπηδᾷ ὁ στίχος του. Τὰ ρεποθέματα σαπίσανε, τὰ παλιὰ κάστρα γέρονουν ἀποσταμένα. Δύναμη χροιάζεται νὰ πάρομε γιὰ νὰ τὰ βαρέσουμε, λέει. Ἔτσι ζωγραφίζοντας τὴν ἀτομικὴ του συγκίνηση, ὑψώνεται σὲ διάθεση φιλοσοφική. Ὁ στοχασμὸς του ἀπὸ τὸ λυρικὸ μετῆσι φτάνει ὡς τὸ ἐλεγειακὸ κλάμα. Στέκεται μπροστὰ στὸ αἶνιγμα τῆς ὑπαρξῆς μας μὲ μιὰ γαλήνη.

Ἡ κάθε οὐράνια φωτοστάλα
μοῦ εἶταν κι ἀπόνα σκαλοπάτι
ὠραῖο, στοῦ ἀπειρου τὴ σκάλα
πού ἀνέβαινα σὲ φτερωτὸ ἄτι.
Μὰ μ' ἔκαμεν ἡ γνώση κ' εἶδα
πὼς εἶμουν ἔρμαιον ὀνείρου...

κι άργοπεθαίνει μου ή έλλιδα
ώσαν ξεθύμασμα ενός μύρου.

Τονέ συγκινεί ή ματαιότητα των «έγκοσμίων». Τάνθη χαμογελοῦνε, οί πεταλοῦδες άνοιγουνε χουσές καρδιές, γλῦκα γιομάτες και γλυκοφιλοῦνε τους θησανρους των λουλουδιών, μά την Άλλη μέρα ο ήλιος ξεραίνει και των δυο τά κουφάρια. Κ' ενῶ κοιτάζει ο ποιητής τ' άρχαία συντριμένα μάμαρα, συλλογίζεται πώς αυτά δέν κάνουν τίποτ' άλλο παρὰ να φωτίζουν την κλασική μας γύμνια. Τῆς νιότης τ' άηδόνι πού γοργά διαβαίνει, άπλώνει τά φτερά του στο άγνωστο, εκεί πού θά τὸ φέρη τὸ πεπρωμένο. "Ως τότε ἄς γιορτάζει ο έρωτας στῆς φύσης τὸ περιβόλι, κι από τῆ ρόδινη κουπίτσα των χειλιών ἄς ζητει νὰ ρουφήξη τὰ μῦρα.

... Μή δά σ' έμένα
πέισματα! Σάν περάσει ο χάρος
και πει νὰ σε φίληση, ώίμένα,
σ' αυτόν πές τ' ὄχι, αν έχεις θάρρος.

Και ὅμως στῆς ζωῆς την έρημιά, πλούσιοι και φτωχοί, δεμένοι σε μιὰ γραμμῆ περνάμε βαριά φορτωμένοι από σαπίλες κοινωνικές. Οί έρημιές δέν έχουνε τελειωμό. Μά καθίζουνε στους ὤμους των πιδ μικρῶν τὸ φορτίο κ' εκείνων πού πέσανε στο δρόμο. "Ετσι τῆ βιογραφική του εξομολόγηση ο Φιλήντας τὴν προσφέρει ποιητικά σαν ψιθύρισμα για πάθη και ιδέες πού τὸυ ταλάνισαν τὴν καρδιά και τῆ σκέψη. Νά, ή Πρόληψη πού τὸυ στάθηκε από τὴν αρχή εμπόδιο τρομερὸ για τῆ διάδοση και τὴν προκοπή τῆς προοδευτικῆς του εργασίας στα γράμματα και στῆ γλώσσα. Τὴν αντικρίζει με τὴν αντικειμενικότητα εκείνη τὸυ σοφοῦ, πὸν ξέρει νὰ εκφράξη γενικώτατα ὅ,τι αυτός αιστάνθηκε σκληρὰ νὰ τὸυ ξεσκίξη τῆ δική του ψυχῆ και νὰ τὸυ ἐμποδίξη τῆ δική του ἀνυπόταχτη ὁρμή πρὸς τῆ νέα του πίστη για τὴν ἀλήθεια και τὴν ἐλεύτερη γνώμη του.

Τῆ γαῦρη ἀγκούσα σου γροικιά
ὦ Πρόληψη, ἄσβηστη κατάρα
τοῦ αἰμόχαρου πλανήτη.—Χάο!..
σκοτάδι!. "Ο ιδεομαρτυς μόνο
συγκρούει λιθάρι πυρογόνο
στο ἄτσάλι, ἴσως και φέξει γύρω.
Μά τὸυ ετοιμάζουνε—ὦ λαχτάρα—
τοῦ Προμηθέα τὸν αἰώνιο κληρο.

Με τέτοιον τρόπο συνταιριάζει ο Φιλήντας στους ρυθμούς του τις φιλοσοφικές του ιδέες με τῆ λαγαρή του γλώσσα. "Ονειρο πλέκοντας τραγουδεῖ τὰ προβλήματα τὸυ γύρω του κόσμου, τις αγωνίες τὸυ δικῶν του ριζικῶν και ὕμνολογεῖ μαζί τὴν ἀγάπη του στο δημοτικὸ λόγο πού στάθηκε ή θεομῆ λατρεία και ή φωτεινῆ σκέψη τῆς ζωῆς του. "Ο Ψυχάρης στην περιφημη μελέτη του για τὸ Σουρῆ («Ρόδα και Μῆλα»—Τόμος Ε') γράφει: «Σε δυο πράματα χρωστά ο ποιητής τῆ ζωῆ του, τὴν τωρινῆ και τῆ μελλούμενη, χάρη σε δυο πράματα είναι ποιητής, χάρη στις ιδέες και χάρη στῆ γλώσσα». Κι ο Φιλήντας αν δέν πρωτοτύπησε δυνατὰ στις ιδέες, πρωτοτύπησε ὅμως γενναία στῆ γλώσσα και δέν ἄφησε κι αυτός, σαν τῶσους ἄλλους, τὰ πράματα κατά πὸς τὰ βρήκε. "Επαινος θαρρῶ πὸν δέν ἀξίζει λίγο.

ΠΡΟΤΟΥ ΠΙΕΣΗΣ ΤΗ ΣΚΑΝΔΑΛΗ...

"Η μέρα για τῆ νίκη ἔφτασε. Και λές πὸς ο Θεός τὴν ἔκαμε νὰ ξεχωρίξη απ' ὄλες τις ἄλλες. Είναι τόσο καθαρῆ ή ἀτμόσφαιρα. Και τὸ φῶς τόσο σπάταλα ἀπλωμένο. "Η μυρωδιά τῆς φρέσκιας γῆς ἀνεβαίνει ὡς τὰ ρουθούνια μου και μ' ἐνοχλεῖ. Νοιώθω πὸς ή χαρά, ή ἀγάπη, ή ἴδια ή ζωῆ ἔχουν πολλαπλασιασθῆ ἐπὶ τὸν ἐατό τους μύριες φορές. Τῆς κακυχῆς μου νὰ πόνθους και τις ἐπιθυμίες μου νὰ ἐπαναστατοῦν. Τῆς κακυχῆς μου νὰ ὀριμάζουν ἐπικίνδυνα. Μετὰ μοῦ περνά μιὰ μανία νὰ κλείσω για μιὰ φορὰ-τὴν τελευταία-ὄλο τὸν κόσμο μέσα μου, νὰ ρουφήξω για λίγα δευτερόλεπτα ὄλο τὸ ἄρωμα τῆς ζωῆς στα πνευμόνια μου.

Δέν εἶναι λιγοψυχία αυτό: τὴν τελευταίαν ἀπόφασή μου τὴν πῆρα. Νά, ἐδῶ μέσα στα χέρια μου βρίσκεται λαμπρό, γυαλιστερό, θαυμάσιο σε ἐμφάνιση τὸ μικρὸ ἀντικείμενον πὸν θά μοῦ δώση τὴν ἀπολύτρωση: "Ενα ὄλοκαίνουργο περιστροφο πὸν ἀστραποβολᾶ σαν κόσμημα βιτρίνας χρυσοχοείου. Μ' ἀρέσει νὰ τὸ χαϊδεῦω, νὰ τὸ πιάνω με τὰ δάχτυλά μου ἀπαλά. "Ετσι κρῦο, ὅπως εἶναι, μοῦ φέρνει μιὰ γλυκεῖα σύγκορμη ἀνατριχίλα. Μιὰ ἀνατριχίλα σαν κι' αὐτὴν πάνω κάτω πὸν φέρνει ο θάνατος ὅταν ὀρμᾶ μέσα μας νὰ μᾶς ἀφαιρέση τῆ ζωῆ. Μιὰ ἀνατριχίλα πὸν με προετοιμάζει για τῆ μεγάλη, τὴν ὑπέρτατη ἀνατριχίλα τῆς τελευταίας στιγμῆς μου...

"Αλήθεια, τῶσον καιρό, τί κουτὸς πὸν ἤμουνα νὰ βασανίζω τὸ μυαλό και τῆ σκέψη μου με τὰ χίλια δυο προβλήματα τῆς ὑπαρξῆς μου...

Νά ή λύση! Στεκόταν, ὑπῆρχε μπροστά μου χωρὶς νὰ τὴν βλέπω τῶσον καιρό, τῶσα χρόνια...

Τῆ ὀραία ἐμπνευση ή ἀγορὰ αὐτοῦ τὸυ μπιζοῦ, πὸν μόνον στόνομά του ἀναρριγοῦν οί ἄνθρωποι...

Ξαφνικὰ ἀνοίξε ή πόρτα και μῆξε ή Καίτη στο γραφεῖο μου. Μόλις πρόφθασα νὰ τὸ κρῦψω. Κάτω από τὴν κίτρινη πᾶλ τουαλέττα τῆς φάνταξε τὸ κορμί τῆς ἐκπαγλο σ' ὁμορφιά: τὰ λεπτὰ ἄσπρα χέρια τῆς ἦταν γυννὰ ὡς τὸς ὄμους. Κάθησε ἀντίκρου μου και με τὰ μεγάλα καθαρὰ μάτια τῆς προσπαθοῦσε νὰ με ἀποσπάση ἀπὸ τῆ δουλειά μου.

Ψυχρὰ κι' ἀραιὰ τῆς πέταγα καμμιὰ κουβέντα. Εἶχα φροντίσει ὅμως πρὶν νὰ κλείσω τὴν εἰκόνα τῆς μέσα στῆ σκέψη μου και νὰ τὴν ἔχω ζωντανῆ ὅπως ἦταν μπροστά μου, χωρὶς νὰ τὴν κυττάζω απ' εὐθείας.

"Η ἀδιαφορία μου τὴν ἐκνεύρισε σε τρομακτικὸ βαθμό. "Υπόφερε, τὸ καταλάβαινα. "Ενας ὀκεανὸς ἐπιθυμιῶν τῆς κατεῖχε τὴν ψυχῆ. "Ανοίξε τὰ χέλια νὰ μιλήρη και σιωποῦσε κλείνοντάς τα. "Απλωνε τὸ χέρι τῆς νὰ πᾶση τὸ δικὸ μου και ἔπιανε τὸ μελανοδοχεῖο. "Εκανε νὰ ἀφίση κάποιον λυγμὸ πὸν τῆς ἔκανε τὴν ἀγωνία ἀπέραντη και σιγανοτραγουδοῦσε κάποιον γνωστὸ σκοπὸ. "Ἦρθε ὅμως και μιὰ στιγμῆ πὸν δέν βᾶσταξε.

—Θά μιλήσης ἐπιτέλους, μοῦπε.

—Νά πὸ τί, ψιθύρισα, χωρὶς νὰ τὴν κυττάζω.

—Νά πῆς τί; κάτι σχετικὸ με μᾶς.

—Εἶναι πολὺ ἀργὰ πιά Καίτη.

—'Αργά... ἀνησύχησε. Γιατί...

—Ρωτᾶς γιατί; Γιατί μ' ἔχει τρομάξει πᾶν τὸ φῶς, ἡ ζωὴ, οἱ ἄνθρωποι καὶ πιότερο ἀπ' ὅλα ἡ ἀγάπη τους... Κι' εἶσαι σὺ ἡ αἰτία. Μὲ παρέσυρες μέσα σὲ δρόμους ἀγνωστούς ὅπου πλανιόταν ἡ εὐτυχία, τὴ στιγμή πού οὔτε κἀν ὑποπτευόμουνα τὴν ὑπαρξή της. Μὲ τράβηξες κοντά σου τόσο, πὸν συνήθισα νὰ ζῶ μὲ τὸ ἄρωμά σου. Ἡ φωνὴ σου μ' ἔμαθε νὰ καταλαβαίνω τὴ μουσική. Τὰ λευκά σου χέρια μού ἔδειξαν τὸ δρόμο τῆς καλωσύνης. Τὸ ἀγκάλιασμά σου τὴν ἀξίαν τῆς ἀγάπης. Μ' ἔμαθες ν' ἀγαπήσω τὴ ζωὴ γιὰ τὶς ὁμορφιές της. Πρὶν σὲ γνωρίσω δὲν ὑποπτευόμουνα τὴν σημασία τῶν λουλουδιῶν καὶ τῶν παδιῶν στὸν κόσμο. Μοῦ τᾶμαθες ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγνωστα πράγματα. Κι' ὕστερα; ἔφυγες. Μακρὰ, γιὰ πολὺν καιρό. Μάταια σ' ἀναζήτησα. Εἶχες χαθῆ. Στὴν δυστυχία μου, μπορούσα νὰ ζήσω δυστυχισμένος. Τὸ φῶς τῆς εὐτυχίας ὅμως πὸν μ' ἔριξε δειλητηρίασε τὴν δυστυχία μου. Τὴν ἔκανε ἀνυπόφορη, βαρειά, ἀβάσταχτη. Πέρασα στιγμὲς πολλὲς ὠθώντας τὴν ἀγωνία μου ὡς τὴν ὑπέριστατη ἔκφρασή της. Ἐξῆσα στιγμὲς τραγικῆς ἀπόγνωσης καὶ ἀπελπισίας.

Καὶ τέλος μὴ μέρια βρήκα τὴ λύση. Ἄ! Τὴν βρήκα ἐκεῖ πὸν νόμιζα πὼς ἰσόβια θὰ ἦμουν χαμένος στὸ σκοτάδι καὶ θὰ κυλιόμουν στὴν ἀπόγνωση. Μιὰ λύση ἀπλούστατη καὶ λίγο ἀστεία ἔμα τὴν ἀκούσης. Καλλιτέτρα νὰ τὴν δῆς! Νάτην: Τὸ μικρὸ, γυαλιστερὸ μπιζουδάκι μου ἔλαμψε πᾶν στὸ γραφεῖο μου ἀπότομα.

Ἡ Καίτη ἄφισε μιὰ κραυγὴ φρίκης καὶ τραβήχτηκε πρὸς τὰ πίσω. Τὴν ἄφρα νὰ δῶ τί θάκανε: Εἶχε στριμωχτῆ σὲ μιὰ γωνιά τοῦ τοίχου καὶ ἀνοίξε διάπλατα τὰ καστανὰ τῆς μάτια ἐπάνω στὸ μικρὸ μπιζουδάκι μου. Τὸ κύταξε σὰν κάτι τὸ τρομερὰ ἀποκρουστικὸ, τὸ φοιχτὰ ἐλεινὸ στὴ θέα. Εἶχε βάλει τὰ χεράκια τῆς πάνω στὸ στόμα τῆς, λές κ' ἤθελε νὰ συγκρατήσῃ κάποια νέα κραυγὴ. Ὁ τρόμος τῶν μεγάλων τρικυμιῶν περνοῦσε μέσα ἀπὸ τὰ καθαρὰ μάτια τῆς. Βρισκόταν σὲ μιὰν ἀμηχανία. Δὲν ἤξερε πὼς νὰ φερθῆ. Φαινόταν ὡστόσο πρόθυμη νὰ κἀν τὸ πᾶν γιὰ νὰ μ' ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὸ μεγάλο κίνημα. Τὴν ἄφρα στὴν ταραχὴ τῆς.

—Τί κοστίζει ὁ θάνατος; Κι' ὅμως πόσο ἔχεις ἄδικο. Γιὰ κύττα. Νά, ἀρκεῖ λίγη ψυχραιμία καὶ τίποτε περισσότερο. Φέρνεις τὴν κἀν τοῦ θανάτου αὐτοῦ μπιζοῦ στὸν κρόταφό σου, ἢ ἀκόμα καὶ στὴν καρδιά σου, ἂν θέλῃς, καὶ πιέξῃς τὴ σκανδάλῃ... Ὑστερα... Τίποτα. Δὲν ὑπάρχεις. Ἡ Καίτη μετανοεῖ γιὰ ὅλα... Ὁ προϊστάμενος μετανοεῖ κ' αὐτὸς γιὰ τὸν τρισάθλιο μισθὸ πὸν σοῦδινε νὰ ζήσης καὶ τὴν πολλὴ δουλειὰ πού σὲ φόρτωνε. Μετανοεῖ γιὰ λίγες ὥρες καὶ σὲ ξεχνᾷ. Οἱ φίλοι λυποῦνται πολὺ πὸν σ' ἔχασαν τόσο πρόωρα, ἢ μητέρα σου λιγοθυμᾷ καὶ παθαίνει ἡμιπληγία. Μιὰ βδομάδα, δυὸ μῆνες, τρία χρόνια. Ὑστερα, σὲ ἔξασαν ὅλοι. Αὐτὰ: ὅταν πύσης τὴ σκανδάλῃ. Προτοῦ ὅμως τὴν πύσης... Ἄ! Ὑπάρχει μιὰ μικρὴ περίοδος στὴ ζωὴ ἐνὸς ἀνθρώπου πὸν ἀποφασίζει νὰ αὐτοκτονήσῃ. Μιὰ περίοδος σπουδαία: Τὸ διάστημα πὸν προσπαθεῖς νὰ πάρῃς τὴν ἀπόφαση νὰ πύσης τὴ σκανδάλῃ. Βάζεις τὸ δάχτυλο στὸ μικρὸ ἐκεῖνο κομμάτι τοῦ χυτοσιδήρου πὸν ἔχει ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ περιτρόφου. Τὸ ἐφαρμόζεις καλά. Πιέξῃς σιγά, πολὺ σιγά, σάμπως νὰ

δοκιμάζῃς ἂν λειτουργεῖ καλά. Ὑστερα σὲ κυριεῖ μιὰ λιγοψυχία. Βάζεις τὸ περιστρόφο στὴν τσέπη καὶ προχωρεῖς λίγα βήματα παρακάτω. Ζητᾷς μιὰν ἐρημικὴ γωνιά. Δὲν θέλεις νὰ γίνῃς ὁρατὸς ἀπὸ κανένα τὴ στιγμή τοῦ θανάτου σου, θέλεις νὰ σὲ βροῦν νεκρὸ. Ἐγωϊσμός μεταθανάτος. Σταματᾷς. Δοκιμάζεις πάλι τὴ σκανδάλῃ.

—Ἄς περιμένω λίγο ἀκόμα, λές φωναχτὰ.

Προσέχεις τὴ φωνή. Θέλεις νὰ τὴν ἀκούσης γιὰ τελευταία φορὰ. Ἔχεις ἓναν ἀλλόκοτο πόνο. Ἐἄφνου ὁ δρόμος γεμίζει κόσμο. Τραβᾷς παρακάτω. Μερικοὶ διαβάτες σὲ ἀντιλαμβάνονται. Βλέπουν τὸ περιστρόφο στὸ χέρι σου καὶ φρικιοῦν! Ἄλλοι σπεύδουν νὰ φύγουν βιαστικοί, νὰ χαθοῦν στὴ γωνιά τοῦ δρόμου. Ἄλλοι σὲ πλησιάζουν διστακτικά, προσπαθοῦν νὰ μαντέψουν τίς προθέσεις σου. Ὑστερα, μὴ καταρθώνοντας τίποτε φεύγουν κ' αὐτοὶ μὲ τὸν φόβο στὴν ψυχὴ. Γυρνοῦν σὲ κυττοῦν μιὰ-δυὸ φορὲς κ' ὕστερα χάνονται. Ἐσὺ μὲ τὸ περιστρόφο στὴν τσέπη τραβᾷς νὰ φτάσης ἐκεῖ πὸν ὅλα τελειώνουν... Τὸ πνεῦμα ἔχει μιὰ καταπληκτικὴ διαύγεια. Ἐνας ἀποφασισμένος εἶναι πάντα τολμηρός. Ἡ ψυχὴ μόνο τρέμει κάπως. Μὰ τὴν ἐξουδετερώνει ἡ ἔμμονη ἰδέα. Ὅσοσο τραβᾷς σπτι γιὰ τὸν δρόμο, δὲν σοῦ φαίνεται κατάλληλος γιὰ τὸ διάβημά σου. Εἶναι λίγο σὰ χαρούμενος. Τόσο ἔχεις συνειθίσει μὲ τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου πὸν δὲν φοβάσαι τίποτα. Περνάς ἀνάμεσα ἀπὸ τ' αὐτοκίνητα, τὰ τράμ, τὰ λεωφορεῖα κ' ἔς ὅλα παραμερίζουν στὸ διάβα σου. Φτάνοντας σπτι ἀκοῦς μιὰ τρομερὰ διαπεραστικὴ φωνή. Εἶναι ἡ ἀδελφὴ σου πὸν σὲ εἶδε νὰ βαστᾷς τὸ περιστρόφο στὸ χέρι. Μετανοιώνεις καὶ ἀλλάζεις κατεύθυνση. Ἄς πάω στὸ γραφεῖο γιὰ τελευταία φορὰ, λές. Φτάνεις, μπαίνεις, τραβᾷς κατ' εὐθείαν στὸ γραφεῖο τοῦ προϊσταμένου σου. Ξαφνικὸ τὸν βλέπεις νὰ ὑψώνῃ τὰ χέρια σὲ στάση παραδόσεως. Σὲ εἶδε μὲ τὸ περιστρόφο στὸ χέρι. Σὰν τὸν χειρότερο ἐγκληματία, ποῖος ἔχει ποιά ἁμαρτήματά του συναισθάνεται καὶ σπεύδει νὰ σοῦ παραδοθῆ, τρέμοντας τὴ ζωὴ του. Γελᾷς. Τί ἀστεῖο, ἀλήθεια. Αὐτὸ ποτέ σου δὲν εἶχες σκεφθῆ. Σοῦρχεται ἡ ὄρεξη νὰ παίξῃς λιγάκι. Ἔχεις τὴν διάθεση νὰ δοκιμάσης τὴν ὑπεροχὴ σου. Ὑψώνεις τὸ ἀστραφτερὸ μπιζουδάκι σου καὶ τὸ κατευθύνεις κατ' ἐπάνω σου. Σὲ κυττάζει καλά. Χλωμός, σὰν πληγωμένο ἐλάφι. Δὲν ἔχει τὸ τοῦ ζητᾷς. Μαντεύει ὅμως τὸ δίκιο σου. Ἔχει τὴ μύγα καὶ σιαίζεται. Κατεβάζεις τὸ περιστρόφο καὶ γελᾷς.

—Τί φοβητῶσης! μονολογεῖς καὶ φεύγεις.

Στὸ διάδρομο οἱ συνάδελφοί σου ἔχουν μαζευτῆ καὶ σὲ κυττοῦν μὲ περιέργεια. Κάνεις δὲν τολμᾷ νὰ σὲ πλησιάσῃ. Τὸ μπιζουδάκι τοὺς κρατᾷ σὲ ἀπόσταση. Εἶναι ἔντρομοι ὅλοι καὶ ἀφίνουν τὴ ματιὰ τους μιὰ πάνω στὸ περιστρόφο πὸν βαστᾷς ἀκόμα καὶ μιὰ στὶς κινήσεις τοῦ προσώπου σου. Εἶσαι ἀγριωπός. Καὶ αὐτὸ τοὺς κάνει νὰ εἶναι ἐπιφυλακτικοί. Κίνεις ξαφνικὰ μιὰ κίνηση. Ὅλοι παραμερίζουν. Κάνεις δεύτερη. Ὅπισθοχωροῦν. Τότε ἀφίνεις ἓνα γέλιο, Καίτη, ἡχηρὸ, γιομάτο εἰρωνεία καὶ σαρκασμὸ.

—Τί φοβάστε, βρὲ κουτοί. Εἶναι ἄδειο!

Ὅλοι συνέρχονται. Ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου ἐξέλειπε. Σὲ πλησιάζει

ζουν θαρραλέα και ζητούν εξηγήσεις. Τους καθησυχάζεις και μπαίνεις στο γραφείο σου. Έκεί μέσα η δοκιμασία αρχίζει. Το διάστημα «πρωτού πέσης τή σκανδάλη» λήγει πιά. Πλησιάζεις στο παράθυρο. Οι μεγάλες σειρές των κοντινών σπιτιών κάτω από το πρωινό φως παίρνουν μια παράξενη έκφραση. Η πολιτεία βομβά κάτω. Οι άνθρωποι περπατούν και και αναπνέουν άπληστα το άρωμα της ζωής. Στο βάθος των απέραντων κήπων φυτρώνουν κάποια λουλούδια.

Από μακριά έρχονται οι φωνές κάποιων παιδιών που παίζουν. Άκολουθεί μια τραγική στιγμή. Νοιώθεις όλα τα πράγματα που έζησες και πένθησες κάποτε να δένονται τώρα σφιχτά μαζί σου. Ύστερα σκέφτεσαι όλους τους ανθρώπους που φοβήθηκαν για το θάνατό σου, με τον θάνατον που κρατούσες στα χέρια σου. Τους διαβάτες στο δρόμο, την αδελφοϋλα σου στο σπίτι, τον προϊστάμενό σου, τους συναδέλφους σου... Σκέφτεσαι: γιατί αυτός ο μεγάλος φόβος; Τόσο τρομερό πράγμα είναι να λείψει ένας άνθρωπος μόνος του απ' τη ζωή; Μια αυτοκτονία: Τι είναι μια αυτοκτονία. Μια διαμαρτυρία κατά της ζωής. Και εκείνος που αυτοκτονεί τι είναι. Ένας άνθρωπος που αφαιρεί τη ζωή του εις ένδειξιν διαμαρτυρίας.

Η αυτοκτονία: είναι η μεγαλειωδέστερη πράξη του ανθρώπου, η μεγαλειότερη διαμαρτυρία του για τη μοίρα του, η συγκινητικότερη επίκληση εκείνου που φεύγει στα Θεία για την καλλιτέρευση της ζωής αυτών που μένουν.

Δοιπόν; Σκέφτεσαι όλα αυτά τα πράγματα και στο μεταξύ ακόμα... ζής. Είναι μήπως λιγοψυχία; Μοιάζει μήπως και εσύ τους διαβάτες στο δρόμο, τον προϊστάμενό σου, την αδελφοϋλα σου, τους συναδέλφους σου;... Ίσως ναί. Άλλωστε, γιατί όχι; Ποιά διαφορά έχεις εσύ από τους άλλους; Αυτοί, περιμένουν καρτερικά τον Θεό ναρθή σ' αυτούς. Και δεν ξεχεται. Ίσως όμως κάποτε ναρθή.

Εσύ πηγαίνεις μόνος σου να βρής το Θεό. Μα θα τον βρής, έτσι όπως θα πάς; Πλησίασε, Καίτη, και κάθησε εδώ, κοντά μου. Μή σε φοβίζει το περίστροφο. Νά, έλα, έλα δά, πιάστο και κύττα το καλά. Κύττα τώρα και έμένα, μέσα στ' άγρυπνα μάτια μου. Και πές μου ανάμεσά μας τί χρησιμεύει πιά αυτό το μέσο που θα με πλησίαζε με το Θεό τη στιγμή αυτή που τον νοιώθω τόσο κοντά μου! Πλέξε τα χέρια σου μέσ' στα δικά μου και άφισέ με να πιστέψω και εγώ πως φοβάμαι το θάνατο σαν τους φοβισμένους διαβάτες του δρόμου, την αλαφιασμένη αδελφοϋλα μου, τον χλωμό προϊστάμενό μου, τους κατάπληκτους συναδέλφους μου, σαν έσένα...

MIX. ΧΑΝΝΟΥΣΗΣ

TRISTESSE...

Όλα απόψε, ψυχή μου, τὰ βλέπεις θλιμμένα, δλα, λές, τὰ λικνίζει μιὰ πένθιμη τρίλλια κι' όπως κλείνω τὰ μάτια βαριά κουρασμένα σβύνουνουται όλα με μιὰς τούρανοῦ τὰ καντήλια.

Τὸ τραγούδι τοῦ σπίνου, τήηδονιοῦ τὸ τραγούδι, μοιρολόι' που σβυέται στοῦ ἀπέιρου τὰ χάη, ὦ! ἄς ἤμουν κοχύλι, πετράδι, μαμούδι, χλωμοφύλλο ἄς ἤμουν πὸ ὀ νοτιάς νὰ φυσάει.

Κι' εἶναι ἡ νύχτα μεγάλη, κι' εἶναι ἄδειο τὸ σπητι ἔνα κάδρο στὸν τοῖχο ζωντανέβει μπροστά μου νᾶναι τάχα ἡ μορφή τσαρλατάνου προφήτη που νὰ ἐλέγξη θαρθῆ τὸ, τὸ στερνὸ ἀμάρτημά μου;

Νᾶναι τάχα, ἡ φριχτή της ζωής εἰρωνεία; νᾶναι ἡ σκέψη που ἀπλώνει στοῦ ὄνειρου τῆ ρέμβη αὐταπάτη κι' ἂν εἶναι, ἀγριεμένη ἐριννύα, θὰ με πάει μιὰ νυχτιά στοῦ Ταρτάρου τὰ ἐρέβη.

Όλα τότε, ψυχή μου, δὲ θᾶναι θλιμμένα κι' ἂν ἀπόψε εἶσαι μόνη, τότε θδσαι πιδ' ὀ μόνη, μακρὰ σου, στὸν κόσμο, θὰ σφυρίζουν τὰ τραῖνα καὶ μιὰ πένθιμη ἔσένα σιωπῆ θὰ σὲ ζῶνει.

Ἡράκλειο

ΜΑΡΙΚΑ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Φθινόπωρο. Καὶ ὁ βοριάς πνέει μέσα στὰ φύλλα με μιὰν ἐξωτική χαρά, με κάποια ἀνατριχίλα. Ἄρχισαν τώρα κι' οἱ βροχές τίς στέγες μας νὰ πλένουν, οἱ νύχτες με τᾶδράχτια τους τὰ πέπλα τους μακραίνουν...

Φθινόπωρο—βουβῆ σκιά—προμάντεμα θλιμένου χειμῶνα κρύου, παγεροῦ, πένθιμου, χιονισμένου· μᾶς κρύβει τὸ βασιλεμα τὸ ὠχρὸ κατὰ τὸ βράδι, καθὼς ἀργὰ κι' ἀμείλιχτα μᾶς πνίγει τὸ σκοτάδι...

Φθινόπωρο κι' ὁ κήπος μας ἐρήμωσε κι' ἐκεῖνος. Καὶ στὸ στρατι που διάβαινες ἀφίνει ἀχνάρια ὁ σπίνος... Μονάχα τῶν εὐκάλυπτων τὰ φύλλα νὰ ὑπομένουν —κάποια ζωὴ θὰ μαρτυροῦν—ἀπόμειναν καὶ μένουν...

Τζένου, φοβοῦμαι, ἀλλοίμονο, μιὰ κρῦα ἀνατριχίλα με πιάνει. Μήπως μοιάσουμε με τὰ ξερά τὰ φύλλα....

ΠΑΝΟΣ ΣΠΑΛΑΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ο ΘΕΙΟΣ ΟΝΕΙΡΟΣ
ΚΩΜΩΔΙΑ ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΗ

(Συνέχεια)

Θράσης.—Παράτα τα σοῦ λέω! Κοίταξε τὸ σπίτι σου, τὴν περιουσία σου, τὸ κορίτσι σου! Νὰ τὸ παντρεύῃς τώρα μὲ τὸ καλὸ κ' ὕστερα νὰ παντρευτῆς καὶ σὺ. Εἶσαι νέος καὶ κοντεύεις, καῦμένε, νὰ καταντήσης γέρος σὰν καὶ μένα. Δὲν εἶναι κριμα; Ἐοῦ ξέχασες πῶς πῶς ὑπάρχει στὸν κόσμον καὶ κρασί, ξέχασες πῶς ὑπάρχει καὶ γυναίκα! Ἐχεις στὸ σπίτι σου μιὰ Μύρσα, κορίτσι σὰν τὸ κρῦο νερό—καὶ δούλ' ἀγορασμένη, τοῦ χειριοῦ σου—κ' οὔτε γυρίζεις νὰ τὴν κοιτάξῃς! Φαγοπότι, τραγοῦδι, χορὸ, τίποτα! Οἱ ἄλλοι, καὶ φτωχοί, καὶ γέροι, γλεντοῦν, χαίρουνται τὴ ζωὴ τους. Ἐσοῦ..δὲν ξέρεις ἄλλο ἀπ' αὐτὰ (δείχνει τὰ χειρόγραφα.) Καὶ τί κάνεις; τί;...

[Ἀκούγονται ἀπέξω γαυγίσματα.]

Μόρσιμος, πού ἄκουγε ὅλη τὴν ὥρα τὸ Θράση, σκυμμένος στὰ χειρόγραφα του, σηκώνει τὸ κεφάλι:—Ἄ, νά! ἡ σκύλα γαυγίζει. Θὰ εἶναι ὁ ξένος πού περιμένω. Πήγαινε νὰ μοῦ τὸν φέρῃς ἐδῶ! Καὶ μ' αὐτὸ τὸ πλευρὸ νὰ κοιμάσαι (ἐνῶ ὁ Θράσης κινᾷ) πῶς θὰ μὲ κάνεις τῶρα ὅπως θέλεις ἐσοῦ!

[Ὁ Θράσης βγαίνει ἀπὸ δεξιά.]

Μόρσιμος, μόνος, σκεπτικός.—Μὴν ἔχει ὅμως δίκιο; Μὴ βρίσκουμαι σ' ἐν' ἀδιέξοδο καὶ πρέπει νὰ γυρίσω;..(Σηκώνεται.) Ὁχι! ποτέ! Ἡ Τριλογία αὐτὴ εἶν' ἐν' ἀριστούργημα! Θάγωνιστῶ ὡς νὰ τὸ μάθῃ ὁ κόσμος!

[Ἐρχονται ἀπὸ δεξιά ὁ Θράσης κ' ὁ Ἀρχίας. Ὁ ὑπηρέτης

τὸν εἰσάγει κ' ἀποσύρεται.]

Ἀρχίας.—Χαῖρε, Μόρσιμε! Εἴμ' εὐτυχῆς πού περνῶ τὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ σου!

Μόρσιμος.—Ὁ Ἀρχίας βέβαια, ὁ μεγάλος γλύπτης! Οἱ φίλοι μας μοῦ εἶπαν...Εἴμαι περήφανος πού σὲ δέχομαι στὸ φτωχικό μου, Καλὴ τύχη!

Ἀρχίας.—Κι' οἱ θεοὶ εὐμενεῖς!.. Δὲν ξέρω ἂν εἶμαι μεγάλος γλύπτης, ὁ Μόρσιμος ὅμως εἶναι μεγάλος ποιητής!

Μόρσιμος.—Κάθησε, Ἀρχία! (Κάθονται). Ἐγὼ, εἶχα τὴν εὐτυχία νὰ ἰδῶ τὰ ἔργα σου καὶ ξέρω μὲ ποιὸν μιλῶ· ἐοῦ ὅμως δὲν εἶδες τὰ δικά μου.

Ἀρχίας.—Δὲν τὰ εἶδα, οἱ φίλοι μας ὅμως, πού τὰ διάβασαν, μοῦ εἶπαν. Καὶ βέβαια, πολὺ γρήγορα θὰ τὰ ἰδῶ καὶ θὰ τὰ θαυμάσω στὸ θέατρο.

Μόρσιμος, κουνώντας τὸ κεφάλι.. Εἴμ' ἕνας ἀδικημένος, Ἀρχία!

Ὁ Θράσης ἐπιστρέφει, πηγαίνει στὸ βάθος κ' ἀπὸ κεῖ παρακολουθεῖ τὴν ὁμιλία.

Ἀρχίας.—Μήπως ἐγὼ εἶμαι λιγώτερο; Ὅπως, σήμερα, ὄλ' οἱ καλύτεροί! Καὶ σὺ, κ' ἐγὼ κ' ὁ ἔξοχος Καρχίνος...

Μόρσιμος.—Κι' ὁ λαμπρὸς Φιλοκλῆς! Τέτοιος πολιτικὸς νοῦς, τέτοιος ῥήτωρας...

Θράσης, μόνος του.—Χαρὰ στὸ βραγχοκόκορα, τὸν τσεβδό!

Μόρσιμος.—Καὶ ποτὲ νὰ μὴν τοῦ ἀναθέσουν μιὰν ὑπηρεσία, μιὰν ἀπο-

στολή, μιὰ πρεσβεία, μιὰ στρατηγία! Ὅλο ἔξω! ὄλο ἄλλοι!

Ἀρχίας.—Μὰ κ' ἐγὼ ἔστειλα τὸ πρόπλασμα τῆς Ἀθηνᾶς μας γιὰ τὸν Παρθενῶνα—τὸ εἶδες—ἀλλά... προτιμήθηκε ὁ Φειδίας.

Θράσης, μόνος του: Χμ! τὰ ἴδια καὶ τοῦτος; Καθένας μὲ τὸν πόνο του.

Μόρσιμος.—Ἐ, βέβαια, ἦταν ὁ φίλος!

Ἀρχίας.—Ναί, ὁ φίλος. Ὅλα γιὰ τοὺς φίλους! Ἄ, πῶς χαίρω πού βρίσκω ἕναν ὁμοιοπαθῆ κ' ἕναν ὁμόφρονα! Εἶναι τόσο σπάνιοι μὲ τὴ διαφορά τῶν πάντων σ' αὐτὴ τὴν πόλιν. Γιὰ τὸ Φειδία, πού λές, ὄλα' γιὰ μένα τίποτα! Φυσικά! ἐγὼ δὲν θάμουν ἱκανὸς νὰ στήσω ἕνα ἔξοχο τριάντα πηχὺς ψηλὸ, πού ν' ἀγγίξῃ τὴ σκεπὴ τοῦ ναοῦ! Τί μελαγχολία! τί ὑπομανία!

Μόρσιμος.—Κι' ὁ Φειδίας βέβαια εἶν' ἕνας καλὸς γλύπτης, δὲν μποροῦ μὲ νὰ ποῦμε... ἀλλά...

Ἀρχίας.—Τί καλωσύνη ἔχει; Γίνεται γλύπτης χωρὶς καλαισθησία; Βαρβαρικό εἶδωλο τὴν κατάντησε τὴν Ἀθηνᾶ του μὲ τὰ χίλια στολίδια πού τῆς φόρτωσε. Στὴν ἀσπίδα, στὸ θώρακα, στὸ φόρεμα, στὸ κράνος, παντοῦ!.. Ἀνταμείφτηκε ὅμως γενναῖα, εἶναι ἀλήθεια. Γιατί, ἐδῶ πού τὰ λέμε, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τάλαντα πού πήρε (σιγὰ) ἔκλεψε καὶ τὸ μισὸ χρυσάφι πού τοῦδωσαν γιὰ τὴ φορεσιά.

Μόρσιμος.—Ὁ! ἴσως καὶ τὸ μισὸ ἐλέφαντα!

Ἀρχίας.—Ἀλήθεια, τὴν ἔκανε νὰ μπαινοβγαίνει, γιὰ νὰ ζυγίζεται. Ἀλλὰ τί σημαίνει; Ἀπὸ τὸ ἀρχικό βάρος ἀφαιρεῖ τὴ φύρα τοῦ χρυσίματος καὶ τῆς κατεργασίας. Κι' αὐτὸ φίλε μου, σηκώνει νερό.

Μόρσιμος.—Πολὺ νερό!

Ἀρχίας.—Κι' ἐδῶ πού τὰ λέμε...

Μόρσιμος.—Ἐλευθέρα, φίλε μου,

ἐλευθέρα!

Ἀρχίας.—Ἐγὼ δὲ θάμουν ἱκανὸς οὔτε νὰ δέχουμαι ἐλευθέρα γυναῖκες στὴν ἀκρόπολι, ἀπ' αὐτὲς πού ἀνεβαίνουν γιὰ νὰ βλέπουν τάχα τὰ ἔργα καὶ νὰ τὶς παρουσιάζουν στὸν Περικλῆ, γιὰ νὰ διαλέγῃ ἐρωμένους.

Θράσης μόνος του.—Καλὰ κάνει! Ὁχι σὰν τὸν ἀφέντη μου, τὸν κουτό.

Μόρσιμος.—Δὲν εἶναι συκοφαντία, τὸ ξέρω καλά. Κι' ἔπειτα περιμένουμε μεῖς δικαιοσύνη, μὲ τὴν ἀγνότητα καὶ τὴ χρηστότητα. Δώδεκα χρόνια τὴ γυρεύω ἐγὼ, φίλε Ἀρχία...

Ἀρχίας.—Ὁ! γράφετε τραγωδίες ἀπὸ δώδεκα χρόνια, κ' ἀκόμα δὲν σὰς δέχτηκαν καμιά;

Μόρσιμος.—Ναί! Στὴν ἀρχὴ ἤμουν τραπέζιτης. Ὁ ἴδιος ὁ Περικλῆς, ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, κατέθετε χρήματα στὴν τράπεζά μου. Ὁ πατέρας μου ὁ Λεωρτίλος, ἕνας μεγάλος κλειθροποιὸς ἀπὸ τὴν Ἀλωπεκῆ, μοῦ ἔφερε καλὴ περιουσία. Τὴ μεγάλησωσα μὲ τὴν ἐργασία μου. Καὶ τότε, πού λές, εἶδα τὸ ὄνειρο.

Ἀρχίας.—μ' ἐνδιαφέρο.—Τί ὄνειρο.

Μόρσιμος.—Μὲ ὄνειρίασε ὁ Διόνυσος. Ἦταν ὁ οικογενειακὸς μας θεὸς—κοντὰ σὲ ναὸ του τὸ σπίτι μας—καὶ πάντα τὸν τιμοῦσα ξεχωριστά. Μοῦ παρουσιάστηκε λοιπὸν στὸν ὕπνου μου—τί λέω; στὸν ξύπνο μου, τὸν εἶδα ὀλοζώντανο!—καὶ μοῦ εἶπε: «Ἀρχεῖ, Μόρσιμε! Ἀπόχτησες πᾶ ὅ,τι σοῦ χροεῖζεται. Εἶναι καιρὸς νὰ νοιαστεῖς καὶ μένα!»

Ἀρχίας.—Θεὸς ὄνειρος!

Μόρσιμος.—Ναί, ἀλλὰ τί ἐννοοῦσε; Νὰ τοῦ χτίσω ναὸ; Εἶχε. Νὰ φυτέψω ἀμπέλια; Ἄλλο τίποτα στὸ δῆμο μας! Νὰ πίνω κρασί, νὰ μεθῶ, νὰ γλεντῶ;..

Θράσης, μόνος του.—Αὐτό, αὐτό

έννοῦσε, κακόμοιρε!

Μόρσιμος.—“Οχι βέβαια! “Εσπασα τὸ κεφάλι μου, μὰ τὸ βρήκα: Δὲν ἦταν εὐχαριστημένος—ὅπως δὲν ἤμουν κι’ ἐγώ—ἀπὸ τοὺς τραγικὸν-ποῦ ἔκαναν τὶς γιορτές του, τοὺς ἀπροσδιόνυσους καὶ διάλεγε μένα νὰ τοῦ μιλήσω καλύτερα. Κι’ ἄρχισα νὰ γράφω τραγωδίες.

Θράσης, μόνος του.—Κούφια ἦ ὦρα!

Μόρσιμος.—Τὰ παρακάτω τὰ ξέρεις. Ἡ ἱστορία μου εἶναι ὅμοια μὲ τὴ δική σου. “Ας εἶναι. Δὲ θέλω νὰ καταχραστῶ περισσότερο τὴν καλωσύνη σου, γιὰ νὰ σοῦ διηγηθῶ ἀδικίες, ραδιουργίες τοῦ ἐχθροῦ μου, γιὰ νὰ φρίξεις... Οἱ φίλοι μας μοῦ εἶπαν πὼς ἔχεις κάτι νὰ μοῦ πῆς. Εἶναι καλὸ;

Ἀρχίας.—“Ελπίζω. (Κοιτάζει γύρω του· τὸ βλέμμα του σταματᾷ στὸ Θράση).

Μόρσιμος.—Θράση, πήγαινε ἔξω. (Ὁ Θράσης φεύγει ἀπὸ δεξιά. Μικρὴ σιγή).

Ἀρχίας.—Μόρσιμε! ἔχεις μιὰ κόρη ποὺ ὀνομάζεται Γλαύκη;

Μόρσιμος.—Ναί! Ἡ ἀγαπητὴ μου Γλαύκη, ἡ ὀρφανή μου—δέκα χρονῶν μοῦ τὴν ἄφησε ἡ μητέρα της—εἶναι ὅ,τι πολιτιμότερο ἔχω, ἢ τὸ μόνο ποὺ ἔχω.

Ἀρχίας.—Καλὴ τύχη, Μόρσιμε! “Ενας νέος, ἕνας λαμπρὸς νέος, ἀπὸ ἐνδοξὴ οἰκογένεια, ὠραῖος καὶ πλούσιος, εἶδε τὴν κόρη σου στὰ Παναθήναια καί... σοῦ τὴ ζητεῖ γιὰ γυναῖκα...

Μόρσιμος.—Ναί; καὶ σὺ, Ἀρχία;
Ἀρχίας, χαμογελώντας. — Δὲν εἶμαι βέβαια προξενητής. “Επειδὴ ὁ νέος τυχαίνει νὰ εἶναι πολὺ φίλος μου—ἔχει μάλιστα τὴν καλωσύνη νάρχεται στὸ ἐργαστήρι μου νὰ

χρησιμεύει γιὰ πρότυπο—κι’ ἐπειδὴ, ἀπὸ τοὺς κοινούς μας φίλους, τυχαίνει νὰ ξέρῃ ποιὸς εἶσαι καὶ τί φρονεῖς γιὰ μένα, ἔλαβα σήμερα τὸ θάρρος...

Μόρσιμος.—“Ω, μεγάλη μου τιμὴ τέτοιος προξενητής! Κι’ ὁ γαμπρός... ποιός;

Ἀρχίας.—Εἶναι ὁ Νικίας, ὁ γιὸς τοῦ Σοφοκλῆ, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἰοφόντια καὶ τοῦ Ἀρίστωνα, ἀπὸ τὴ δεύτερη γυναῖκα τοῦ μεγάλου ποιητῆ.

Μόρσιμος, ἀναπνῶ.—Γιὸς τοῦ Σοφοκλῆ; Γιὸς τοῦ ἐχθροῦ μου; Καὶ τολμᾷ νὰ μοῦ γυρεύει τὴν κόρη μου γυναῖκα; Ποτέ! Ποτέ!

Ἀρχίας, σηκώνεται, σαστισμένος.—Μὲ συγχωρεῖς;... Δὲν τῶξερα πὼς ὁ Σοφοκλῆς εἶν’ ἐχθρὸς σου... δὲν τὸ φαντάστηκα...

Μόρσιμος.—“Ἐπρεπε νὰ τὸ ξέρεις “Ἐπρεπε νὰ τὸ φαντασθῆς... Τί σοῦ λέγα τόσην ὦρα; Ποιοὶ ἄλλοι εἶναι οἱ ἐχθροί μου; Ποιοὶ δὲ μάφησαν ὡς τώρα νὰ σταθῶ σὲ χλωρὸ κλαδί; Ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς, κι’ αὐτὸς ὁ κατσούφης γεροντόνεος, ὁ Εὐρυπίδης. Καὶ θὰ δώσω τὴν κόρη μου στὸ χειρότερο; (“Ἐξαλλος). Ποτέ! Ποτέ!

Ἀρχίας.—Μὴ συγχύζεσαι, Μόρσιμε! Πρὸς θεοῦ!.. Μιὰ πρόταση σοῦ ἔκαμα... εἰς’ ἐλεύθερος νὰ τὴ δεχθῆς ἢ νὰ τὴν ἀπορρίψεις... Ἀλλά... Γιατί τάχα; “Αν ὁ πατέρας εἶν’ ἐχθρὸς, ὁ γιὸς δὲν μπορεῖ νὰναι φίλος; Κι’ ἂν ὁ γιὸς πάρει τὴν κόρη σου, δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ φίλος κι’ ὁ πατέρας; Καὶ νά, ποὺ ἔδωσε κιόλα στὸ γιό του τὴν ἄλεια νὰ ζητήσῃ τὴν κόρη σου. Δὲν σὲ ἤξερε, ρώτησε ὅμως, ἔμαθε καὶ συγκατατέθηκε.

Μόρσιμος, ἐκπληκτος.—Ποιός, ὁ Σοφοκλῆς δὲ μὲ ἤξερε; “Εμένα δὲν ἤξερε ὁ Σοφοκλῆς; Κι’ μ’ ἔμαθε τότε; Τί μοῦ ψέλνεις ἐκεῖ!

Ἀρχίας.—Δὲν ξέρω... ἔτσι μοῦ εἶπε ὁ Νικίας.

Μόρσιμος.—Σοῦ εἶπε ψέματα! “Ἄλλ’ ἀδιάφορο. Καὶ τὴν ἀλήθεια νὰ σοῦ ἔλεγε, ἢ ἀπάντησή μου θὰ ἦταν ἡ ἴδια. “Οχι! Ποτέ! Δὲ θέλω! Μοῦ κακοφαίνεται, Ἀρχία, ποὺ ἐγκαινιάζεται ἔτσι ἀσχημα ἢ φίλια μας, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ κάμω διαφορευτικά. (“Ἀρχίσει ἡρεμα καὶ σιγά—σιγά—ἐξαπτεται.)—Νὰ πῆς τοῦ νέου σου φίλου πὼς ὁ Μόρσιμος τὸν εὐχαριστεῖ γιὰ τὴν τιμὴ, ἀλλὰ δὲν συμπεριελάξει μ’ ἐχθρούς ποὺ τὸν πολέμησαν τόσο ἄνδρα—κι’ ἄς κάνουν τώρα πὼς οὔτε τὸν ξέρουν!—οὔτε μὲ ποιητὲς ποὺ ἀπόχτησαν τόσο ἀνάξια τὴ δόξα! οὔτε τὸ κάτω—κάτω μὲ ἀνθρώπους (ἔξαλλος) ποὺ βγαίνουν ἀπ’ τὸ σπῆτι τους μὲ μανθῶα καὶ γυρίζουν χωρὶς, γιὰ τὸν ἀπλωσαν στὰ χωράφια καὶ ὕστερα τοὺς τὸν ἐκλείψει ὁ ἐρωμένος! “Εμεῖς εἴμαστε ἄλλοι ἄνθρωποι, τοῦ παλιοῦ καιροῦ Ἀθηναῖοι, ἡθικοὶ καὶ τίμιοι! τίμιοι!..

Ἀρχίας.—Καλά... καλά... δὲν εἶναι ἀνάγκη.

Μόρσιμος.—“Οχι, εἶναι! Πρέπει νὰ δικαιολογήσω τὴν ἀρνήσή μου σ’ ἕναν προξενητὴ σὰν τὸν Ἀρχία. Καὶ πιστεύω νὰ εἶδες πὼς αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο. Δὲν ἔχω βέβαια τίποτα μὲ σένα... ἐσὺ ἔκαμες τὸ φιλικὸ σου χρέος... ἀλλά... ἀλλά!

Ἀρχίας.—“Αρκεῖ, Μόρσιμε. (“Ἀξιοπρεπέστερα). Θὰ διαβιβάσω τὴν ἀπάντησή σου στὸν ἄτυχο φίλο μου, χωρὶς βέβαια νὰ τοῦ πῶ κι’ ὅλα αὐτὰ ποὺ μοῦ εἶπες στὸ θυμὸ σου. Εἴχεται σὴν κόρη σου καλύτερη τύχη καὶ σὲ σένα ὅ,τι ἐπιθυμεῖς. Χαῖρε, Μόρσιμε!

Μόρσιμος.—Χαῖρε! (“Ὁ Ἀρχίας φεύγει ἀπὸ δεξιά. Ὁ Μόρσιμος

μόλις τὸν ξεβγάξει καὶ ξαναγυρίζει. Σουλατσάριε παράφορος, μόνος του): Αὐτὸ μοῦ ἔλειπε. Αὐτὸ μοῦ ἔλειπε. Τὴ Γλαύκη μου στὸ γιό του! (Πηγαίνει στὴν πόρτα τοῦ γυναικωνίτη, ἀνοίγει καὶ φωνάζει:) Μύρσα! (“Αρχίζει πάλι νὰ σουλατσάρῃ).

Μύρσα, (προστρέχει ἀπ’ ἀριστερά).—“Ἐδῶ!

Μόρσιμος.—χωρὶς νὰ τὴν ἰδῆ. Τοῦ λόγου του λοιπὸν ἦταν... Καλά, καλά, θὰ ἰδῆ!.. (Βλέποντας τώρα τὴ Μύρσα). Τί θέλεις ἐσὺ;

Μύρσα.—Κύριε! δὲ μὲ φώναξες;

Μόρσιμος.—“Α, ναί! Πὲς τῆς κυρίας σου νάρθῃ ἐδῶ. “Ας ἐρθῇ κι’ ἡ παραμάνη! (“Ἡ Μύρσα ὑποκλίνεται καὶ φεύγει. Ὁ Μόρσιμος στέκεται τώρα σὰ νὰ περιμένῃ.

“Ἐρχονται σὲ λίγο ἡ Γλαύκη κι’ ἡ Πασινόη ἀπὸ ἀριστερά.

Μόρσιμος.—Γλαύκη! Τὸν μάθαμε τὸν αὐθάδη ποὺ τολμᾷ νὰ γράφῃ στοὺς τοίχους τὸνομά σου! Εἶναι καὶ γιός... ποῖανου νομίζεις;

Γλαύκη.—Δὲν ξέρω.

Μόρσιμος, — μὲ βλέμμα. — Τοῦ Σοφοκλῆ.

Γλαύκη.—“Ω!

Μόρσιμος.—Μάλιστα! αὐτουνοῦ!.. Καὶ τώρα δὰ μοῦ ἔστειλε ἕνα φίλο του νὰ σὲ ζητήσῃ.

Γλαύκη.—Ναί;

Μόρσιμος.—Τοῦ ἔδωσα, ἐννοεῖς τὴν ἀπάντησή ποὺ τοῦ ἔπρεπε καὶ τὸν ἔστειλα ἀπὸ κεῖ ποὺ ἦρθε.

Γλαύκη.—Γιατί, πατέρα;

Μόρσιμος.—Καὶ ρωτᾷς; Πὲς τῆς λοιπὸν, Πασινόη; Δίνουν οἱ ἄνθρωποι τὶς ἀγαπημένες τῆς κόρης στοὺς γιούς τοῦ ἐχθροῦ.

(“Ἐχει συνέχεια)

Ο UGO FOSCOLO

ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

(Συνέχεια)

Ο Bettinelli,¹⁵⁾ ο Νέστορ, ζούσαν αποτραβηγμένοι. Ο Alfieri, που κατά τους πρώτους ένθουσιασμούς τραγούδησε την απελευθέρωση της Αμερικής και την κατάληψη της Bastille, βλέποντας τις υπερβολές της Επανάστασης, εκδικητικός και θαρραλέος, ξεθύμαινε στο «Misogallo» και τις «Satire»¹⁶⁾ κατατρεγμένος απ' τις περιστάσεις ορίζεται σαν τον Farini¹⁷⁾ μέσα στον αρχαίο κόσμο και σπουδάζοντας τα Ελληνικά, πέθανε με σαρκαστικά μειδιάματα θλιμμένων κωμωδιών. Ο Cesarotti¹⁸⁾ αναπαμένος στις δάφνες άπάγγελε από της έδρας επίσημα εγκώμια κι έγραφε έμμετρα άνοστους πανηγυρικούς. Ο Pietro Verrì¹⁹⁾ άφου πήρεν ό φ ί κ ι ο κατάστρώνει σχέδια και μεταρρυθμίσεις. Η παλιά γενιά έφευγε με τον τόνο των λυρικών τραγουδιών του Vincenzo Monti: καθηγητή, καβαλιέρου, αλλικού ποιητή.²⁰⁾ Οι δημοκρατικοί στη Napoli και το Milano έπαρασημοφοοούντο στους βασιλικούς προθαλάμους. Και μέσα σε τόση πανηγυρική πομπή και τριξίμο των όπλων, δέν άκούστηκε πειά μιá περιήφανη φωνή, που νά θυμίξει τους θυμούς, τις ντροπές και τους πόνους.

15) Ήσουςτης λόγιος 1718—808). Διετέλεσε καθηγητής φιλολογίας σε διάφορα Ίταλικά Πανεπιστήμια. Έκαμε ταξίδια στη Γερμανία και τη Γαλλία όπου έ γνώρισε τον Voltaire. Στα έργα του επιτίθεται κατά της ξενομανίας και υπερασπίζεται την έθνική γλώσσα και φιλολογία. Γι' αυτό έπονομάστηκε «Νέστορ της Ίταλικής φιλολογίας» ή «Voltaire της Ίταλίας».

16) Ο Alfieri προβλέποντας στη Γαλλική επανάσταση το θρίαμβο της Έλευθερίας, την έχαιρέτησε ένθουσιαστικά με μιάν όδη: Parigi Slatigliato, για την άλωση, ιστορική πειά, της Bastille (14 Ιουλίου 1789). Οι υπερβολές όμως της επανάστασης τον έκαμαν ν' αλλάξει ιδέες, ν' αγαπητήσει και νά μισεί τη Γαλλία σ' όλη τν τη ζωή. Οι Satire και ό Misogallo, είν' εμπνευσμένα από τη διάθεση αυτή.

17) Λυρικός ποιητής (1729—99). Το έργο του από τα κλασσικά της νεώτερης Ίταλικής λογοτεχνίας είχε την έποχή του μεγάλην επίδραση στη χώρα του. Το εγκαταλειμμένο μνήμα του έδωκεν άφορμή στο F. νά γράψει τους «Τάφους».

18) Φιλόλογος και ποιητής (1730—808). Καθηγητής στην Padova της Ρητορικής και ύστερα της Έλληνικής κι Έβραϊκής γλώσσας. Έσπούδασε φιλολογία, φιλοσοφία, νομική, θεολογία. Έγραψε διάφορα έργα κι έκαμε κλασσικές μεταφράσεις, από διάφορες φιλολογίες κλασσικών έργων. Όνομαστή είναι ή «Poesie di Ossian» σε άνομοικατάληκτον ένδεκασύλλαβο.

19) (1728—97) Οικονομολόγος, συγγραφέας και ήθικοπολιτικός φιλόσοφος στην έπηρεα και τις ύποδειξεις του όφείλεται, λένε, ή συγγραφή του περιώνυμου έργου του Beccario. Γνωστά έργα του: Meditazione sulla felicità. Idee sull' indole del piacere e del dolore, Opere philosophiche. Όταν ό Ναπολέων εισήλθε (1796) στο Milano, τον έδιόρισε (αυτό θά έννοει όφφίκιο) δημοτικό σύμβουλο στην πόλη της ό ποίας είχε γράψει την ιστορία: βλ. Storia di Milano 1783.

20) Ο Monti έδειξε άστάθεια στις ιδέες του (έν μέρει δικαιολογημένη από τη ρευστότητα της μεταβατικής, σαν τη δική μας, έποχής. Μετά την Bassvilliana όμολογεί πίστη στη Δημοκρατία με τον Προμηθέα κι ύμνει την καταρόμηση του Louis XVI. Άφου έγραψε την τραγωδία Γάιος Γράγγος και μιάν όδη για τη νίκη του Ναπολέοντος, διορίστηκε αλλικός ποιητής και διευθυντής σά νά πούμε γραμμάτων και τεχνών.

"JACOPO ORTIS,"²¹⁾

Έκνυκλοφόρησε ό Jacopo Ortis. Ήταν ή πρώτη κραυγή της άπογοήτευσης, που βγήκε από τα βάθη του βενέικου τενάγους, σαν πένθιμο προανάκρουσμα της πειό μεγάλης τραγωδίας. Ο νεαρός συγγραφέας είχε άρχισει όπως ό Alfieri: Άφοσιώθηκε στο λυρισμό μιás άπροσδόκητης έλευθερίας. Και τον ίδιο σχεδόν καιρό, που αυτός έπαλλε τον ήρωα έλευθερωτή της Βενετίας, ό ήρωας, τώρα προδότης, πουλούσε στην Αυστρία τη Βενετία²²⁾. Από τη μιá μέρα στην άλλη ό Ugo Foscolo βρέθηκε χωρίς πατρίδα, χωρίς οικογένεια, χωρίς έλπίδες, ολομόναχος, σαν τό πουλί στον κάμπο. Απόθεσε τό περιεχόμενο της καρδιάς του στον Jacopo Ortis του. Η ουσία του βιβλίου είναι τό ανάκρουσμα του Βρούτου: "Ω άρετή δέν είσαι παρά μιá λέξη μάταιη!". Τα όνειρά του, σαν φύλλα φθινοπώρου πέφτουν ένα ένα, κι ό θάνατός τους είναι και δικός του, είναι αυτοκτονία. Έντός όλιγου έχουμε τό άπεριόριστο με τόση πίστη ιδεώδες του Alfieri και τό νεκρό ιδεώδες του Foscolo με τόση άπελπισία. Είμαστε ακόμα στη νεότητα: όρια δέν υπάρχουν. Άπεριόριστες έλπίδες και άπελπισίες. Πατρίδα, έλευθερία, Ίταλία, άρετή, δικαιοσύνη, δόξα, έπιστήμη, άγάπη, όλος αυτός ό έσωτερικός κόσμος ύστερ' από τόσο μακρυνή κι όδυνηρή κυφορία, μόλις άνθισε και τώρα μαραίνεται. Η αλήθεια είναι αταπάτη, ψέμα ή άρετή. Με τό πρώτο μειδιάμα της τύχης έχουμε πλήθος έλπίδες και στη πρώτη άπογοήτευση ένα σωρό άπελπισίες. Η ξαφνική αυτή έναλλαγή άπεριόριστων αισθημάτων κατά την πρώτη έπαφή με την πραγματικότητα, άποκίλυψε εκείνο τό σάλο των άφηρημένων ιδεών, που ύπήρχε στην Ίταλία, από τό διάβασμα βιβλίων, χωρίς νά έχει διαμορφώσει χαρακτήρες. Υπάρχει στο Jacopo αυτό: ένα νοσηρό αίσθημα, μιá νεανική κι' επιπόλαιη έκρηξη μάλλον, παρά ή ώριμη έκφραση ενός κόσμου που πολύν καιρό ύπολανθάνει εκκολαπτόμενος κι' έτοιμαζόμενος, μιá τάση προς την άφηρημένη άντανάκλαση παρ' όσον προς την καλλιτεχνική έκφραση, μιá φτωχή και μονότονη φαντασία στην τόσην ύπερβολή των αισθημάτων. Η κραυγή του Jacopo πνίγηκε μέσα στο θόρυβο των γεγονότων. Νέες έλπίδες γεννήθηκαν και δημιουργήθηκαν νέες φαντασιοπληξίες. Το ρομάντισο, άνώνυμο καθώς βγήκε, κολοβωμένο και παραλλαγμένο, καθαρή βιβλιοπωλαιακή κερδοσκοπία, έξήψε την περιέργεια κι' έγινε τό βιβλίο των νέων και των γυναικών, που εκεί μέσα ψάφρυναν νά βρούν έρωτική φρασεολογία. Δέν του έδόθηκε ούτε πολιτική, ούτε φιλολογική σημασία: πολλοί μάλιστα έπηρεαζόμενοι από μερικές έπιφανειακές όμοιότητες τό είπανε μίμηση του Werther.²³⁾ Το βέβαιον είναι ότι δέν άναποκρινόταν στο επίπεδο της δημόσιας γνώμης, ξεπεσμένο από τη γοργή μεταβολή

21) Αί τελευταία έπιστολαί του Ίακώβου Όρτις μεταφρ. έλληνιστί υπό Ήλία Καλαμογάρτη Αθήναι 1838.

Αί τελευταία έπιστολαί του Ίακώβου Όρτις (μετάφρασις Γ. Κ. Σφήκα) περιόδ. Ποιητικός Άνθών τ. α-β' (1886—87).

22) Με την ειρήνη τού Cambrorismo (1799).

23) Είναι γραμμένο σ' έπιστολική μορφή.

άνθρώπων και πραγμάτων. Και οι απελπισίες αυτές συγκροούντουσαν με τις ελπίδες.

Ο FOSCOLO ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ο Foscolo έλαβεν ενεργό μέρος στην Ιταλική ζωή κι' ήτανε περίφανος για τη νέα του πατρίδα, την πατρίδα του Dante κι' Alfieri. Τον καταδιώκανε οι ανάγκες της ζωής. Και κάτι παραπάνω ένα πολεμικό πνεύμα, που τον έρωγε από μέσα και δεν εύρισκε διέξοδο, μι' άνια ένοχλητική. Νέος, όνειροπόλος, φανατικός, με τόση φιλοδοξία, με τόσον έσωτερικόν εγωισμό, με τόση διάθεση να δράσει και να κάμει μεγάλα πράματα, επηρεασμένος από τον Πλούταρχο, παραδειγματιζόμενος από τον Alfieri, αφέθηκε στην ολοένα επιτεινόμενη άνια, που του μαράζωνε τα σπλάχνα. Είναι ή άρρώστεια, που ο ίδιος στον "Ορτις του με μι' ένάργεια γεμάτην αλήθειαν όνομάζει **φθίση τής ψυχής, ψυχικό μαρασμό** (cousunzione dell'anima). Τον βλέπεις στο Μιλάνο περιπλανώμενο, δυσανεστημένο, γογγύζοντα, πότε να χαζεύει, να φαντασιοκοπεϊ, ν' αυτοσκοτισάρεται σε στίχους, πότε να παίζει, να κυνηγάει γυναίκες, να φιλονικιά, να δημιουργεί ταραχές. Περνά από το μυαλό του ή ιδέα της αυτοκτονίας κι' είναι μόλις είκοσι χρονών.

Δέν είμαι ότι ήμουν' έχαλάστηκα πολύ:
Με πνίγ' ή άπαγοήτευη κι' ο θρήνος.

Άπ' αυτήν την άρρώστεια της πλήξης, αδυνατεί, θυμάται την μητέρα, τον άδερφό, τη μακρυνή Ζάκυνθο, όχι δίχως κάποιους άναβρασμούς, που προδίνουν τη σφοριγλότητα μι'ς δύναμης καταφαγωμένης κι' όχι δαμασμένης. Ο Alfieri είκοσι χρονών ξεθύμαινε διατρέχοντας την Ευρώπη.²⁴ ο F. στιχογραφώντας. Οι λυρικές διαχύσεις του είναι ή ιστορία του από τα 16—20. Ξαναφαίνεται με τους στίχους αυτούς μι' γλυκειά και μελαγχολική τρυφερότητα, της οποίας την άνάμνηση είχε χάσει ή Ιταλία. Κι' επήγαζε όχι μόνο άπ' τον Petrarca, άλλ' από τη μητρική γή, το Έλληνικό του αίσθημα, **τις αιολικές χορδές, ταιριασμένες στη βαρεία Ιταλική κιθάρα**. Ορίστε στίχοι, preludio του Giacomo Leopardi: ^{24β)}

Άπ' το παιδί σου το άχαρο, ο μητρική μου γή,
μονάχα το τραγούδι του θάχης για συντροφία
Σ' έμένα ή Μοίρα μου έγραψε άδάκρυτη ταφή.

(Άπό μετάφρ. Στεφ. Μαρτζών)

Η ίδια ή ζωή ύστερα έθεράπεψε το Foscolo. Στρατιώτης της δημοκρατίας, έπολέμησε στο Cento, την Trcbbia, τη Novi, τη Genova. Η στρατιωτική θητεία του ξανάδωκε τη χαρά της ζωής. Στις ώδες του Α.

24) Έγύρισε όλη την Ιταλία κι' έταξίδεψε στη Γαλλία, Άγγλία, Όλλανδία, Αυστρία.

24β) Giacomo Leopardi, ο γνωστός άπαισιόδοξος ποιητής, πεζογράφος κι' έπιφανής Έλληνιστής. Έγεννήθη το ίδιο έτος με το Σολωμό 1793 κι' άπέθανε το 1837. Έλληνικές μεταφράσεις έργων του σε βιβλία είναι μόνο τό: **Λεοπάρδη 'Ηθικά** Έργα μεταφράσεις Άριστ. Καμπάνης έν Άθήναις εκδοτικός οίκος Γ. Φέξη 1912.

Suigia Pallavicini ²⁵⁾ και all'Amica risanata ²⁶⁾ (στη γιατρεμένη φίλη) συναντά κανένας έναν κόσμο ήδυπαθή και μουσικό, όπου ή ψυχή ύγιής πειά και χαρούμενη αλλάσσει ζωή. Η φήμη του είναι ή ίκανοποίηση από το γράμματα και την ποίηση: μεταφοράζει την **Κόμη της Βερενίκης** και παραθέτει σχόλια από τα όποια φαίνεται μι' έξοχη πολυμαθεια' επηρεισι' μι' μετάφραση της **'Ιλιάδος** ²⁷⁾ συναγωνιζόμενος τον Montì γράφει ένα λόγο με περιτεχνο πομπώδες ύφος, βαρύτητα και τολμηρότητα ιδεών.

25) Βλ. πεζή μετάφραση Μαρ. Μινώτου πανηγυρικόν Λεύκιωμα Ζακύνθου διά την έκαιονταστηρίδα Ούγου Φωσκόλου έκδοσις «Ιονίου Άνθολογίας» σ. 36—37.

26) Στο ίδιο σ. 39—40 και μετάφρ. Γ. Σπσταλά «Κυριακή Έλευθέρου Βήματος» 8 Μαΐου 1927 σ. 2.

27) Η μετάφραση της **'Ιλιάδος** του Montì στάθηκε άφορητή για την προσωπική διάσταση κι' έχθη του με το F. Είναι γνωστό πως ο Μ. άγνωστος τ' άρχαία Έλληνικά. Κι' έχρησιμοποίησε για το έργο του αυτό λατινικές μεταφράσεις και τη βοήθεια του Α. Μουστοξύδη ο όποιος του μετάφρασε σε πεζό Ιταλικό τους Όμηρικούς στίχους. Κι' είναι γι' αυτό που έγραψεν ο F.: Questi è Vincenzo Montì cavaliere gran traduttore dei traduttori d'Omèro.

(Έχει συνέχεια)

Α. Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΣΤΗΝ ΟΡΦΑΝΗ

Τό είδα το δάκρυ σου μικρή
π' άργοκυλούσε στο λαιμό,
τό είδα και το κατάλαβα
σαν νάτανε δικό μου,
και τα λογάκια π' έλεγες
για της μανούλας το χαμό,
τάνοιωσα, γιατί μοιάζανε
κι' αυτά στο ριζικό μου.

Κλάψε! της μητερούλας σου
την άνυπόκριτη άγκαλιά,
και της βαθείας άγάπης της
την άπεραντωσύνη
δέ θαύρης, όχι, πουθενά
και τα γλυκά της τα φιλιά,
κανένα στόμα, πίστεψε,
κανένα δέν τα δίνει.

Κι' όταν θαρθη κείνη ή στιγμή
—πουναι του κοριτσιου' ο παλμός—
καλότυχη για να ντυθής
του γάμου το φουστάνι,
τότε θα νοιώσης τι θα πη
όρφάνιας πόνος και καυμός,
όπως τον έννοιωσα κι' έγώ
σαν έβαζα στεφάνι!

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΔΙΑΚΑΚΟΥ

Η Ρ Θ Ε Σ...

Ήρθες σαν φώς
σαν πόθος κρυφός
σαν φλόγα γλυκειάς άμαρτίας...

Σά λάμψη άστραπής
σά δρόσος αύγής
σαν άγια στιγμή εύλογίας...

Τό λαμπρό σου το φώς
ν' άτενίσω, μι' πώς;
Ώ, γυμνή της Άλήθειας ρομφαία!

Ρόδο Σύ, και άνθος
πόθος—κρίνος λευκός
ή δική μου για έναν Ίδέα...

Κι' όμως Ρήγας στητός
ό πολός μου καυμός
φερουγίζει με πάθος κοντά σου...

Κ' ένώ βλέπω το πώς
θά με κάψης, μι' πώς;
ν' άντιστώ στη φλογάτη ματιά σου...

ΑΘΗΝΑ ΡΟΥΣΑΚΗ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

Η ΠΡΟΣΜΟΝΗ ΤΩΝ ΩΡΩΝ

Θ' ἀντηχήσουν οἱ ὄρες
πὰ σέ μέταλλα ἤχερά
θὰ ξυπνήσουν οἱ χώρες.

Μεσονύχτι θεὸ νᾶναι
ὁ παλμός σου θὰ τρέμη
πῶς οἱ δείχτες γυρνᾶνε.

Θὰ φωτὰ τὸ ρολοῖ
στὸν θαμπό μας κοιτῶνα
τῶν καιρῶν μοιρολόι.

Θὰ γυρνᾶς ὀλοένα
στὸ κλινάρι σου ἐπάνω
μ' ἓνα σύντροφο ἐμένα.

Θὰ σταλάζη ἀνία
καὶ θὰ βρέχη...θὰ βρέχη...
τί φριχτὴ τυραννία.

Θὰ χωρᾶς στὴ φωλιά μου
κι' ἀπὸ τρόμο ἀπὸ φόβο
θὰ ζητᾶς τὰ φιλιὰ μου.

Θὰ σοῦ λέω «ἄφησέ με»
θὰ μοῦ λές «μὴ μ' ἀφήνης»
καὶ θὰ κλαίμε...θὰ κλαίμε...

Ὡσπου θᾶρθουν οἱ ὄρες
πὰ σέ μπρουτζίνα ἄλογα
νά ξυπνήσουν τίς χώρες.

ΓΙΑΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΩΣ ΚΥΤΤΑΖΑ...

Ὡς κύτταζα τὰ δυό σου μάτια ποῦλαμπαν
σάν ἄστρα μέσ' στῆς θείας νυχτιάς τῆ χάρη,
ἀθελητά μου ἢ σκέψη μου ἀφηνότανε
στὰ ὄνειρα ποῦ τὴν εἶχαν συνεπάρει.

Κι' ἔλεγες, λόγια, λόγια δίχως νόημα
καὶ σοῦλεγα γιὰ ἀγάπες γιὰ εὐτυχία
καὶ στὴν ἀπέραντη γαλήνη ἐσβύνονταν
ἢ βραδυνὴ, ἀπ' τὴν ψυχὴ, μελαγχολία.

Κ. ΑΡΓΥΡΗΣ

ΣΦΕΤΟΣΛΑΦ ΜΙΝΚΩΦ

ΤΟ ΠΥΡΙΝΟ ΠΟΥΛΙ

[Ὁ Σφετοσλάφ Μίνκωφ εἶναι ἀπὸ τοὺς νέους διηγηματογράφους ποὺ πρωτοπαρουσιάζτηκαν στὴ Βουλγαρικὴ λογοτεχνία ἀπὸ τὸ 1925 κι' ἐδῶ. Ἔχει ἐκδώσει ὡς τώρα δύο συλλογὲς διηγημάτων, ποῦ τὸ κύριό τους γνώρισμα εἶναι τὸ φανταστικὸ θέμα.]

Ὁ θάνατος εἶχε ἀνοίξει τὴ θύρα τοῦ παλινοῦ σπιτιοῦ. Ἔτσι, ἀνοιγμένη αὐτὴ, καλοῦσε τὸν κόσμο νὰ ἰδῆ τὸν θησαυροθήρα Γιαννοῦλ, ποῦ ἦταν ξαπλωμένος σὲ μαῦρο νεκροκερέββατο, μὲ ἀναμμένη λαμπάδα πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του.

Κι' ὁ κόσμος πήγαινε. Πλησιάζαν σὰν κλέφτες, κοιτάζαν τὸ νεκρὸ, μιλούσανε ψιθυριστά.

Ἦταν ἡσυχία. Μόνο τὸ βαρὺ ὥρολόγι τοῦ τοίχου ἔχυνεν ἀσταμάτητα στάλες καὶ κουνούσε τὸ βαρίδι του—μεγάλο καὶ κίτρινο σὰ λιοτρόπι, ποῦ τὸ κουνάει ὁ ἄνεμος. Πάνω στὴ στέγη γουργούριζαν περιστερία, μέσα στὸ δωμάτιο βούιζαν μῦγες. Αὐτὲς κάθιζαν στὸ πρόσωπο τοῦ πεθαμένου, πετοῦσαν ἀπὸ τὸ μέτωπο ὡς τὸ στόμα του—ἔτσι σὰν νὰ πετοῦσαν ἐπάνω σὲ ξύλο ἢ πέτρα—ἔπειτα τριγυροῦσαν καὶ κολλοῦσαν στὸ τζάμι τοῦ παραθύρου.

Ὁ θησαυροθήρας Γιαννοῦλ εἶχε πεθάνει στὸ βουνό. Τὸν εἶχαν βοῆ κάτω ἀπὸ ἓνα ψηλὸ βράχο μὲ ματωμένο πρόσωπο καὶ τὰ μάτια του γεμισμένα μυρμηγκία. Εἶχε γκρεμιστῆ. Αὐτοί, ποῦ ψιθύριζαν τώρα γύρω στὸ νεκροκερέββατό του ἦταν ξένοι κι' ἄγνωστοι, ἀλλὰ εἶχαν ἔρθει στὸ σπῆτι του γιὰ νὰ βάλουν χέρι στὸν ἀφημένο θησαυρό του. Γιατὶ ἔξερα πὼς ὁ Γιαννοῦλ εἶχε ἔσκαψει θησαυρό, ποῦ τὸν φύλαγε τὸ πύρινο πουλί, ποῦ πετάει στὰ ὄνειρα τῶν θησαυροθηρῶν. Τὸ πουλί αὐτὸ τὸν εἶχε φέρει νύχτα στὸ βουνό, σ' ἔρημα καὶ μαγεμμένα μέρη, ἀνέβηκε σὲ κανένα πλάτωμα καὶ διαλύθηκε σὲ χρυσὴ φλόγα. Αὐτὸς ἔσκαψε κάτω ἀπὸ τὴ φλόγα κι' ἔβγαλε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴ γῆ, τὸ θησαυρό.

Ὅταν ἦρθε ὁ παπᾶς καὶ πήρανε τὸ νεκρὸ, κανένας δὲν πῆγε στὸ νεκροταφεῖο. Ἄλλοι σκόρπισαν κι' ἄλλοι μείνανε νὰ περιμένουνε τὴ νύχτα.

Τότε ἄρχισαν νὰ ψάχνουν στὸ παλιὸ σπῆτι. Κοίταζαν σὲ κάθε γωνιά, ἀνασῆκωναν κάθε πράγμα. Μόνο τὸν καθρέφτη, τὸν σκεπασμένο μὲ λευκὸ πανί, δὲν τόλμησαν νὰ μετατοπίσουν, γιατί ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ βρισκόταν ἀκόμα ἐδῶ καὶ μποροῦσε νὰ θολώσῃ τὸ γυαλί καὶ νὰ σημαδέψῃ ἐπάνω του τὸ θάνατο σὰν λευκὴ ζωγραφιά.

Ἐφαζαν παντοῦ. Τίποτε δὲν ὑπῆρχε. Στ' ἀνοιγμένα κιβώτια βρῆκανε σπασμένα πράματα τοῦ σπητιοῦ κρυμμένα, ὁ θεὸς ξέρει ἀπὸ ποιανοῦ χέρια, στὸ ὑπόγειο ἀνάκατα σκουριασμένα ἐργαλεῖα.

Κάποιος εἶπε.

—Νὰ κοιτάξουμε στὸ τζάκι.

Ἔτσι ἔφτασε τὸ πρωί. Ὁ ἥλιος φώτισε πάνω ἀπὸ τὴν πολιτεία καὶ φλόγισε τὰ παράθυρα. Στὰ δέντρα πηδοῦσαν σπουργίτια, στοὺς δρόμους περιπατοῦσαν ἄνθρωποι.

Ἐκεῖνοι ποῦ γύρευαν τὸ θησαυρὸ ἔμειναν σιωπηλοὶ στὸ δωμάτιο,

δπου άνθιζε τὸ λοτρόπι τοῦ ρωλοιοῦ. Τὰ πρόσωπά τους ἦταν ὠχρὰ ἀπὸ τὴν κούραση καὶ τὰ κουρασμένα τους μάτια εἶχαν ἐκεῖνο τὸ ἀτονο βλέμμα, πὸν πλέει στὸ μακρὸς. Εἶχανε καταλάβει, πὸς τίποτα δὲ θὰ βροῦνε καὶ ὁμως δὲ φεύγανε.

Φέρανε λοστοὺς καὶ κασμάδες κι' ἀνοίξανε σὰ σκουλήκια τὴ γῆ.

Σκάψανε μέρες, σκάψανε βδομάδες, σκάψανε μῆνες. Τὸ παλὴ σπῆτι κἀθήσε κι' ἔγειρε πρὸς τὴ μιὰ πλευρά. Οἱ τοῖχοι ράγισαν, τὰ περιτέγρια φύγανε, στὸ περιβόλι ἔπεσε πάχνη, οἱ δύο τοῦφες πῦ ταιμησιοῦ μεταβληθῆκανε σὲ δυὸ μεγάλες μπάλες ἀπὸ χιόνι καὶ τὸ ξύλινο σωληνάρι τῆς βρύσης ἔχυνε παγωμένο νερό. Ἔπειτα ἡ ἀνοιξη ἦρθε ξανά καὶ γέμισε φύλλα τὰ δέντρα. Στὸν ἀέρα βομβοῦσαν μέλισσες καὶ σμάρι ἀπὸ χελιδόνια ἔσχιζαν σὰν μαῦρα βέλη τὸν ὀρίζοντα.

Οἱ ἄγνωστοι ἔψαχναν.

Ἄδικα οἱ λοστοὶ σπάζαν τὶς πέτρες.

Ἐνα ἀπόβραδο, ὅλοι ἀφήσανε τὴ δουλειά, τράβηξαν στὰ σπῆτια τους καὶ πιά δὲ γυρίσαν.

Ἔμεινε μόνο ἕνας, πὸν ὀρκίστηκε νὰ σκάψει ὡς τὴν ἀκρη τῆς γῆς, ὅμως νὰ βρεῖ τὸ θησαυρό. Φλόγες ἔκαιγαν στὰ μάτια του, τὰ στήθη του βαρεῖα ἀνάσαιναν, ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια του ἔτρεχεν αἷμα.

Τὸ παλὴ σπῆτι ἦταν συντριμμι. Ὁ τοῖχος πὸν πάνω του ἦταν τειχισμένος ὁ καθρέφτης, στεκόταν ἀκόμη ὀρθὸς πάνω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, γιατί κανεὶς δὲν εἶχε τολμήσει νὰ σκάψει κάτω του. Τὸ λευκὸ πανὶ κουνιόταν ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ τὸ γυαλὶ ἔχαινε σὰν ἄβυσσο ἀντίκρου στὸν οὐρανὸ, γιὰ νὰ καθρεφτίζει τὸ σύννεφα καὶ τ' ἀστέρια.

Κάποτε, ὅταν τὸ γεμάτο φεγγάρι εἶχε μπῆ στὸ μεγάλο πλαισίο, ὁ ἄνθρωπος σίμωσε καὶ κοίταξε στὸν καθρέφτη. Τὸν ἔπιασε φόβος κι' ἡ καρδιά του γέμισε φρίκη. Εἶχε ἰδεῖ ἔμπρὸς του τὴ μορφή τοῦ θησαυροθῆρα Γιαννοῦλ, πὸν τὸν κοιτοῦσε συλλογισμένος καὶ μὲ ὄψη προφητικὴ σὰν εἰκόνημα.

Ὁ ἥρωας θέλησε νὰ διώξει τὸ ὄραμα ἀπὸ τὰ μάτια του, ἔκανε πίσω, ἄρπαξε μιὰ πέτρα καὶ σημάδεψε τὸν καθρέφτη. Ἡ πέτρα ἤυρε κι' ἔσπασε τὸ γυαλὶ.

Τότε ἀπὸ ἐκεῖ ξεπετάχτηκε, σὰν μέσα ἀπὸ σπασμένη λήκυνθο ἕνα μεγάλο πύρινο πουλί. Πετοῦσε ἀργὰ πρὸς τὰ ἔμπρὸς κι' ἀπὸ τὰ φτερά του ἀποσπόντουσαν καὶ πέφτανε χρυσὲς φλόγες. Μέσα στὴ νύχτα ἥλιος ἦταν κι' ἀνάτελνε.

Ὁ ἄνθρωπος ρίχτηκε πίσω ἀπὸ τὸ πουλί καὶ τὸ κυνήγησε, ὡς πὸν αὐτὸ ἔγραψε ἕναν κύκλο κι' ἔκατσε στὴ γῆ. Τὸ πρῶτ' ξύπνησε ἐπάνω στὸν τάφο τοῦ θησαυροθῆρα Γιαννοῦλ, ἀνάμεσα στοὺς πεσμένους σταυροὺς, τοὺς πνιγμένους μέσα σὲ ἀφθονα ἀνθισμένα γαλαξούδια.

Μετάφραση: Α. ΑΡΓΗ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ

Τ' ἄστρα καὶ τὸ φεγγάρι σχεδιάζουν
μύρια πεντάγραμμα μὲς τὰ κλαδιά
κι' οἱ γρύλλοι ξαγρυπνώντας τὰ χα-
[ράζουν
μὲ νότες κι' ὕμνους στέλνουν στὴ
[βραδυά.

Κι' εἶπα μὲ τὸν ρυθμὸ τους ν' ἀρ-
[μονίσω
σκοπούς, μ' ἄκουσα τὴ φωνήσου ἐκεῖ
καὶ ἄλλτχηκα μ' αὐτὴ νὰ τοὺς τονίσω
ποῦναι γιὰ μένα θεῖα Μουσική.
Α. ΤΣΙΤΟΥΡΗΣ

ΔΥΟ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΑΝΕΡΩΤΕΥΤΑ

Μέλις βραδυάζει μόνες τους θὰ
[βγοῦνε στὴ θεράντα,
καὶ στίς σαῖζ-λόγκ θὰ πέσουνε ἀτο-
[τονα κουρασμένα,
τὴ Δύση θὰ κοιτάζουνε μὲ μάτια
[γλαρωμένα,
ἐνῶ στὰ χεῖλη καὶ τῶν δυὸ θὰ σβύ-
[νη μιὰ μπαλλάντα.
Κι' ὅταν ἡ νύχτα μὲ τ' ἀχνὸ πέπλο
[θὰ τίς σκεπάσει,
τ' ἀστέρια θὰ κοιτάζουνε μὲ μάτια
[θολωμένα
ὥσπου ἡ μαντὰ κερθῆ κι' αὐτὴ
[κοντὰ θαρυστημένα
νὰ τοὺς θυμίσῃ τοῦ diner τὴν ὥρα
[ποῦχει φτάσει.
ΜΗΤΣΟΣ ΛΥΓΙΖΟΣ

ΑΚΟΥΑΡΕΛΛΑ

Ἄρθος βαθύς... Τ' ἀντικρινὰ βουνὰ
[θαμποχαράζουν,
Μακρὰ στὰ βάθη ἀνοιγοκλεῖ τὸ μὰ-
[τι κάποιου φάρου.
Κι' ἀπάνω ἀπὸ τ' ἀτάραχα νερά
[πὸ ἀσπρογαλιάζουν,
Παραπονιάρικο ἀντηχεῖ τὸ βογγητὸ
[τοῦ γλάρου...
ΑΛΕΚΟΣ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΗΣ ΓΕΡΟΝΤΟΚΟΡΗΣ

Τὸν καρτεροῦσε τὸ γαπρὸ χρόνια
[πολλὰ ἡ Γιολάντα
κι' εἶχε μέσ' στὸ σεντοῦκι τῆς γι'
[αὐτὸν φυλάξει ἡ ἴδια
λογῆς λογῆς κεντίδια,
πὸν εὐώδιαζαν λεβάντα.

Γέρασε καρτερώντας τον χρόνια πολ-
[λὰ ἡ Γιολάντα...
Τοῦ φθινοπώρου τῆς ζωῆς τῆς γιου
[τὸ ξεροδόρι
—τώρα γεροντοκόρη—
τὴν πρόφτασε γιὰ πάντα.

Καὶ στὴ γλυκειὰ τὴ προσμονή, πέ-
[θανεν ἡ Γιολάντα.
Τὴν γτύσαν στὰ νυφιάτικα, τῆς δά-
[βαν τὰ στολιδία,
ποῦχε κεντήσει ἡ ἴδια,
καὶ εὐώδιαζαν λεβάντα...

Θεσσαλονίκη ΚΩΣΤΑΣ ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ

ΣΤΟ ΔΕΙΛΙ

Στὸ δεῖλι ἀνταμωθήκαμε κείνο τὸ
[θεῖο τ' Ἀπριλιοῦ
καὶ μοιάσαμε σὰν δυὸ ψυχές, σὰν
[δυὸ λευκὰ λουλούδια,
πὸν τὸνα μὲλις ἔσκαε τὰ φύλλα
[μπουμπουκιοῦ
καὶ τ' ἄλλου παίρναν τὴν ψυχὴ τὰ
[ὄμορφα πεταλούδια.

Κι' ἔτσι ἀπ' τ' ἀπερίμεντο κείνο τ'
[ἀντίκρουμά σου
στὴ ματωμένη μου ἄνθισε καρδιά
[πάλι ἡ χαρὰ
κι' ἀφέθησαν τὰ χέρια μου στὰ χέ-
[ρια τὰ δικά σου
κι' ἔσμιξαν οἱ ψυχούλες μας καὶ
[κεῖνες τρυφερὰ.
ΝΑΝΑ ΧΑΡΒΑΛΙΑ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑ: «Κάλπικοί πολιτισμοί» (νουβέλλα), έκδοση εφημερίδος «Ανεξάρτητος».

Ένα βιβλίο του κορυφαίου των συγχρόνων διηγηματογράφων μας, του Βουτυρά,⁽¹⁾ όποιος, πολλός αυτός, μαζί με τους νέους Μυριβήλη και Βενέζη κρατεί τα σκήπτρα του πεζού μας λόγου, δεν είναι, βέβαια, γεγονός τυχαίο. Άλλοίμονο! Σήμερα, άκριβώς, με την κυκλοφορία των, ως επί το πλείστον, αποκαρδιωτικών έργων, οι «Κάλπικοί πολιτισμοί» παρουσιάζονται—και πρέπει—σάν μια ένθαρρυντική όαση, σάν μια ζωηρή αναλαμπή, μέσα στο «άχανές και την έρημία», για να θυμηθούμε τον στομφώδη Παπαρηγόπουλο, που μας περιβάλλουν.

Για να μιλήσει, πράγματι, κανείς περί του Βουτυρά, που τυγχάνει ο maître στο είδος του, στο ρεαλιστικό και ψυχολογικό διήγημα, είναι σκόπιμο να σημειώσει, εύθυσ έξ αρχής, ένα πράγμα: Ότι του προξενεί εντύπωση ή καθ'αυτό αυτόδημιουργήτη συγγραφική του οντότητα—ας μη λησμονούμε πως ο Βουτυράς δεν συγκεντρώνει ευθύμθεια και κατάρτιση—και ή γονιμότητά του. Κι' όσο για το πρώτο του πλεονέκτημα—που μ' αυτό προκρίζεται κι' ο όμοτεχνός του συγγραφέας του «Σκέλεθρα» Νίκος Νικολαΐδης—έχουμε να πούμε ότι σ' εκείνο όφειλεται το πηγαίο και τό αὐθόρμητο της έμπεισώς του, όσο δέ για το δεύτερο αναφέρουμε πως, ή παραγωγικότης του, τον κατατάσσει στην άμεσως, ύστερα από τον Ξενοπούλο, γραμμή της φάλαγγος, της τόσο εύαριθμης, των πολυγράφων πεζογράφων μας. Με την ύπογραφή του Βουτυρά—για να μιλήσουμε π'ά συγκεκριμένα—έκυκλοφόρησαν τ'άξις βιβλία: «Ο Λογκάς κι' άλλα διηγήματα», «32 διηγήματα», «Ανάσταση νεκρών», «Ζωή άρρωστημένη», «Όνειρο, που δεν τελειώνει», «Ο Θρήνος των βοδιών», «Τά σύμβολα στα όνειρα», «Τό γκέμισμα των θεών», τό καλύτερο, άσφαλώς, δημιούργημα του Βουτυρά, «Υστερα από εκατομμύρια χρόνια», «Στους άγνωστους θεούς», «Ο νέος Μούσης», «Η επανάσταση των ζώων», αξιοσημείωτο για την πρωτοτυπία του, «Φως στο σκοτάδι», «Η άριστοκρατική γειτονία», «Διωγμένη άγίτη», «Μέρες τρώμου», θαρρείς μια σύνθεση του Edgar Allan Poe (1809—1849), «20 διηγήματα», «Τροφή στο θάνατο», «Σιδερένια πόρτα», «Αλιανήρδες», μία πολύ πικάντικα γραμμένη ιστορία, «Μακρού άπ' τον κόσμο», τό π'ό μαινεκικό κατασκευασμα του συγγραφέα «Η Κόλαση», «Μέσ' στους άνθρωπάγους», «Στή χώρα των σοφών και των άγρίων», «Απ' τη Γη στον Άρη», όπου βρίσκουμε τ'ά πρώτα σπέρματα) μιας νέας για την τέχνη κοσμοθεωρίας, «Παπ'ς είδωλολάτρης» και «Κάλπικοί πολιτισμοί». (2)

Οι «Κάλπικοί πολιτισμοί», λοιπόν, είναι ένα άπ' τ'ά άντιπροσωπευτικώτερα ονόματα του Βουτυρά. Αντανακλών, ίσα κι' ίσα, ά τό φια την τεχνολογία του: Ψυχανάλυση, μυκτηρισμός (raillerie), σύντομη και ζωηρή φράση έπιμελημένη στίξη, συχνή χρήση τελείας. Βρήκαμε άκόμα σ' αυτούς μια λανθάνουσα λυρική διάθεση αξιολόγη και, προπαντός, στωϊκό χιούμορ. Ναι! Σάτυρα, που μάς υπενθύμισε εύθυμογραφήματα του μεγάλου εκείνου Mark Twain (1835—1910).

Σελίδες, έλεϊτα, καθαρώς αισθαντισμού, δεν λείπουν άπ' τους «Κάλπικούς πολιτισμούς». Μνημονεύουμε τις σελ. 70, 71, 72, 73, που μάς συγκίνησαν κι' όλας με την όμη άπλότητά τους.

Την θέσε του προκειμένου έργου—για να θίξουμε και την ουσία—την έξεμεταλεύθη, σ' άλλον όμως τομέα της τέχνης, τον κινηματογράφο, κι' ο Άμερικανός σκηνοθέτης Van Dyke, με την κουλτουριστική ταινία του «Δευκές σκιές». Η κραυγή έναντίον του πολιτισμού μας ήχουσε κι' έκει έντονα κι' έξυμνείτο, έν αντίθεσει, ό βίος των άγρίων και πρωτογόνων λαών. Ο Βουτυράς, στο βιβλίο του, βρίσκει κάλ-

(1) Φρονούμε ότι μετά τον άμίμητο Παπαδιαμάντη και τον Καρκαβίτσα, ο Βουτυράς φέρμασε τό ελληνικό διήγημα και σ' αυτόν, ίδίως, ζωοσιέται ή σημερινή εξέλιξη του κι' ή έξω άπ' τ'ά στενά ήθρογραφικά όόσημα έπίδοση.

(2) Τη «Μάγνα του Γρέϊνα», μιάν άπ' τις ύποβλητικώτερες πρόξες του Βουτυρά, δεν την άραδιάζουμε, έπειδή δεν έξεδόθη σέ ξεχωριστό τεύχος, παρά δημοσιεύθηκε στην άνθολογία «Ελληνικών διηγήματα».

λιστα την ευκαιρία να είρωνευθη κι' αυτός τον πολιτισμό μας, να τον τοποθετήση μέσα στο πιο μελανό πλαίσια και να συμπεράνη ότι εκείνο που καλούμε «πρόοδο» δεν είναι τίποτε άλλο, παρ' ένας «κεκοιναμένος τάφος», μία γελοϊότης, που μάς άπεμάκρυνε άπ' τον άληθινό προορισμό της ζωής.

Ένα άεροπλοίο—ή υπόθεση των «Κάλπικων πολιτισμών»—χάνει τον δρόμο του και παρασύρεται προς μία χώρα τροπική. Έκει οι άεροναύτες, όλοι παιδιά της Άθήνας περισυλλέγονται άπ' τους ίθαγενείς και σιγά-σιγά κατατοπίζονται με τ'ά ήθη και τους νόμους της νέας πολιτείας. Τους ξεφρνιάζει ή άνάπτυξη κι' ή εύκομία που συνάντησαν κι' όταν, κάτοπιν, γύρισαν στον τόπο τους κι' έκαναν άθελα τη σύγκριση, άπογορευθήκαν και λαχταρούσαν καινούργια προς την μακρυνή χώρα άποδημίας...

«Τύποι» διαγράφονται έναογει, του Σαλόπουλου, του ρωμαντικού αισθηματία, του Μανταρίνη του κακοήθους έρωτομανούς κ. ά.

Η νουβέλλα είναι γραμμένη σέ «πρώτο πρόσωπο», στον φραστικό, δηλαδή, τρόπο, που δόξασε τον Hamsun, χωρίς όμως ό άφηγητής νάνα και πρωταγωνιστής. Ο διάλογος, έν τέλει, κάποια «φραστικά έρρήματα» (σελ. 57, στίχοι 13—35, σελ. 58, στίχοι 1—5) και μερικά άχορ'ιστο γημένα άποφθέγματα (1) («άφαιρέσατε άπ' τό φειδί τό δηλητήριο, άπ' την τίγρη και τ' άλλα ζώα τ' άγρια τ' άδόντισο, να τ'ά λιμάρουν και τ'ά νύχια κι' άπ' τους ανθρώπους τό χοήμα και τ'ά δ'ητε τότε τ'ά βλαβή ζώα τ'ά γίνουν αυτά τ'ά αίμοβόρο!»), αξίζουν ξεχωριστά να έπαινεθούν.

Ο Βουτυράς όμως, φυσικά, δεν είναι και άναμάρτητος. Άφου: Quandoque bonus dormitat Homerus. Έτσι επαναλαμβάνει άδικαιολογητως έκφρασεις (σελ. 126, στίχοι 34, 35, 36, σελ. 127, στίχοι 1 και 2 ξανακαταχωρούνται στη σελ. 134, στίχοι 26, 27 και 28), δεν δίνει την όση άρμόζει προσοχή για την άριτεκτονική του έργου του—έλάττωμα τό όποιο, γενικώς, τον χαρακτηρίζει—πάραμελει κάποτε τη γλώσσα κι' άκόμα και την ορθογραφία του (την) περιγελαστικά ματιά του, κάπου γράφει: μακρυνένιδες, πιο κάτω: μακρυνήνδες κι' άκόμα πιο κάτω: μακρυνείδες κ.λ.). Άλλά; Μπορούν αυτά τ'ά ψεγάδια να άμαυρώσουν μιάν αξία, όπως την αξία του Βουτυρά;

Οι «Κάλπικοί πολιτισμοί», συμπερασματικώς, με την ιδιαιτεπία τους και τό δομικό τους σκάμμα, προσθέτου, άναμφισβητήτως, ένα φωτεινό κεφάλαιο, στη χειμαζομένη, από τ'ους φιλολογικούς μείρακος της όλης του Ντόλη Νίκβα, του Παναγ. Παπαδούκα και του Δημ. Ίωαννουπούλου (άλήθεια, ό τελευταίος αυτός, ίδίως, ό και περιλάλητος κατασκευαστής του ρομάντζου «Λίγα λουλούδια, μιά χαρά, ένας πόνος», δεν συναισθάνεται τον έξευτελισμό του τρομακτικού ναδίο, στο όποιο, αξιολογικά, τοποθετείται ;), νεοελληνική πεζογραφία.

ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ: «Τά Βουκολικά και τ'ά έγκώμια» (ποιήματα), έκδοση Πέτρου Δημητράκου.

Ο ποιητής και έκλεκτός άναδιφητής της φιλολογίας μας Τέλλος Άγρας (Ε. Γ. Ίωάννου), μετά τη μετάφραση των «Stances» του Jean Moréas την «Έκλογή» άπό τό έργο του ίδιου («Les Syttes», «Les Cantilènes»), «Le Pèlerin Passionné» κ. λ.) και τους «Νέους» (άνθολογίαν των ποιητών της περιόδου 1910—1920), μάς φιλοδοξεί πάλι με καινούργιο βιβλίο. Τόν τόμο ποιημάτων «Τά βουκολικά και τ'ά έγκώμια». Κ' έν' άλήθεια ότι ή τελευταία του αυτή έργασία μάς ίκανοποίησε περισσότερο από κάθε προηγουμένη του.

Τόν Τέλλο Άγρα, για να έξηγούμαστε, τον ύποληπτόμαστε ιδιαίτερος. Και ως κριτικό τον βρίσκουμε βαθύ μελετητή και ως ποιητή τον θεωρούμε άβρο και άψογο φορημίστα. Συγκεκριμένως με τ'ά «Βουκολικά και τ'ά έγκώμια» καθιερώθηκε πιά στη συνειδησή μας—γιατί άν και, έκτός έλαχίστων έξαιρέσεων, τ'ά ποιήματα που περιέχονται στον έν λόγω τόμο τ'ά είδαμε και πρωτήτερα δημοσιευμένο, για να μπορούμε έτσι να τούτους πρώτη φορά τ'ά βλέπουμε μαζεμένα, ταξιδετημένο, για να μπορούμε έτσι να μορφώσουμε άπόλυτα γνώμη—και πήρε, αξιολογικά, τη θέση που του ταιριάζει. Δηλαδή: Κατατάχθηκε στην ίδια χορεία με τον Γκόλφιν («Υμνοί»), τον Κυριαζή («Στιγμές που ζώ»), τον Κερθαίο («Τραγούδια του νησιού μου»), τον Κουκούλα

(1) ΈΗ συχνή καταφυγή στο «άποφθεγματίσειν», ίδιο της σχολής του μεγάλου Tolstoj (1828—1910).

(«Τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου»).

Τὰ «Βουκολικά καὶ τὰ ἐγκώμια», ὁμολογουμένως, εἶναι μιά ἀπ' τὶς καλύτερες ποιητικὲς συλλογές, πού κυκλοφόρησαν τὴν τελευταία πενταετία. Διαφοροῦνται σὲ 8 κεφάλαια: Στὸ Φθινοπωρινὸ εἰδύλλιο, στὰ Βουκολικά, στὰ Μπαλλάντες, στὶς Μεταφράσεις, στὰ Ἐγκώμια, στὶς Παραφωνίες, στὶς Σπουδές, στὶς Μπαλλάντες καὶ στὶς Καθημερινές. Ἄλλ' ὡς ἐξετάσουμε κάθε μέρος χωριστά. Καὶ πρώτα τὸ Φθινοπωρινὸ εἰδύλλιο: Στὴ σειρά αὐτή, λοιπόν, περιλαμβάνονται τραγούδια ὄστικα, 12στιχα καὶ ἓνα 4στιχο, κατὰ τὸ πρότυπο τῶν «Stances» τοῦ Jean Moréas. Ἀφεγάδιαστη ἢ στιχογραφικὴ σύνθεση τῶν ποιημάτων, μὰ ἐκδηλα, πολὺ ἐκδηλα, φέρουν τὴν ἐπήρεια τοῦ Moréas. Κι' ἀκριβῶς! Ἡ ἐπίδραση αὐτῆ ἐπισημαίνεται ὅλο σχεδὸν τὸ ἔργο—ὅπως καὶ τοῦ Μαλακασίη καὶ τοῦ Σκίπη—τοῦ Ἄγρα. («Ἄλλωστε τὸ ὁμολογεῖ κι' ὁ ἴδιος. «Μεγ. Ἐλλ. Ἐγκυκλοπαιδεία», ἄρθρο «Jean Moréas», σελ. 959). Ὅπως ὅποτε ὅμως. Στὸ Φθινοπωρινὸ εἰδύλλιο διακρίναμε μιά λεπτότητα ἐκφραστικῆ, μιά φινέτσα γαλατικῆ καὶ ἓνα τόνο ἐγεννητικῆς ὑποκειμενικότητας.

Καὶ τώρα τὰ Βουκολικά: Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ποιήσεως, πού πιστεύεται, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὡς ἀρχὴ τοῦ β ο υ κ ο λ ι α σ μ ο ς, δηλαδὴ τὸ τραγοῦδι τῶν ποιμένων, εἶναι, κατὰ τὴν ἀντίληψή μας, δυσχερὲς καὶ στὴ σύλληψη καὶ στὴ διατύπωση του. (1) Μὰ ὁ λεπτολόγος Ἄγρας παρέκαμψε τὶς δυσκολίες. Καὶ μὰς ἔδωσε ἔτσι τὸ καλύτερο κομμάτι τῆς συλλογῆς του. Ἴσως μόνον νὰ παραμελῆ ἐδῶ—περιεργό!—λιγάκι τὴ μορφή. Ἄφου ἀπαντήσαμε καὶ χασμωδίες:

Δέσε γιὰ στέφανο τὰ ἐφτά χρώματα τοῦ Ἀπρίλη.

Ἄλλὰ μερικὲς στροφές τῶν Βουκολικῶν εἶναι ἐξαιρετικῆς. Μοναδικές. Ὅπως οἱ τόσο συγγενικῆς ὕφης μὲ τὴ ψυχοσύνθεση τοῦ Leopardi:

Τρύγησε, κορφολόγησε τὴν προῖκα ἐσὺ τοῦ Μάη,
τὸ θριαμβικὸ τριαντάφυλλο στὸ ξανθὸ ἀστάχυ πλάϊ,
τ' ἀγκάθια του ἄφινε γιὰ μέ, πού εἶναι γραφτὸ μου, μόνον
τὰ δάχτυλά μου τὰ χλωμά στ' ἀγκάθια νὰ ματώνω!

Δονεῖ, γενικῶς, τὰ ποιήματα τῆς σειρᾶς τούτης τὸ ἀ γ ν ὸ αἶσθημα, πού, δυστυχῶς, ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα χωρία σχεδὸν ἀπουσιάζει.

Γιὰ τὶς Μεταφράσεις, ἐν συνεχείᾳ, πρέπει νὰ τονίσουμε πὼς εὐμοιροῦνε σ' ἐπιμέλεια καὶ καλὴ ἀπόδοση. Μεταφράζεται πρώτος ὁ Θεόκριτος. Τὰ Εἰδύλλια XI (Κύκλωψ), XXI («Ἀλιεῖς») καὶ ὁ διάλογος Δάφνη—Κόρη. Ὁ Θεόκριτος, ὅπως ξέρουμε, ἔζησε στὶς ἀρχές τῆς ἐλληνιστικῆς περιόδου (γεννήθηκε περίπου τὸ 305 π. Χ.) καὶ ἔγραψε, κατὰ τὸν Σουίδα, «βουκολικά ἄσματα, ὕμνους, ἐλεγείας, ἰάμβους καὶ ἐπιγράμματα». Μεταφράσθηκε στὴ νεοελληνικῆ ἀπ' τοὺς Ν. Δημητρακόπουλο καὶ Ἰ. Δούκα, τὸν Ι. Πολέμη, ἀρκετὰ εὐσευεῖδητα, τὸν Κ. Μ. Γρυσῆ καὶ τὸν Σπ. Παναγιωτόπουλο (ἢ ἐργασία του δημοσιευμένη στὴ «Νέα Ἔστια» καὶ τὰ «Γράμματα»)(2). Ὁ Τέλλος Ἄγρας πέτυχε νὰ μᾶς παρουσιάσῃ κι' αὐτὸς ἀνάγλυφο τὸν βουκολικὸ ψάλτη, πιθανὸν ὅμως ἀσθενέστερα ἀπὸ τὸν Πολέμη καὶ τὸν Σπ. Παναγιωτόπουλο. Μεταφράζει, ἔπειτα, ὁ Ἄγρας τὸ Εἰδύλλιο XVI τοῦ Βίωνος. Ὁ Βίων ὁ Σμυρναῖος ἤμασε τὸν Γ' αἰῶνα π. Χ. καὶ ἦταν ὁ δάσκαλος τοῦ βουκολικοῦ, ἐπίσης, ποιητὴ Μόσχου. Καλύτερο ἔργο του θεωρεῖται ὁ «Ἐπιτάφιος Ἀδωνίδος». Πάντως τὸ προαναφερμένον Εἰδύλλιο ἀποδίδεται πολὺ προσεκτικά. Ἀκολουθεῖ, κατόπιν, ἡ παράφραση, κατὰ κυριολεξία, ἐνὸς ἐπιταφίου συνθεμένου ἀπὸ τὴν Ἡρίνα (μὲ ψιλὴ κι' ὄχι μὲ δασεῖα, ὅπως γράφει ὁ Ἄγρας). Ἡ Ἡρίνα, ἢ ποιήτρια τῆς περιήρτης «Ἠλακῆτης» (ἀν καὶ ἡ γνησιότης τοῦ ἔργου ἀμφισβητεῖται, Ἀθῆν. 7, 283d), ἢ ὁποῖα μιμήθηκε τόσο ἐντεχνα τὴν Σαπφῶ, ἀξιώθηκε ν' ἀποδοθῆ ἀ ρ ι σ τ α ἀπὸ τὸν Ἄγρα. Ὁ C. Valerius Catullus (λυρικός ποιητὴς, γεννήθηκε τὸ 84 ἢ 87 π. Χ., ὄνομαστὸ ἓνα ἐπύλλιο του γιὰ τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος) μεταφράζεται, ἐπίσης, ὑποδειγματικά (ἓνα ἐπιθαλάμιό του) καὶ τέλος δυὸ γαλλικὰ chansons συμπληρῶνουν τὶς ἀγαθές—γιὰ τὸ μεταφραστικὸ μέρος τῶν «Βουκολικῶν καὶ τῶν Ἐγκωμίων»—ἐντυπώσεις.

(1) Στὸ βουκολικὸ τραγοῦδι διακρίθηκε, ὅσο κανεῖς ἄλλος, φανταζόμεστε, Νεοέλληνας ποιητῆς, ὁ Δροσίνης.

(2) Ἴσως νὰ μὴ εἶναι περιττολογία ἂν ἀναγράψουμε, τὸ πόσο μᾶς κατέπληξε ἡ ἀπόδοσή-στί γαλλικῆ τοῦ Θεοκρίτου, ἀπ' τὸν μεγαλόστομο Parnassien Leconte de Lisle (1818-1894) «Idylles de Théocrite et odes Anacréontiques», Paris 1861.

Τὰ Ἐγκώμια, ἀκολούθως, ὡδὲς ἐρωτικῆς, εἶναι προικισμένα μὲ ἀ ξ ι ἑ π α ι ν ὸ λεκτικὸ πλοῦτο—ὄχι βερμπαλισμὸ—καὶ μὲ σωρὸ παραμοιώσεων καὶ εἰκόνας. Ἄλλ' ὁ ἐρωτισμὸς τοῦ ποιητῆ, ἄτονος καὶ ἀναμικτὸς σχεδόν, δὲν κατανοεῖ τὸν ἀναγνώστη.

Οἱ Παραφωνίες, μετὰ, κάθε ἄλλο πρὸς συμβιβάζονται μὲ τὸν τίτλο τους. Ἀπαρτίζονται ἀπὸ ποιήματα πολὺ μουσικά, μὲ πλουσία ἐναλλασσομένη accord, αἰσθητικώτατα:

Σὰν ἀπὸ φλόγα ἐσωτικῆ θαμπόχροα φωτισμένη
λίγη, ἀπ' τὴ μαύρη, ἢ σάρκα σου τὴ φέλλα. Θ' ἀναδίνω
καὶ θά τὴν πλένη τὸ γλυκὸ τὸ φῶς, θά τὴν ξεπλένη
μέσα στὴν ἀβολὴ ἀντηλιά τῆς δύσης πού ἀγορσβύνει.

Οἱ Σπουδές, κατόπιν, μιά ἀπ' τὶς καλύτερες σειρές τῶν «Βουκολικῶν καὶ τῶν ἐγκωμίων», ξεχωρίζουν «διὰ τὴν ἱκανὴν ἐπιμέλειαν τοῦ στίχου των» (ὅπως παρατηρεῖ ἡ «Μεγ. Ἐλλ. Ἐγκυκλοπαιδεία» γενικῶς γιὰ τὴν ποίηση τοῦ Ἄγρα) καὶ γιὰ τὴν παραστατικότητά τους. Νὰ ὀλόκληρο—πῶς νὰ τὸ κολοβώσῃ κανεῖς;—τὸ «Fragmen-tum»:

Ἦθελες κάτι νὰ μοῦ πῆς καὶ δὲ σοῦ τὸ ρωτοῦσα.

(Τὸ καλοκαίρι εἶχε σοῦθῆ καὶ τ' ἄνθη πού ἀγαποῦσα).

Ἦθελες κάτι νὰ μοῦ πῆς καὶ τῶχα λησμονήσῃ

(τὴ εἶσα πού καθώμαστε—θυμάσαι;—ἔχουν γκρομνίσει).

(Εἶχε ἀπὸ τότε ἐντὸς μου σὲ φθινόπωρο γυρίσει).

Μοῦ εἶπες, ἂ, ναί!—πὼς μ' ἀγαπᾶς—μὰ τῶχα λησμονήσῃ...

Οἱ Μπαλλάντες, ἔπειτα, τὸ προτελευταῖο κεφάλαιο τῆς συλλογῆς, τὸ ἀφηγηματικὸ, δηλαδὴ, ποιήμα, μὲ κύριο χαρακτηριστικὸ τὶς ἐπαναλήψεις (ballade), περιέχουν τραγούδια ὅπως τὸ «Ἀνεύρετο», τὸ «Στίχοι γιὰ παλῆ σκοπὸ» καὶ τὴ «Φρόνηση», π ε ρ ὶ τ ε χ ν α καί, τέλος, οἱ Καθημερινές μπουρὸν νὰ κριθοῦν ὡς πολὺ ζωντανές ροπογραφίες(3).

Ὁ Τέλλος Ἄγρας ἐπιβάλλεται νὰ ἐπαινεθῆ ἀκόμα—ἐκτὸς μονάχα μερικῶν ἐξαιρέσεων—καὶ γιὰ τὴν ὀρθογραφία του. Ἀς ἐκληφθοῦμε ὡς σχολαστικοί. Ἄλλὰ πὼς τότε, νομίζουμε, θὰ διαμορφωθῆ, γραμματικῶς πλέον, ἡ δημοτικὴ γλῶσσα; Γιατί γράφει ὅμως πέγνο; Λησμονεῖ ὅτι τὸ παίρνω (=λαμβάνω, πιάνω), γράφεται μὲ αι, ἐνὸ τὸ περνῶ (=διαβαίνω), γράφεται μὲ ε;

Τὰ «Βουκολικὰ καὶ τὰ ἐγκώμια», τελικά, μὲ τὸ ὑπέροχο φιλοπονίας περιεχόμενον τους καὶ τὴ μουσικότητά τους (καὶ ἡ ποίηση εἶναι μουσικὴ σκέψη, εἶπε ὁ Carlyle), προσελκύουν ἀμέριστο τὸ θαυμασμὸ μας. Τὰ ἐλαττώματά τους, μπροστά σὰ τόσο προσόντα καὶ πλεονεκτήματα, ἐκμηδενίζονται. Χωρὶς νὰ ἐξαιροῦμε οὔτε καὶ ἔκεινο τὸ περισσότερο σοβαρὸ μειονέκτημα: Τὴν ἐπίδραση τοῦ Moréas. Ἄλλωστε, ὅσον ἀφορᾷ τὸ τελευταῖο, ἂς μὴ ξεχνῶμε πὼς ἄλλοι μεγαλόσχημοι ποιηταὶ μας, ὄχι μόνον δὲν περιορίστηκαν σὲ μιά ἀπλή ἐπήρεια μεγάλων συγγραφέων, παρὰ προέβησαν στὴν ἰδιοποίησή τους: «οὐ τῆ χειρὶ ἀλλ' ὄλω τῷ θυλάκῳ».

ΛΩΡΟΣ ΦΑΝΤΑΖΗΣ

Μ. ΔΑΜΙΡΑΛΗ: Γλυκόπιπτα φαρμάκια, (ποιήματα).

Μέσα στὶς ἐνενήντα μεγάλες καὶ καλοτυπωμένες σελίδες τοῦ βιβλίου του ὁ ποιητῆς κ. Μιχαὴλ Δαμιράλης ἔκλεισε τὴν ἱστορία ὀλόκληρης τῆς νεανικῆς του ζωῆς—μιάς ζωῆς γεμάτης ἀπὸ ἀόρεστον αἰσθησιασμὸ. ἀπὸ ἀσβυστοῦ δίψα γλεντιοῦ, πιωτοῦ, ταξιδιῶν, ἡδονῆς, θορύβου. Ὅσοι ἔτυχε νὰ ξενοτύσουμε μαζί του ἀδειάζοντας τὶς κοῦπες μας σὲ μιά μισοσκότεινη γωνία λαϊκῆς ταβέρνας ἢ σ' ἓνα ἀτέλειωτο σῦρε κι' ἔλα σ' Ἀθηναίκα σοκάκια ἢ μέσα σ' ἓνα αὐτοκίνητο πού ἔτρεχε μ' ἐκατὸ χιλιόμετρα ἐνῶ ἡ πόρτα ξεφρόνιζε χαρωπὰ κι' ὁ Δομ'ράλης στηριζόμενος τὸ μονόκλ του νευρικά ὄβριλαξε «ἐμπρός, ἐμπρός πρὸς τὸν θάνατον!», ξαίρουμε πόσο ἀληθινὴ εἶναι

(1) Κυριώτερος διαμορφωτῆς τῆς μπαλλάντας, ὡς γνωστὸν καὶ μοναδικὸς τεχνίτης τῆς σάτῆς ὁ περίφημος Γερμανὸς ποιητῆς Uhland (1787—1802).

(2) Ἀς σημειωθῆ ὅτι τὴν ἀπεικόνιση τῆς καθημερινῆς ζωῆς τὴν ἀνήγαγε στὴν ποίηση σὲ ὕψος (κρίσιμ τοῦ Ernest Delahaye) ὁ Paul Verlaine (1844—1896).

ή ποιήσή του κι' όταν περιγράφει τους «Μαύρους Παράδεισους» κι' όταν γράφει το «Σπαρνάν τὰ Ρόδα» κι' όταν λέει στη χωριατοπούλα Σμαραγδώ...

«Όλο τὸ βίος μου χάλασα.
Σὲ μιὰ ταβέρνα θάλασσα
γίναμε χτέες τὸ βράδυ,
Γιὰ ἕνα σου λόγο, μιὰ ματιά,
λίγο καὶ θ' ἄνοιγα φωτιά
Στοὺς χωριανούς σου ὁμάδι».

Κάτιοι ἄλλοι πού τὸν ἔκριναν «ἀφ' ὕψηλοῦ», νόμισαν πὸς ἔγραψε τὰ τραγούδια του στаницά, πὸς ἔκανε μανιέρα—γιατί δὲν τὸν ἐγνώρισαν, κι' ἔτσι τὸν παρεγνώρισαν. Ἡ εἰλικρίνεια εἶναι ἴσια—ἴσια τὸ χαρακτηριστικώτερο σημεῖο τῆς τέχνης του. Εἰλικρίνεια καὶ φυσιοκρατισμός. Οἱ στίχοι του εἶναι γεμάτοι ἀπὸ ἕναν παλμὸ χοροῦ, ἀπὸ μιὰν ἔξαψη πυρετοῦ. Οἱ εἰκόνες του εἶναι καθαρές κι' ἴσως περισσότερο ἀπ' ὅτι πρέπει ἀληθινές. Μπορεῖ, βέβαια, κάποια τραγούδια νὰ μὴ μᾶς ἐνδιαφέρουν πολὺ, νὰ αποτελοῦν ἀνάγκη ἀτομικῆν ἢ τὴ θέση τοῦ ποιητῆ τους; δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ μὴ σταματήσουμε σ' αὐτά, δὲν πρέπει ὅμως νὰ μὴν καταλαβαίνουμε πὸς ὅλα τὰ παιδιά εἶναι ἀκριβὰ γιὰ ἕναν πατέρα, περισσότερο μάλιστα ἔκεινα πού εἶναι ἀδύνατα ἢ κακοτυχισμένα. Μέσα στὸν ὠραῖον τόμον τῶν «Γλυκόπικτων Φαρμακίων» ὑπάρχουν τραγούδια διαλεχτὰ πού ἀξίζουν ὅλη τὴν προσοχή μας κι' ὅλη μας τὴν ἀγάπη. Τὸ «Ἔτσι μιὰ νύχτα» τὸ «Φούντωσε ἡ λεύκα» τὸ «Ἀγνάντια στὴν Γκιόνα» καὶ ἡ «Ναζιά», μὲ τὰ ζωηρὰ τους χρώματα, τὸ μουσικὸ στίχο καὶ τὴν πλούσια ρίμα, «Ἡ Σμαραγδώ», τὸ μὲ τὴν φλογερὴν ὀρχή της; ὁ «Χαρταῖος» μὲ τὴ δροσερὴν του νοσταλγία, οἱ ἀμίμητοι «Μαῖροι Παράδεισοι»—πρὸ πάντων ὁ «Ἐπιλοχίας»—εἶναι τραγούδια πού κατατάσσουν τὸν ποιητῆ τους σὲ μιὰ ξεχωριστὴ θέση μέσα στὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Τίμον Μωραϊτίνη: ΤΟ ΤΖΙΤΖΙΚΙ, Θ. Ἀλίκης

Οἱ ἀνεπιτικοὶ μου οἱ ἀναγνώστες, παρακαλῶ, νὰ μὴν τρομάξουν ἀντίθετα μὲ τὸν τίτλο, δὲν πρόκειται νὰ μιλήσω γιὰ τὸ «Τζιτζίκι», γιατί θ' ἀναγκαζόμουν νὰ μιηρολογήσω καὶ νὰ χάσω τὴν ὥρα μου, γράφοντας γιὰ ἕναν πεθάνοντα γιὰ πνευματικὸ πένθος εἶναι ὁ κ. Μωραϊτίνη; ἀντίθετα εἶναι ὅτι παράξενα, τοῦ εἶχε τύχει νὰ ζήσει.

Τίποτα καινούργιο δὲν ἔκανε στὸ Θέτρο. Ρουτίνα. Κι' ἄς εἶναι καλὰ τὸ ἀμόρφωτο τὸ κοινὸ καὶ οἱ ἠθοῖοι, πού τοῦ ἔπαιζαν τὶς φάρσες του κάθε φερό. Ὁ ἴδιος μάλιστα, χριτωλόγως ἀδάρσεια καὶ μὴ πιστεύοντας τὴ φράση του ἔχει πει ὅτι δὲν εἶναι συγγραφέας θεατρικῶ; παρὰ θεατρογράφος; εἶμε; ὅμως τὸ πιστεύουμε; εἶναι τὸ μόνον σοβαρὸ καὶ ἀξιόλογο, πού ἔχει πει ὁ κ. Μωρ.

Θὰ μιλήσω γιὰ κάτι ἄλλα: Πρῶτα-πρῶτα θὰ διαπιστώσουμε κι' ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν κατάντια καὶ τὴν παρακμὴ τοῦ κ. Μουσοῦρη πού ἀνέβασε τὸ ἔργο τουτο. Ἄν καὶ βέβαια ὁ κ. Μουσοῦρης εἶναι νέος, νεῖατα ἔχει μόνον γιὰ τὶς ἀτομικὲς του, φανταζομαι, ὑποθέσεις καὶ γιὰ τὸ μητρώο τοῦ Δήμου. Στὴν περιοχὴ τῆς τέχνης ἐξομολώνεται μὲ τὸν κ. Μωρ., καὶ ἀνέβασε τὸ «Τζιτζίκι» ὄχι, ἄς πούμε, ὡς παραχώρηση πρὸς τὸ κοινὸ, παρὰ γιατί τοῦ ἄρεσε. Ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ κ. Μωρ.! Αὐτὸ εἶναι, εἶναι βροσιὰ γιὰ ἕνα νεό.

Γιὰ τὸ ἀνέβασμα δὲν μπορεῖ νὰ γίνει λόγος. Ὑπῆρχαν σκηνογραφίες πού θύμιζαν Ἰκὸλφω ἀπὸ μουλοῦκι στὸ Α. Ο. Δ. Ο. (τὸ δάσος τῆς Ἀμυγδαλιάς) καὶ γενικά ἡ ἐμφάνιση ἦταν φριχτὴ; διώξανε ὄχι ῥιστα τὸν ἐργατικὸν καὶ γόνιμο κ. Μ. Ἀγγελόπουλο καὶ πήρανε κάτιον ἰσπανό, λέει, πού ἔχει σχέσεις μὲ τὸ Ἀτελιέ καὶ πού κολάκευε φυσικά τὴ συνομαρία καὶ τοῦ συγγραφέα καὶ τοῦ θιασάρχου.—(Σχετικά μὲ ἔλεγα πὸς ὁ κ. Μουσοῦρης ψάχνοντας νὰ βρεῖ ἔργο γιὰ ν' ἀρχίσει τὴ χειμωνιάτικη περίοδο, ζητάει ἕνα μὲ φάρσα, γιατί νομίζει ὅτι θὰ κάνει ἔτσι ἐντύπωση!). Καταλαβαίνει λοιπὸν καὶ εἰς πόσο χαμηλὰ καὶ πόσο ἀστόχαστα κυβερνήσαμε στὰ χρόνια μας! Ἀκούε, φράκα!)

Τὸ ἄλλο τὸ φλιβρὸ ἦταν τὸ παίξιμο τῆς Ἀλίκης, γιατί ἄλλαξε τὴ φωνὴ της ἔτσι καὶ τὴν ἔφερε ὄξω ἀπὸ τὸ πεντάγραμμο; Μίλαγε μὲ τὸ λαρυγγί καὶ στὴν ἀπαγγελία της δὲν θὰ μπορούσε νὰ βρεῖ χειρότερο ἀντίπαλο ἀπὸ τὸν ἐγγενικὸ σύζυγό της,

πού ἀμόλησε μιὰ χειροῦκα, στὴν ἀπαγγελία σὰν ὑπαίθριος; κατάργησε τὶς τελείες, τοὺς ξεχωριστοὺς τονισμοὺς σὲ κάθε λέξη καὶ τὸ χειρότερο εἶναι πὸς εἶχε τὴν πόζα τοῦ ἀνθρώπου, πού νομίζει πὸς ἀπαγγέλει ὠραία.

Οἱ ἄλλοι ἠθοποιοὶ δὲν εἶχαν ῥόλους καὶ μὲ πολλὴ φροντίδα τὸ ἀποφύγαε νὰ δώσουν ῥόλο στὸ νέο κ. Γαλανό; τὸν εἶχαν ἐπαιέσει πολὺ στὸ προηγουμένον ἔργο καὶ ὁ κ. θιασάρχης πατριωτικὸς ποιητῆς, δὲν ἐπιτρέπει τέτια παραστρατήματα στοὺς ἠθοποιοὺς του.

Ὁ θίασος τοῦ κ. Μουσοῦρη ἔκλεισε πρῶτος καὶ σκορπίστηκαν οἱ θεατρίνοι του, ῥίχνοντας πίσω τους μαύρη πέτρα. Καὶ ποῖος δὲν ἔριξε πίσω πέτρα, ἀφοῦ γνώρισε τὸν κ. Μουσοῦρη;

Τρεῖς μορφές διχτατορείου στὸ θέατρό μας:

Ἀντρέας Μακῆδος, Φώτος Πολίτης, Κώστας Μουσοῦρης.

Καμία διαφορά. Κομιά!

Τὸ ἄλλο τὸ ζήτημα, πού θὰ σημειώσω τώρα εἶναι ἡ ἐντύπωση, πού ἔκανε τὸ «Τζιτζίκι» σὲ δυὸ ἀρχοντας τῆς κριτικῆς, στὸν Ἄλκη Θυλό καὶ στὸ Φ. Πολίτη, πού οἱ δυὸ τους βρήκανε πὸς τὸ «Τζιτζίκι» προσπαθοῦσε ν' ἀνανέώσει τὴν Ἐπιθεώρηση. Πρῶτα-πρῶτα τὶς ἀνανέώσεις τὶς φέρουν σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς Τέχνης καὶ τῆς Ζωῆς οἱ νέοι. Ὁ κ. Μωρ., ὅπως εἶπαμε, κι ἡ νέος πιά δὲν εἶναι καὶ σκέψη δὲν ἔχει οὔτε καὶ πόθος γιὰ κάτι τέτια. Ὁ κ. Μωρ. ἄλλως βόλεψε ἕνα ἔργο τέτιο γιατί μιὰ κομωδία σὰν αὐτὴ πού ἔδινε στὴν Ἀργυρόπουλο θὰ ἦταν ἀίκανος νὰ τοῦ παίξει ὁ θίασος Ἀλίκης, στὸν κ. Ἀργυρόπουλο δὲν θὰ εἶχε θέση, μετὰ τὴν ἀποτυχία του τὴν τελευταία καὶ γίνηκε τὸ «Τζιτζίκι» μὲ τὸν κύριο σκοπὸ ὄχι νὰ φέρει ἀνανέωση; παρὰ νὰ ἐκπλήξει δὴθεν καὶ νὰ μαζέψει κόσμον μὲ τὸ παράδειγμα ἄς πᾶμε νὰ δοῦμε Ἐπιθεώρηση ἀπὸ θίασο δραματικὸς πρωταγωνιστῆς!—Τὸ τελευταίον τὸ σκέφθηκε βέβαια μόνον ὁ κ. θιασάρχης, γιατί ποῖος ἄλλος κάθεται νὰ θυμᾶται ὡς ἠθοποιὸ τὸν κ. Μουσοῦρη.

—(Ἦταν ὁ καιρὸς πού θαύμαζα τὸν ἐρμηνευτὴ τοῦ κ. Μωρ. γιατί πίστευα πὸς θὰ ἔκανε κάτι καλὸ στὸ θέατρό μας, παίζανε στὸ «Βεντίν» καθόμουντα πίσω-πίσω τὸ θέατρο γεμάτο; μὰ παρὰ, εὐπρεπὴς κατὰ τὰ ἄλλα, κάθε φορὰ πού ἔβγαυε ὁ κ. Μωρ. φανερώσε τὸν ἀποτροπισμὸ τῆς καὶ σὲ μιὰ στιγμή πού πέφτει χάμω, τὸν βρήκανε τὸν πιὸ κατὸ ἠθοποιό; ἄλλαξε τρεῖς φορὲς θέση καὶ ἄκουσα τὸ ἴδιον καὶ στὰ ἄλλα θέατρα χειρότερα. Ἡ μεγαλύτερη ἐκπλήξή μου ἦταν, ὅταν καὶ νεαρές δεσποινίδες ἀκόμη συμφώνησαν γιὰ τὴν κρυάδα τοῦ φίλου μου; μὰ καὶ οἱ δεσποινίδες! Οὔτε γόνος δὲν εἶναι ὁ Σόφλ Μπουαγέ μας!)

Ἄλλὰ καὶ γιὰ τὴ γνώμη τοῦ Ἄλκη Θυλό (Ν. Ἐστία 15 Αὐγ. 1934) δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παραξενευθοῦμε, γιατί ὁ ἀγαπητὸς μου συναδέλφος γράφει βέβαια τόσον καιρὸ μ' εὐσυνειδησία θεατρικῆς κριτικῆς, δὲν πιστεύει ὅμως στὴν ἐννοία «θέατρο» λατρεῖ τὸν κινηματογράφου καὶ φυσικά δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει κύρος, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιὰ τὸ ποῖος ἀνανέωσε; τὴν Ἐπιθεώρηση. Στὰ σοβαρὰ τώρα, πήγατε, Ἄλκη Θυλό, ποτὲ στὴν Ἐπιθεώρηση; Τὴν παρακολούθησατε; Τὴ ζήσατε;—Εἶχε τὴν ξεχωριστὴ τιμὴ νὰ μὲ δεχτεῖ κάποτε στὸ ἀρχοντικὸ τοῦ ὀ Ἄλκη Θυλόσ γιὰ δουλειὰ τοῦ Συλλόγου τῶν Κριτικῶν ἀπάνω στὴ συζήτηση ρώτησα, ἀν εἶχε δεῖ τὴ Ζαζὰ Μπριλλάντη; μὲ εἶπε «ὄχι». Πὸς μπορεῖ νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ Ἐπιθεώρηση ὅταν δὲν εἶχε δεῖ τὴ Ζαζὰ;—Ἔτσι λοιπὸν, χωρὶς ἀγάπη καὶ χωρὶς παρακολούθηση, κριτικὴ δὲν γίνεται. Πού Α. Θ. βρήκες πὸς εἶναι λάθος γιὰ τὴν ἐπιθεώρηση, πού εἶναι προσκολλημένη στὴν ἐπικαιρότητα; λάθος;—Καὶ οἱ «Πέσες» καὶ ἡ «Ὁρέστεια» εἶναι προσκολλημένες στὴν ἐπικαιρότητα. Τὴν σπασμοδικότητα καὶ τὰ ξεχωριστὰ νοῦμερα, πού στὸν κινηματογράφου τὰ θαυμάζει, στὴν Ἐπιθεώρηση τὸ θεορεῖ σφάλματα καὶ φαντάζεται πὸς τὰ τραγούδια τὰ ἔχει γιὰ ἐνίσχυση γιὰ νὰ κρῦβει τὸ ὅτι δὲν ἔχει ὑπόθεση καὶ πλοκή. Μὰ τὸ τραγούδι ἦταν θεατρικὴ ἀπαίτηση τῆς ἐποχῆς (1894) πού πρωτοφάνηκε ἡ Ἐπιθεώρηση; γι' αὐτὸ τὰ ἔχει ἂν παρουσία; ὅταν νεώτερα ἢ ἀγότερα θὰ εἶχε ἄλλη μορφή, τὴ μορφή πού θὰ ἐπικρατοῦσε τότε. Γιὰτὶ, ἀν πήγαυε ὁ Α. Θ. στὴν Ἐπιθεώρηση, θὰ ἔβλεπεν ὅτι δὲν ἦτανε τίποτα διαφορετικὸ τὸ «Τζιτζίκι» μόνον πού εἶχε μεγαλύτερες πρὸςες κι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀνανέωση; εἶναι ἡ πρώτη ὄψη τῆς Ἐπιθεώρησης, πού ὀ ρουτινι-

ρης κ. Μωρ. γύρισε νοσταλγικά και την ξαναθυμήθηκε και οι σοφοί την περάσανε για καινούργια. Οι πρώτες Έπιθεωρήσεις, ήταν με πολλή πρόζα.

Είναι περιέργοι αλήθεια οι κριτικοί του γραφείου! Στη «Μόνικα» του Λενορμάν, που «καθ' υπόθεσιν» την είχε σκηνοθετήσει ο κ. Μελάς, για να γίνουνται γρήγορες οι αλλαγές, ο κ. Μουσούρης μαζί μ' έναν περίφημο μηχανικό που είχε τότε τον Πέτρο (εξήνω το παρανόμα του· έχει τώρα μπάρ στην Καβάλλα, δουλεύει καλά και άφησε το θέατρο· να τὸν μιμόντουσαν μερικοί—μερικοί!) και με τὸ φροντιστή του τὸν Κώστα τὸν Καλέ, μεγάλες μορφές τῶν παρασκηνίων, σκέφθηκε νὰ βάλει παραβάν, πραγματικά οἱ αλλαγές γίνοντουσαν και γρήγορα και εύκολα. Τούτο τὸ βρήκε ὁ Α. Θ. γιὰ μοναδικό, σπουδαίο ἐφεύρημα τοῦ κ. Μελά!—Ὅχι, ἐκλεκτέ μου φίλε, Α. Θ. δὲν εἶμαι φυσικά τιμητής, ἀλλὰ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ γραφεται θεατρικὲς κριτικές. Γιατί δὲν πιστεύετε στὸ θέατρο. Βαριώσατε; πλήττετε. Ἄδικεῖτε και τὸν ἑαυτὸ σας. Θέατρο θὰ πει νὰ ξημεροβραδύεται κανεὶς μέρα στις κούντες, στὰ καμαρίνια στὰ μπουλούκια τῶν περιχώρων και νὰ μελετᾶει μοναδικὰ τὸ ἑξάισιο τοῦτο γεγονός, πὸν λέγεται θέατρο. Νὰ πιστεύει σ' αὐτό. Μὰ, θὰ μοῦ πείτε, λέγω, γιατί νὰ γράφω θεατρικὲς κριτικές; Βέβαια θὰ φανερώσω τὴ μεγαλοφυΐα μου· μοῦ λείπουν τόσα πλοῖσια προσόντα μάθησης και σοφίης πὸν τὰ ἔχετε σεις, μὰ ἐγὼ φανερώνω τὴν πίστη μου, τὴ θρησκεία μου και ἀγωνίζομαι γιὰ κείνην και γιὰ τὴν προοδὸ της, τὸ θεωρῶ τὸ θέατρο ἀπόλυτη ἀνάγκη γιὰ τὴν Ἑλλάδα, δὲν με στενοχωρεῖ, με παρηγορεῖ και με κάνει νὰ πιστεῶ πὸς ἀξίζει νὰ ζῆ κανεὶς μόνο και μόνο γιατί ὑπάρχουν στὸν κόσμον αὐλαῖες πὸν ἀνοίγουν και πὸν κλείνουν και ἰδέες πὸν μπορεῖ νὸ ἐκφραστοῦν στὴν ἱερὴ κόχη, πὸν λέγεται σκηνή.

Μὲ τὸν κ. Πολίτη ὅμως τὸ πρᾶγμα εἶναι διαφορετικὸ, γιατί ὁ κ. Πολίτης εἶναι ἀφιερωμένος στὸ θέατρο, μόνο πὸν κρίνει με μιὰν ἀνεξέλεχτη «φιλοσοφία» φωνῆ και πὸν φροντίζει νὰ τραβήξει στὸν ἑαυτὸ της τὰ γεγονότα παρὰ νὰ γίνει ἔκείνη ἀπὸ τὰ γεγονότα και ὑστερα ἀπὸ αὐτά.

—[Σχετικὰ μετὴ «φιλοσοφία» τὴν ὑπεριδεαλιστικὴ τοῦ κ. Πολίτη θὰ εἶχα νὰ παρατηρήσω τὸ ἔξῃ: «Λεύτερο ἄτομο», «Λύτρωση» και κάτι τέτοια εἶναι τὰ αἰώνια μοτίβα του· τὸ ξέρουμε ὅτι πῆγε στὴ Γερμανία, ὅτι μιλεῖ γερμανικά και ὅτι διαβάζει, μια φορὰ πὸν γεννήθηκε μὲσ' στὰ βιβλία (ὁ μακαρίτης ὁ ἔξοχος ἐπιστήμονας ὁ πατέρας του ἔγραφε και τὴ (Βιβλιογραφία). Κι' ὅμως, ἂν διαβάσει κανεὶς τὸν πρόλογο τοῦ «Σαουλ» (ἐλευθερουδάκης 1921) τοῦ Καλοσγούρου θὰ δεῖ στις σ. 6 στίχοι 9—15, σ. 24 οἱ τρεῖς τελευταῖοι στίχοι, σ. 48, στίχοι 26, σ. 52 στίχ. 16... ὅτι ὀλόκληρη αὐτὴ ἡ φιλοσοφία ἡ στενή, στηρίζεται σ' αὐτὲς τις περικοπές, πὸν τις κοπανᾶει χρόνια και θάλλεγε κανεὶς ὅτι τις πήρε ἀπὸ τὸ ἐγγελαϊκὸ τοῦ Καλοσγούρου και ὄχι ἀπὸ ἄμεση μελέτη και πίστη· βολεύτηκε και ἡσύχασε.

Και ἡ ἐπιθεώρηση φυσικά ἔτσι κρίνεται ἀπὸ τὸν κ. Πολίτη. Μιλᾶει γιὰ «ἐξυπνάδα», βρίσκει πὸς ὁ ρωμῆος εἶναι ρουτινιέρης, θυμώνει γιὰ τὴν «ἐθνεῖα» ἐπιθεωρησιὸν σάμπως νὰ ὑπάρχει αὐτοτέλεια στὴν λογοτεχνία και σάμπως νὰ μὴν γινῆματες ἀπὸ ξένες ἐπιδρομὲς οἱ λογοτεχνίες ὄλου τοῦ κόσμου. Ὅτι δὲν εἶναι αἱ ἐπιθεωρήσεις ὄλες τῆς προκοπῆς, αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια· μὴπως ὅμως εἶναι ὄλες οἱ τραγωδίες ἀξιόλογες;

—(Φ. Πολίτη: *Τοιμοκῆς* «Νέα Ζωή» τόμος Χ σ. 49—100). Ἔχει τὴν ἰδέα πὸς ἡ ἐπιθεώρηση δὲ σέβεται οὔτε τὸν Αἰσχύλο οὔτε τὸν Ὀμηρο. Δὲν ξέρω γιὰ τὸν Ὀμηρο, ἀλλὰ τὸν Αἰσχύλο δὲν τὸν ἔχουνε σεβαστεῖ και ἄλλοι στὴν ἐπιθεώρηση. Στὸ τέλος ὁ κ. Πολίτης ἔχει τὴν ἰδέα πὸς οἱ ἡθοποιοὶ μόνο κρατοῦνε τὴν ἐπιθεώρηση. Ξέρουμε ὅμως ὅτι, ἂν τὸ νούμερο δὲν εἶναι καλὸ, οἱ ἡθοποιοὶ μπαίνουν μέσα χωρὶς νὰ καμιά ἐντύπωσι. Κι' ἂν ὄρισμένοι ἡθοποιοὶ κάνουν μόνον μεθυσημένους ἡ μόρτες τοῦτο προέρχεται, ἀπὸ ὄχι ἀπὸ τὸ ὅτι αὐτοὺς χᾶφεται ὁ κόσμος, ἀλλὰ γιατί οἱ ἡθοποιοὶ ἔκείνοι βρῆχαν ἕναν τύπο και δὲν ἐγνοοῦν νὰ τὸν ἀλλάξουν γιὰ σιγουριά και γιὰ πὸν βέβαια χειροκρότημα. Οἱ πὸν καλοὶ ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς εύκολα ἀφίνουν τοὺς τύπους τους και κάνουν εύχαρίστως και ἄλλα νούμερα π. χ. ὁ Κυριακὸς δὲν κάνει ὄλες τις φορὲς «κουτσαβάκι» (κουτσαβάκι δὲν κάνει ποτὲ, κάνει εἰδυλλικὸ ἀγόρι λαϊκὸ) ἂν και ὁ Μενιδιάτης και ὁ μόρτης εἶναι μορφὲς δημιουργημένες ἀπὸ συγγραφεῖς και ὄχι ἀπὸ ἡθοποιοὺς ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ νατουραλισμοῦ, ὅποτε διήγημα, μυθιστόρημα, ποίημα, θέατρο καλλιεγοῖσε τὴν ἡθογραφία και παιδιὰ της εἶναι και ὁ μόρ

της και ὁ Μενιδιάτης και ἂν ζοῦν ἀκόμα οἱ τύποι αὐτοὶ τοῦτο γίνεται, γιατί τίποτα δὲν ἄλλαξε στὸ θέατρο μας. Ὅλοι γράφουν ἀκόμη νατουραλιστικά και ἡθογραφικά. Πὸς νὰ ἀλλάξει λοιπὸν ἡ ἐπιθεώρηση;

Ὅ κ. Πολίτης λέει τὰ ἴδια και τὰ ἴδια τόσα χρόνια!

Στὸ ἴδιο ἄρθρο (Πρωτὰ 10 Αὐγ. 1934) λέει και ἄλλα, μὰ εἶναι νεφελώματα, πὸν δὲν μπορεῖ νὰ τὰ καταλάβη κανεὶς οὔτε ἂν τοῦ κάνει ἀνάλυση συντακτικὴ. Ἡ «Ἰδέα» ἱκανοποιεῖται μετὸν ἑαυτὸ της, ὑπάρχει γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, εἶναι αὐτοσκοπὸς. Μπορεῖ λοιπὸν νὰ τὴν καταλάβουμε ἡμεῖς πὸν εἶμαστε κοινοὶ θνητοὶ «χαμαιτεῖς και χαμαιζῆλοι, κάτω νενευφότες» και ζητώντας διαρκῶς ἐπαλήθευση και πειράματα;

Ἀλλὰ δὲν ἦτανε φέτος ἡ χρονιά κατάλληλη γιὰ νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ τὴν κυριαρχία τῶν ἡθοποιῶν στὴν Ἐπιθεώρηση, γιατί ἀκριβῶς τοῖτο τὸ καλοκαίρι ἀνέβηκε μιὰ ἐπιθεώρηση χωρὶς σκηνογραφίες, χωρὶς ρεκλάμες και χωρὶς πολυτέλειες και παίζεται ἀπὸ τὸ Μᾶη με διάθεση νὰ ἐξακολουθήσει πὸν καὶρον ἀκόμη. Ἡ «Ἄλεποῦ» τοῦ Γιαννουκάκη. Δὲν με ξεπλάζουν οἱ διακόσιες της φορὲς παρατηρῶ μόνο πὸς πένυε γιατί πραγματικά τὴν ἔγραψε ἄνθρωπος με ἀξία, συγγραφεὺς γεμάτος πείρα και γνώσι, ἐνισχυμένη ἀπὸ τὸ ὅτι ξέρει και ἑλληνικά και ἄλλες φιλολογίες. Τὰ νούμερα του εἶναι σάτυρα συγκεκριμένη, δυ ατή, τσουχητερὴ και ἀξίζει γιατί ἀνταποκρίνεται σὲ ὄρισμένες ἐπιθυμίες τοῦ κοινοῦ και τοῦ τις ἐκφράζει και τοῦ τις ἐμπειδώνει, ἰδίως τῆς περιοχῆς τῆς πολιτικῆς. Βέβαια εἶναι προκαθορισμένο τὸ στάδιο μιᾶς ἐπιθεωρήσεως και σ' αὐτὸ ἔχοντας κανεὶς νὰ δουλέψει δὲν ἔχει παρὰ νὰ βαθύνει τὴν παρατήρηση του και νὰ τὴν ἐκφράσει σωστά. Ὑπάρχουνε νούμερα στὴν Ἄλεποῦ τὸ «Εορτολόγος» τὸ «Ὡδεῖο», πὸν εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ κάθε ἡθοποιὸ ἔχει ἄλλοιζουν ἀπὸ τὴ δύναμη κάθε «ἄσου» και ἔχουν αἰσθησι λογοτεχνική.

Εὐτυχῶς και στὸ δραματικὸ θέατρο τὸ καλοκαίρι αὐτὸ ἐπικρατήσανε μόνο τὰ ἔργα, πὸν ἦτανε γραμμένα ἀπὸ πραγματικὸς συγγραφεῖς.

Πέσανε σωρὸ οἱ τριάντα ἐπιθεωρήσεις οἱ φειτινές, και διασωθήκανε οἱ οὐσιαστικὲς ἡ «Ἄλεποῦ» και τὸ φανταζιστικὸ τὸ «Ἄλλο πρᾶγμα» τὸ Πῶλ Νόρ, τοῦ ἀξιόλογου δεξιότηχου τοῦ κομποῦ ἐπιθεωρησιογραφικοῦ στυλ με τις λεπτὲς ἀποχρώσεις. Πιέχτανε δηλαδὴ μόνο οἱ πραγματικοὶ συγγραφεῖς, κούρτουβαλήσανε οἱ ἄλλες πὸν εἶχαν ὄς τὸς πὸν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἡθοποιούς πὸν φανίζεται ὁ κ. Πολίτης ὅτι γοητεύουν στὴν ἐπιθεώρηση τὸν κόσμον. Μὰ ὁ κόσμος πρῶτα, ὅπως παντὸ ζητάει και στὴν ἐπιθεώρηση τὸν συγγραφεῖ και περιφρονεῖ τὸ ριντὸ και τὰ σκηνικά και τοὺς προβολεῖς... Δὲ γελιέται, ὅπως τὴν παθαίνει μετὸν δραματικὸ θέατρο. Μὰ ὀρθογραφίσι θὰ ζητήσουμε τώρα ἀπὸ ἕναν ὑπεριδεαλιστὴ τοῦ 1800;

Σέργουντ: ANNIBAS, Φ. Κυβέλης, μεταφρ. Μυράτ, υἱοῦ.

Ὁ Σέργουντ, πρώτη φορὰ παίζεται στὴν Ἑλλάδα και ἔχει δικαίωμα νὰ παιχθεῖ πολλὲς φορὲς.

Εἶναι μοναδικὴ εὐτυχία νὰ παρακολουθεῖ κανεὶς τὸ ἔργο του. Εἶναι ἀξιοθαύμαστος τεχνίτης ἀπὸ κάθε ἄποψη.

Δὲ νοιάζεται ἀπὸ τὴν ἱστορία παρὰ γιὰ τὸ τι αἰσθάνεται αὐτὸς. Ποτὲ ἀναχρωσμοὶ δὲν ἦταν τόσο πετυχημένοι ὅσο στὸν Ἄννιβα. Δροσιά, χάρη, κομψότητα στὸ γράψιμο. Ἀβίαστο ξεκούραστο. Μπορεῖ νὰ ξεχάσει κανεὶς ὄλες του τις δυστυχίες. Και τὸ πρόσωπο τοῦ Ἄννιβα εἶναι συμπαθητικὸ, γιατί στὸ σχολεῖο γίνεται πολὺς λόγος στὴν ἱστορία γι' αὐτόν. Ὅλα τὰ παιδιὰ τὸν ἀγαποῦν γιατί εἶναι αὐτὸς πὸν συντριψε τοὺς Ρωμαίους τὸς βαρβάρους, και δὲν τοὺς ἐκτιμοῦν τὰ παιδιὰ, γιατί μαζί με τις ἄλλες προστυχίες τους (τις παλιὲς ἐννοῶ, ἔξῃ ἀπὸ τὸ ὅτι ἐγνοῦν ἀπόγονο τὸ φασισμό), ὑποδουλώσανε και τὴν Ἑλλάδα. Γι' αὐτὸ μαζί με τὴν ἀξία τοῦ ἔργου, οἱ θεατῆς νομίζουν ὅτι συναντοῦν στὸ πρόσωπο τοῦ Ἄννιβα μιὰ πολυαγαπημένη παλιὰ γνωριμία.

Ὁ νέος Μυράτ πὸν μετέφρασε τὸ ἔργο σὲ μιὰ πάρα πολὺ καλὴ λογοτεχνικὴ θεατρικὴ γλώσσα, παίζει τὸν Ἄννιβα με μεγάλην ἐπιτυχία. Νὰ μὴν ἀκούει πὸν τοῦ εἶπαν πὸς φαίνεται πολὺ νέος. Τὸ ἔργο δὲν ἔχει νατουραλιστικὲς ἀξιώσεις. Δίκιο ἔχει πὸν τὸν ἔκανε ἔτσι. Ὁ Ἄννιβας τοῦ ἔργου εἶναι ὁ δικὸς του. Ἡ φωνὴ του ὅτι ἔπρεπε και σὲ κάτι ψηλές της νότες καθαρὴ και πλατιά. Ὁ ἔπιανος ὀλοκληρωτικὰ δικὸς του. Πολὺ καλὸς ὁ κ. Γαβριηλίδης και γεμάτοι ἀξία οἱ νέοι τοῦ θιάσου. Δὲν ξεχωρὶ τὸν περίφημο κεφάλι τοῦ Τσαγαλέα μετὸν ἀφάνα του, τὸν Ζωγράφου μετὸν

σταθερό παίξιμο και με γοήτρε ο Σπύρος Μουσούρης. Αυτός, σε κάτι τέτοιους ρόλους, θα βγάλει άσπροπρόσωπη την οικογένειά του, που η φήμη της χερμαίνεται. Εδουαίδητος, όπως πάντα, ο κ. Παπάς, καλός ο κ. Κρίτας καθώς και η δ. Γονίδη. Η δ. Γονίδη μάλιστα μάς δίνει την ευκαιρία να χαρούμε την έλπιδα πως θα γίνει πολύ καλός ήθοσπος. Ο Γιαννίδης έξοχος. Έπιτυχία όλοι.

Η Μαρίκα εξίσου, έξωσε τον τόνο του έργου μόλις βγήκε. Μας είπε: αυτό είναι και η παράσταση έφτασε στο ίδιο στυλ ως το τέλος γεμάτη όμορφιά, σαφήνεια και πετυχημένη έμφωνεία. Την ακολούθησε πιστά ο κ. Λογοθετίδης, που, είναι βέβαιο πως έχει όλα τα δίκια για το ούσιστικό του το παίξιμο.

Γιά την Κυβέλη δεν μπορεί να γίνει λόγος. Θαύμα! Τρεις φορές θαύμα! Η φωνή της και η όμορφιά της στο πιο άσυγκριτο ύψος τους. Το θαυμάσιο, μη άρχειολογικό ντύσιμο της υπέροχο και ως εμφάνιση και ως απαίτηση του έργου. Έλεγα, μά είναι αλήθεια πως η γυναίκα αυτή, η ωραιότερη της γης, έχει και έγγνια! Ήταν νεότερη από τη δ. Γονίδη.

Το θέατρο Κυβέλης είναι το θέατρο του ελληνικού λαού. Κι αν η Μαρίκα βρει την ευκαιρία, να νουθετήσει τον κ. Δοξιάδη, το νέο της το σκηνογράφο, θα όφελήσει κι άλλη μια φορά το θεατρό μας. Γιατί τώρα ο νέος καλλιτέχνης βρίσκεται ακόμα στην επίδρση των δασκάλων του. Η έγγασία του δίνει υπσχέσεις έξόν από την κολώνα. Τι την ήθελε;

Σπ. Μελά: ΙΟΥΔΑΣ, Έθνικό θέατρο.

Χαρές λοιπόν και πανηγύρια έχουνε κει κάτω στη γειτονιά του άγοραίου έρωτα Γιορτάζουν τα Εισόδια μιας πάναγνης ψυχής, μιας τριφερης ύπαρξης και το κατάστημα του κ. Φ. Πολίτη έσφαξε το μύσχο το σιτευτό γιατί μάγκωσε στο τέλος και τον κ. Μελά και τον έβαλε να σφαγιάσει κι αυτές την φήμη του τη θεατρική άπάνω στη Σκηνή του.

Προηγήθηκαν πολλά περίεργα. Ο Ίούδας ήτανε για την Κυβέλη και για τη Μαρίκα, ξαφνικά, όταν σχεδόν θ' αρχίζανε οι πρόβες, το έργο βρέθηκε στο Έθνικό. Πώς; Ο κ. Μελάς δεν τ' είχε καλά με το θέατρο και μια φορά που είναι κι εκείνος δηθεν, σαν τον κ. Πολίτη, σκηνοθέτης, απαραίτητο ήτανε να μη μονιάζουν μεταξύ τους σαν αντίτεχνοι που είναι, αν και μένα μου θυμίζω με τη σκηνοθετική τους τον ξένο άγχρωνα... Λένε πως ο κ. Μινωτής ένδιαφέρθηκε ξεχωριστά γι' αυτή τη συμπύλιωση κι ένα κλισέ του στο «Βήμα» την ήμέρα της πρεμιέρας συνηγορεί γι' αυτό και είναι και μια άμοιβή του για την προσεχνεία.

Έλεγα κι εγώ!—Ο Βενιζέλος και ο Τσαλδής μπορεί να μη συμπυλιώνονται, γιατί τέλος πάντων έχουν κάποιες διαφορές. Ο κ. Πολίτης όμως και ο κ. Μελάς γιατί ν' είναι μαλωμένοι; Το ίδιο ύλικό τους έχει φιάζει και τους δύο!...

Ο κ. Μινωτής όμως αν βοήθησε κάτι τέτιο, είναι άξιοκατάκριτος. Φυσικά ήθοποιός νέος είναι, θέλει ρόλους, μά φαντάζεται πως τριιάζει σ' έναν άνθρωπο να επικοινωνεί με τον κ. Μελά; Και τ' όνομα Μελάς να προφέρει κανείς κινδυνεύει. Δεν επιτρέπεται λοιπόν κουνέντα με τέτοιους ανθρώπους. Έύχομαι ο έκλεχτός πρωταγωνιστής να μην είναι ένοχος, αλλά, αν είναι, δεν επιτρέπεται πια να τον χαιρετούν οι τιμιοι άνθρωποι. Έτσι δέ με νοιάζει καθόλου, που έπαξε καλά. Δέ χρειάζεται το Έθνος μας μεγαλοφείς. Χρειάζεται άνθρωπος, που ν' εκτιμούν την εθύνη που έχουν απέναντι στο νέο ελληνικό πολιτισμό. Να πουλάει την τέχνη του ο κ. Μινωτής στους Μαμμωνάδες για τη δεκαμερία, όχι την ψυχή του.

Γενικά να πει κανείς ο Ίούδας είναι έργο κατεργάριο. Η κατεργαρία του έχει άρχισει από τις τεχνικώτατες τυμπανοκρουσίες πριν από την παράσταση και από τις δηλώσεις του κ. Μελά πως πρόκειται για μια επανάσταση και για κάτι τι πνευματικώτατο.

Δεν το έκρινε η καλλιτεχνική επιτροπή. Μόνο του έγκρίθηκε. Προσφωνήσεις, λόγιοι. Το έθνικό δημοσιεύει στο πρόγραμμα και τη δημοσίωση της ανάγνωσης κι έτσι παρουσιάζεται πως θεωρεί έξοχο το έργο. Ός και γλωσσική συζήτηση άνοιξε—την άνοιξε ο κ. Μελάς—ΓΙΟΥ ή ΙΟΥ. Ός τόσο το έργο λέει ΓΙΟΥ και η διεύθυνση ΙΟΥ. Τον κ. Μελά δεν τον μέλει ούτε το ένα ούτε το άλλο. Δεν βαριέσαι! Ντόρος να γίνεται!

Έγώ το είδα το έργο στην έχτη παράστασή του. Δεν πήγα στην πρεμιέρα, γιατί νόμισα πως επιβάλλεται στη νεότητά μου να μη γίνει έναγης και να μη αισθανθεί καμιά οφίξη να δει έργο του κ. Μελά, πως δεν μου επιτρέπεται να του κάνω την τιμή να πάω στην πρεμιέρα. Είδα λοιπόν ένα έργο, που, αν δεν με συγκίνησε, δέ με ζάλισε. Έποφανε πολλά οι θεατές της πρώτης βραδιάς. Τέσσερες ώρες!—Φρίκη!—Το να γράφει κανείς θεατρικό έργο με τόση διάρκεια, και μόνο αυτό είναι άποτυχία. Ύστερα το κόψανε. Σαν κακή επιθεώρηση.

Ο κ. Μελάς πήρε τόσα και τόσα από τον κινηματόγραφο για τον Ίούδα, δεν έπαιρνε τουλάχιστο τη χρονική του έκταση. Από κει έπρεπε ν' άρχισει.

Άλλά, ειπεν άφρων έν τη καρδιά αυτού: «Θά τους τη φερω» ο Κλώνης, ο Όρμαν, ο Φωκός θά με βοηθήσουν— άλλοίμονο, αλήθεια να παίζονταν το έργο χωρίς αυτούς—το κοινό του Έθνικού μοιάζει με το κοινό της «Εστίας». Μαζεύεις λοιπόν όνόματα διάφορα και άγνωστα της Γραφής, βάλεις λίγο φεγγάρι, λίγα λουλούδια, γράφεις μια πρώτη πράξη φλύαρη και σαχλή! θά τη βρουν όφραϊ, γιατί δεν θά έχουν κουργασθεί μετά μιλάς για Χριστό, για σταύρωση και, δεν μπορεί, κάπως θά συγκινηθεί εκμεταλλεύσαι την ιδέα του κοινού για τη θρησκεία του και τους κάνεις να υποθέτουν ότι το θρησκευτικό τους το συναίσθημα είναι καλλιτεχνικό από το έργο! ποζάρεις και για Σαίπηρη και βλέπουμε!...

Μά εδώ υπάρχουν και κριτικοί: Στους κ. κ. Κ. Οικονομίδη, Γ. Βλάχο, RED, Κάθισμα 13 κλπ. χρειάζεται μεγάλη έθνική ευγνωμοσύνη. Δείξανε πως μπορείς να είσαι όσο κατεργάρος θέλεις, μά σε βουτάνε και σε κάνουν ρεζίλι.

Ός τόσο ο κ. Πολίτης σωπαίνει και κρυφογλάει αυτό ζητούσε: να ρεζιλεύει τον κ. Μελά. Τώρα είναι ήσυχος. Με το «Βύρωνα» ρεζιλευθήκανε οι νέοι, με τον «Ίούδα» οι γέροι—και συνεπώς μένει ένας ψηλά: Ο κ. Πολίτης!

Πολλοί νομίζανε πως ο κ. Μελάς άπόμαχος τόσα χρόνια της θεατρικής δουλειάς, θά έγγραφε άριστούργημα. Πλάνη. Μοιραία το έργο του κ. Μελά έπρεπε να είναι κακό.

Πρώτα—πρώτα ο κ. Μελάς ποτέ δεν ήτανε θεατρικός συγγραφέας αξιόλογος είναι ότι ο κ. Μωραϊτίνης στη φάρα. Ρουτίνα. Ούτε στο πρώτο του έργο δεν έφερε τίποτα καινούργιο. Λόγια. Ξραιοπάθειες. Σάν τον «Ίούδα». Ύστερα πάλι τα ίδια, λίγο καστήριο, λίγο σύμβολο μέχρι το «Μιά νύχτα...» που είναι φριχτό βουλεβαρδιέριο κατασκευάσμα. Η μαγία του πολιτισμού, της καλοπέρας μαζί με μια θαυμαστή αλήθεια ευχολία στο γράψιμο του το θερμώτατο, τον ρίξανε στη δημοσιογραφία. Χρονογράφος Άριστος. Μοναδικός. Πολυγλωσσία έξαιρετική και πρόχειρα άβαθο πνεύμα. Τώρα θέλησε να κάνει έργο πνευματικό. Σύνθεση. Είμαι βέβαιος ότι ο κ. Μελάς δεν πιστεύει στην αξία του «Ίούδα». Κάνει πως πιστεύει για κατανάλωση. Τόσο κούτος δεν είναι δά!

Όπως και στά έργα του τ' άλλα σπανίως έμπνεύσανε από την ελληνική ζωή. Λογιώτατα όλα. Και στον «Ίούδα» τί τον έσπρωξε; Ποιά πραγματικότητα νέα ελληνική; Η ποιος άτιμωτός του καυμός, που θά ήταν κι αυτός κάτι τι από το σύνολο τίποτα. Φαντασμαρά. Έπίδειξη. Νομίζε πως θά μάς θαμπώσει με το «Δικαιοσύνη» και με το «Ειρήνη Υμίν». Νοιώθουμε κατάβαθα την κοροΐδια. Γιατί ποιος μπορεί να πιστέψει τέν κ. Μελά; Ο κ. Μελάς έχει τη χειρότερη φήμη ως άνθρωπος μέσα στην Ελλάδα. Γι' αυτό είμαστε βέβαιοι πως πάντα λέει ψέμματα. Του έλειψε και η σκηνηκή δεξιότητα και το έμεινε μόνο το «τριστηχο». Λέει η Ζελιά σαν κοιπέρι και παρουσιάζονται οι σηνές. Έκείνος που το έμπνεύστηκε αυτό το Άίσχος θέλει σότώμα και εκείνοι που το εκτέλεσανε παλούκωμα. Θεατρο είναι αυτό; Έθνικό η τσίρκολο; Ντροπή! Όποιος μπει μέσα στο Έθνικό πρέπει να ξεχάσει την έννοια «θέατρο». Όπως έχουνε τα καρταρέ στην Ευρώπη χωρίς «Τέχνη» παρά με προβολείς και με χρώματα, έχουμε και μεζ το «Έθνικό». Femina.

Άφου κοροΐδεψε με τόσες ιδέες ο κ. Μελάς, έπαξε την ώρα και το χριστιανισμό. Γιατί εμπαιγμός είναι οι άσυγκίνητες σηνές. Και η ισραηλιανιά φτάνει σε άπροσπέλαστο ύψος, όταν βογγάει ο Ίούδας και πως πρόσθεσε την καλωσύνη, τον ίδιο τον εαυτό του. Ψέμα! Τίποτα δεν αισθάνεται ο συγγραφέας κι όταν φτάνει στην περιπελεγμένη περιπλοκή του μέρους, του όλου και του ανθρώπου, η αυθά-

δεια και η άκαταλαβίστικη φρασεολογία κυριαρχούν.

Λαμπρή, φανταστική, ζουμερή ή γλώσσα του. Απόχρημα εξόν έννοείται από τη λέξη *δρασά* (δραμα). Πού τη βρήκε;

Για τους φρεσιμούς, για τα κουτούμια και για τις σκηνογραφίες δέν μιλάω. 'Ανάθεμά του έκείνον, πού τά βρήκε. Χωρίς αὐτό οὐτε ὁ κ. Πολίτης θά ἔκανε τό σκηνοθέτη, οὐτε ὁ κ. Μελάς θά ἔγραφε τόν «Ιούδα».

Για τους ἠθοποιούς ὁμως κάθε ἐπαινος. Πρῶτα στήν δ. Παπαδάκη. Ἀλήθεια ἐκτακτη. Ἡ κ. Παζινοῦ παραεῖναι πιά Μαρίκα Κοτοπούλη. Δέ βρίζεται κανείς νά τῆς τό πει; Τί χέρια τεντωμένα μέ τις χούφτες ἀντίχου εἶναι αὐτά; Στή σπηλιά ὀρθή ἦταν σά γελοιογραφία τῆς Μαρίκας φουσκωμένη. Παιζει μέ αὐθάδεια και μέ πρόκληση. Νομίζει πῶς εἶναι θαῦμα και μᾶς τό λέει μέ τό παιζιμό της. Συχαίνεται πιά κανείς.

Ἐ Γληνός μέσα στό πνεῦμα τοῦ ἔργου και τοῦ ρόλου του. Ὁρισμένες στιγμές ἡ φωνή του εἶχε μιᾶ καθαρότητα σπουδαία.

—(Ἀλήθεια ὁ ἔλληνας Κλεινίας παρουσιάζεται ἀπό τόν συγγραφέα πιά κατεργάρας ἀπό τόν λήσταρχο Βαβαβά σ' ἐκείνη τήν καομιποδιστική περιπέτεια μέ τήν ἐνέδρα. Τί θέλει νά πει; Πῶς οἱ ἔλληνες εἶναι χειρότεροι ἀπό τούς ληστές. Αὐτό μπορεῖ νά τό θεωρεῖ ἰδανικό ὁ κ. Μελάς ἄδικα πίστεψε πῶς θά κολακίσει τούς θεατάς. Ἡ σκηνή, οὐτή εἶναι ὡς σύλληψη ἀνήθικη και φανερόναι ψυχικόν ὄχετό. Νά καυμείται ὁ συγγραφέας πῶς εἴμαστε προστυχότεροι ἀπό λήσταρχο!—Τί πνεῦμα χρονογραφίματος).

Ἀξιοθαύματος ὁ Παρασκευᾶς και λυπήθηκα τό Βεᾶκη μέ τις βλακειες πού τοῦ εἶχανε βάλει νά πει. Ὁ Ταλᾶνος ἐπίσης καλός, καθῶς ἀξιοθαύματος ὁ πιά κουρελιάρης ὁ πρῶτος πού λέει τά πιά πολλά. Ποιός ἦταν; Μέσα στό μπλεγμένο πρόγραμμα δέ μπόρεσα νά βρῶ τ' ὄνομά του. Κι ἂν ἤθελα νά σημειώσω ὅλους ἐκείνους πού παιζανε καλά θά ἔπρεπε ν' ἀντιγράψω τό πρόγραμμα. Παραπέμπω λοιπόν ἐκεῖ τόν ἀναγνώστη μου. Μόνον φρικαλέα ἦταν μιᾶ νέα πλαδαρή, ἔσθθη, σαχλή, πού πετάχτηκε στή μέση τῆς σκηνῆς στήν πρώτη πράξη. Πῶς τῆ λένε κι αὐτήν; Εἶνε, λέει, ἀριστοῦχος τῆς Σχολῆς. Μά θεόστραβοι δίνουν ἐκεῖ τά ἀρίστη;

Καμιά συγκίνηση, καμιά ἔμπνευση. Τό Ἐθνικό ἔχει βαριά εὐθύνη, γιατί φάνηκε πῶς τό θεώρησε τιμή του, πού ἀνέβηκε τό ἔργο αὐτό. Ἦθελα νά ἔβλεπα τόν κ. Γρυπάρη νά προσφωνεῖ τόν κ. Μελά και νά τόν θεωρεῖ σπουδαῖο. Αὐτό θά ἐπιτεπότανε μόνον στόν κ. Θεοτοκά και στοὺς λοιποὺς τῆς «Ἰδέας».

Ἐ κ. Βλάχος πρέπει νά μιλήσει. Ἀπό τήν εὐθύνητά του περιμένουμε τις ἀποκαλύψεις του. Κάθε πρωῖ ἀνοίγω μ' αὐτή τῆ λαχτάρα τήν «Καθημερινή». Ἀλλίως θά ἔχουμε κάθε δικαίωμα νά τόν θεωροῦμε συνεχόχο.

ZAN SARAN.

Εἶναι ὁ ἔλληνας régisseur général τοῦ Coireau στό Atelier. Πῆρε τῆ σπουδαία θέση αὐτή φέτος. Τοῦ εὐχομαι ὅλες τις προόδους. Εἶχα τήν τιμή και τήν εὐτυχία νά τόν γνωρίσω περίου τό καλοκαίρι και φέτος μιλήσαμε πολύ. Εἶναι σεμνός, προφανός τιμῆς και καθόλου «ρωμῶς». Πιστεύει τελείως στή δυνατότητα μιᾶς πολὺ μεγάλης θεατρικῆς ζωῆς στήν Ἑλλάδα και ἔχει τῆ φλογερήν ἐπιθυμία νά ἐργασθεῖ γι' αὐτό. Για τήν ἐγκαρδίωση αὐτή τόν εὐχαριστῶ κι ἀπό δω. Ἀλλά νά μείνει στό Παρίσι γιά πάντα. Νά τόν δοῦμε και στή θέση τοῦ Coireau. Γιατί ἐδῶ θά πνιγεῖ. Θά ἐξυπηρετήσει βέβαια τῆ θετή του πατρίδα και ὅχι τήν πραγματική, μά θά ἔχει προσφέρει τήν ἀξία του στήν τέχνη, ἐνῶ ἐδῶ θά χάσει τήν ἐξοχή λεπτότητα και τήν ἀνθρωπιὰ του.

Γιαννούλη Σαραντιδὴ τόν λέν. Ἄς μείνει Ζὰν Σαράν.

Η ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ἐ διευθυντής τῆς Ν. Δραματικῆς Σχολῆς κ. Σωκρ. Καραντινός ἔβγαλε τοῦτες τις μέρες ἓνα βιβλίον μέ τήν ἐπιγραφή αὐτή. Θά τό μελετήσω και ἂν μοῦ πέφτει λόγος θά σημειώσω τις ἐντυπώσεις μου στό ἄλλο φύλλον.

ΓΙΑΝ. ΣΙΑΔΕΡΗΣ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΛΩΤΗ ΕΚΘΕΣΗ

Τόν περασμένο μήνα εἶδαμε στό λιμάνι τοῦ Πειραιῶς, μέσα στις ὥραιες αἴθουσες τοῦ ὑπερακένειου «Στρατάρχης Ζόφρ», διασκευασμένες ἐπιτήδες, τήν καλλιτεχνική ἐκθεση τῶν νέων Γάλλων ζωγράφων και γλυπτῶν. Ἡ ἀπογοήτευσή μας ἦταν ἀπερίγραπτη και μήτε ὁ χαριτωμένος λόγος τοῦ διαλεχτοῦ πεζογράφου κ. Ντυαμέλ, μήτε ἡ ὁμορφιά τοῦ πλοίου στάθηκε δυνατὸ νά τήν ἐλαφρῶσουν. Ἐξῶ ἀπό πέντε-ἕξι κομμάτια, μέσα στά ὁποῖα πρέπει νά λογαριασθοῦν και οἱ τρεῖς γραβῦρ τοῦ δικοῦ μας τοῦ Γαλάνη, ὅλα τ' ἄλλα ἐκθέματα ἦσαν κατώτερα ἀπό τό μέτρο. Τόσο τά πρωτοποριακά ἔργα, ὅσο και τά ἀκαδημαϊκά ὡς τά ἔμπροσθενιστικά και ὅλα τ' ἄλλα τῶν διαφόρων σχολῶν πού ἔμπροσθενούνταν και παραφρονούσαν μέσα στήν ἀρκετά ἀπλόχωρη ἀλλά κακοφωτισμένη σάλα, ἦσαν ἄδεια ἀπό κάθε ἔμπνευση, ἀπό κάθε ἀντίληψη ἀρμονίας και ὁμορφιάς. Ἀκαταλαβίστικα συμπλέγματα, νεκρά ταμπλό, λιθογραφικά δείγματα, τοπία ροδοβαμμένα σάν σκηνογραφίες περιοδεύοντος θιάσου, ζωᾶ μαρμαρωμένα, και χιλίων εἰδῶν ἄλλα πράγματα, ἄσχετα μέ τήν τέχνη ἐστήθησαν ὅπως-ὅπως κ' ἐκουβαλήθησαν ἐδῶ γιά νά μας ξαφνιασουν.

Πιστεύουμε πῶς ἡ σύγχρονη γαλλική τέχνη δέν εἶναι αὐτό τό πράμα. Δέν εἶναι πολλά χρόνια πού τήν ἐξαοχήκαμε στό Παρίσι κ' ἐγράψαμε πλατεῖα τις ἐντυπώσεις μας στόν καθημερινό τύπο. Ἀλλά ὅπως τότε πρέπει και τώρα νά τονίσουμε πῶς ἡ δική μας ἡ ζωγραφική (και ἡ γλυπτική) δέν εἶναι καθόλου καθυστερημένη και δέ χρειάζεται παρὰ λίγη ἐνίσχυση—και ἀπό τό κράτος ἀλλά και, προπάντων, ἀπό τά άτομα, ὅσα βρισκονται στήν εὐχάριστη θέση νά μποροῦν νά τήν ἐνισχύσουν γιά ν' ἀναπτύχθει περισσότερο και νά φτάσει σέ τέλειαν ἀνθήση.

ΝΕΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ἡ καλλιτεχνική κίνηση προμηγύεται γιά φέτο ζωηρή. Ὁλοι οἱ καλοί μας ζωγράφοι και γλύπτες ἐτοιμάζουν ἔργα γιά τήν ὁμαδική ἐκθεση τοῦ Ζαπτεῖου. Λέγεται δέ ὅτι ἀρκετά σημαντικά ἔργα πρόκειται νά ἐκτεθοῦν ἐκεῖ. Οἱ κ. κ. Ἀπόστολος και Λουκάς Γεραλῆς θά κάνουν, καθένας ξεχωριστά, δικές τους ἐκθέσεις. Ἐπίσης πολλοὶ νέοι ζωγράφοι μεταδῶ τῶν ὁποίων ἓνας-δυὸ μέ πραγματικό και ἕληρευτο ταλέντο. Για ὅλη τῆ σχετική κίνηση ἐλπίζουμε πῶς θά μπορέσουμε νά κρατήσουμε ἐνήμερους τούς ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ.

ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΕ ΑΔΕΙΑ

Τό καλοκαίρι στήν Ἀθήνα, εἶναι πρόβλημα γιά τούς φίλους τῆς μουσικῆς. Ἀπό τό Μάη πού τελειώνει ἡ χειμωνιάτικη μουσική σαζόν, ὡς τό Νοέμβριον πού ξαναρχίζει, κάθε σοβαρή μουσική κίνηση σταματᾶει, κι' ἔτσι τό διάφορο τάχο ἀ λα Μπιάνκο κ' οἱ ἐπιθεωρήσεις ἀπομένουν ἡ μοναδική μας μουσική ἀπόλαυση! Εὐτυχισμένοι ὅσοι μποροῦν και ταξιδεύουν στήν Εὐρώπη (Σαλεμπουργκ, Μπαῦρωῦτ, Βενετία), ἡ παρακολουθοῦν ἀπό τό ραδιόφωνο ἓνα καλὸ μουσικὸ πρόγραμμα! οἱ πολλοὶ ὁμως πρέπει νά περιμένουν τό χειμῶνα.

Μά τί θά δώσει τέλος πάντων στήν καλοκαιριάτικη αὐτή μουσική ἀνία ζωῆ, ἐνδιαφέρον; Πρῶτα ἡ ὀπερέττα. Κανένας βέβαια δέν θά πει πῶς εἶναι κατώτερο μουσικὸ εἶδος ὅταν γράφεται και παίζεται ὅπως πρέπει. Πόσα μεγάλα ὄνοματα δέν τήν τίμησαν; Οἱ Ἐρβέ, Ὁρφεμπάχ, Στράους, Σουλπέ, Λεκόκ, κι' ἀπό τούς νεώτερους οἱ Λεζάρ, Κάλμαν, Στόλτς κ. ἄ. Μά στήν Ἑλλάδα ποιός σοβαρὸς συνθέτης τήν καταδέχτηκε; Ἐκτός ἀπό τό Σαμάρα, πού ἡ Κρητικοπούλα του και ἡ Πριγκιπίτσα τῆς Σασσῶν εἶναι τέλεια ὑποδείγματα στό εἶδος τους, ἡ ὀπερέττα δυστυχῶς ἔπεσε σέ ἀναρμόδια χέρια—κι' ὁ Σακελλαρίδης πού μέ δυὸ-τρία ἔργα του ἔδωσε πολλές ὑποσχέσεις, ὕστερα μᾶς ἀπαγοίτησε μέ τις συνεχεις του ἀποτυχίες—πού τήν ἔφεραν σέ τέλεια μορφή νά πει κανένας ἀνυπαρξία (κι' ἄς γιορτάζουμε τὰ 25 χρόνια της). Μά σ' αὐτό δέ φταῖνε μόνον οἱ συνθέτες μας. Σήμερα, ὕστερα ἀπό τό θάνατο τοῦ Πα-

παϊωάννου και της Έγκελ, ποιός θίασος όπερέιτας είναι της προκοπής, με το κατάλληλο φωνητικό ύλικό, και ήθθοποιούς που να μπορούν να τους έμπιστευθούν οι μουσικοί-μας τα έργα τους; Στην Εύρώπη τα όδεια έχουν ιδιαίτερη σχολή όπερέιτας. Έδώ, τα δικά μας, πούχουν τόσο άφθονο φωνητικό ύλικό, την άγνοούν. Πόσο διαφορετικά θάταν τα πράγματα, αν γινότανε ένας θίασος όπερέιτας που να έχει και όδειακά στοιχεία, κυρίως φωνητικά; Θ' άναγκαζόντουσαν ίσως κ' οι συνθέτες μας να ενδιαφερθούν περισσότερο γι' αυτήν. Και το κοινό; λαχταράει για καλή μουσική, και κάθε ευγενικά προσπάθεια είναι πρόθυμο να τη χειροκροτήσει (τόδειξε άλλωστε και στή καντάδα του Σταδίου) ώστε μην του ρίχνουμε τις ευθύνες για την κατάσταση αυτή.

Μά το πρόβλημα δεν λύνεται άκόμα. Πολλές φορές τονίσαμε στή στήλη αυτή, πως μία ύπαιθρια συμφωνητική όρχήστρα—σαν του Καλομοίρη π. χ. στο Φάληρο, μά με περισσότερους μουσικούς και καλύτερη προπόνηση—πou να παίζει με λαϊκές τιμές, εύκολοχώνευτα έργα, μερικές μελοδραματικές παραστάσεις (πρός θεού όχι πειρά Ριγκολέτο και Λουκία), και τελευταία χορωδιακές εμφανίσεις—σαν του Σταδίου—θάταν το άπραιύτητο συμπλήρωμα της καλοκαιριάτικης μουσικής μας ζωής. Αυτά όλα όμως μού φαίνονται σαν όνειρο για το ρωμαϊκό—άκόμα συζητάμε για μελόδραμα και ραδιοφωνικό σταθμό—κι' ή πραγματικότητα είναι πως το καλοκαίρι τελιώνει, κι' ή χειμωνιάτικη μουσική σαιζόν δεν είναι μακριά.

ΜΕΛΟΔΡΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ—5 ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ό μελοδραματικός όμιλος Καλομοίρη, ξανάδωσε τον περασμένο μήνα στο θέατρο «Ριάλτο» μερικά έργα πουχάμε άκούσει το χειμώνα στα «Διονύσια». Δέ νομίζει ό κ. Καλομοίρης πως οι παραστάσεις αυτές, όσο κι' αν πρέπει να κριθούν με επιείκεια πολλοί εκτελεσται είναι μαθηται άκόμα κι' αν τις ένιοχάει ή σύμπραξη ενός Άγγελόπουλου, χαλάει τη μελοδραματική ιδέα, με την προχειρότητα τους; Κι' ύστερα με τόσο ύλικό πουχει στα χέρια του, δεν μπορεί να διδάξει και κανένα νέο έργο; Περιμένουμε.

Οι άναγνώστες της στήλης αυτής θά μού επιτρέψουν να γράψω δυό λόγια, χωρίς πρόθεση κριτικής, για μία σειρά από 5 τραγούδια μου σε στίχους του Κώστα Καραωιάκη, που κυκλοφόρησε τελευταία. Θάθελα σ' όσους θά μούχαναν τη τιμή να τα τραγουδήσουν, να τους εξηγήσω την τεχνολογία τους που μπορεί και να τους ξαφνιάσει «εκ πρώτης όψεως». Το τραγούδι είναι γραμμένο σε ύφος άπαγγελτικό (de declamation). Η μελωδική γραμμή δεν κινείται άνετα, μά δεσμεύεται από το ρυθμό και τις δυναμικές διακυμάνσεις του ποιητικού κειμένου. Ό τρόπος αυτός της εργασίας, βγήκε από το ίδιο περιεχόμενο των στίχων, που αν τους έτόνιζα σ' ένα άλλο ύφος, λιντ π. χ. ή άριας, άσφαλώς θάδειχνα πως τους παρανόησα. Όποιος τους διαβάσει ίσως με δικαιώσει.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Δ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

Υ. Γ. Στο παραπάνω άρθρο προσπάθησα να δώσω μία γενική ιδέα για τη μουσική καλοκαιριάτικη κίνηση; ό φόβος μη το παραμακρύνω, μ' άνάγκασε να άποφύγω τις λεπτομέρειες.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Με εύγνωμοσύνη...

Οι γνωστοί εκείνοι έγωκεντρικοί τύποι, οι όποιοι είναι υπεύθυνοι για πολλές πληγές της πνευματικής μας ζωής, δεν μπόρεσαν να ύψωθούν λίγο πάρα πάνω από τον έαυτούλη τους, και κράτησαν μίαν άχαροκρήστη στάση μπροστά σ' ένα μεγάλο τιμητικό γεγονός για τα Νεοελληνικά Γράμματα: Το άρθρο του Γάλλου σοφού κι' άληθινού φίλου της πνευματικής Ελλάδας Άντρέ Μιραμπέλ, που δημοσιεύτηκε στο έγκυρο όργανο της Γαλλικής διανόησης «Nouvelle Litteraires» κι' ήταν άφιερωμένο στις τάσεις της μεταπολεμικής λογοτεχνίας. Άντι να δούν σ' αυτό το γεγονός μία πράξη ξεχωριστής σημασίας για την πνευματική προσπάθεια του τόπου μας και να εκφράσουν με ειλικρινή ένθουσιασμό τη χαρά τους, προσπάθη-

σαν με διάφορα άστεία έπιχειρήματα να ξεράσουν τη χολή τους, γιατί ό Μιραμπέλ δεν φρόντισε να συμπεριλάβει και τις προσωπικότητές τους, και να τον κάμουν να άπογοητευθή και για τον τόπον μας και για τους ανθρώπους του.

Άλήθεια, πρέπει να λυπάται κανείς για το κατάντημα μερικών ανθρώπων, οι όποιοι θέλουν να παίξουν το ρόλο του καθοδηγητή στην Ελλάδα. Εύτυχώς όμως, ό διαλεκτός αυτός φίλος, ό Μιραμπέλ—ό όποιος διδάσκει και την Νεοελληνική γλώσσα στο Παρίσι—δεν έπηρέαστηκε καθόλου από αυτές τις μικροπρέπειες και άνήγγειλε για άπάντηση πως έτοιμάζει μία σειρά από μελέτες του που θά συνιελίσουν στο να ξεπεράσει τα στενά μας σύνορα ή σημερινή λογοτεχνία μας.

Έξ όνόματος όλων των ύγιως σκεπτομένων νέων, εκείνονδηλαδή που τοποθετούν πια ψηλά από τον έαυτο τους το πνευματικό συμφέρο της χώρας μας, το «Σεκίνημα» του σφίγγει το χέρι με άληθινή εύγνωμοσύνη.

Ή Ρωσσία για τους συγγραφείς της

Άπό τις περιγραφές των επανελθόντων από τη Σοβιετική Ρωσσία κ. κ. Γληνού και Βάρναλη, βγαίνει ένα γεγονός που ενδιαφέρει τους εκπροσώπους του Κράτους και τους άπνευματικούς του ήγέτες: «Ότι στην σημερινή Ρωσσία ό συγγραφέας έχει την πρώτη θέση. Κάθε ένιοχηση είναι στή διάθεση του. Άγανωρίανη στοργή δείχνει το Μπολοσεβικικό Κράτος στην προσπάθειά του. Άγανωρίανη ότι οι λογοτέχνες είναι άρχιτέκτονες των ψυχών» και τους προσφέρει τα πάντα. Έδώ τί γίνεται; Οι λογοτέχνες μας βιοπαλαίου, από το ύστερήμα τους τυπώνουν τα έργα τους, κακομοιριασμένοι περιφέρουν την πικραμένη ύπόστασή τους και στο τέλος πεθαίνουν από ψυχική φυματίωση.

Ός τόσο, το Κράτος που μοιράζει με τα δυό του τα χέρια τα έκατομμύρια για χίλιες δυό άλλες δευτερεύουσες προσπάθειες, πολλές μάλιστα άδικαιολόγητα, θά μπορούσε, νομίζουμε, κάτι να κάνει για τους λογοτέχνες μας.

Μία άπορία

Τελευταία δεν υπάρχει Έλληνικό λογοτεχνικό περιοδικό που να μην περιέχει μεταφράσεις έργων της σημερινής Τουρκικής λογοτεχνίας από όμογενείς μεταφραστές που ζούν στη γειτονική μας χώρα. Αισθανόμαστε ξεχωριστή χαρά για τοϋτο, γιατί ξέρουμε να έχτιμούμε τη διεθνή πνευματική άλληλεγγύη και να ενδιαφερόμαστε και για τους ξένους πνευματικούς καρπούς.

Εκφράζουμε όμως και μίαν άπορία: Γιατί οι Έλληνες μεταφραστές ή οι Τούρκοι που ξέρουν τη γλώσσα μας σαν τη δική τους, δεν φροντίζουν να γνωρίσουν και την Νεοελληνική λογοτεχνία στη χώρα τους; Έκαμαν καμμιάν άνάλογη προσπάθεια; Έδωσαν μιά διάλεξη; Έτύπωσαν μιά μελέτη; Έδημοσίευσαν έργα Έλληνικά σε Τουρκικά φύλλα; Μ' ένα λόγο έκαναν κάτι άνάλογο;

Γιατί οι πληροφορίες που έχουμε είναι τελείως άπαγοητευτικές και αυτό βέβαια δεν τιμά αυτούς τους κυρίους...

Ή λογοτεχνία και ό τύπος

Ό «Απόμαχος» της «Πρωϊας», ό παλιός εκλεκτός δημοσιογράφος κ. Κω' στής Χαϊρόπουλος εξ άφορηής μιάς επιστολής νέου ποιητή, έδημοσίεψε ένα χρονογράφημα χτυπώντας με το χαριτωμένο του ύφος, την άδιαφορία και την περιφρόνιση που δείχνει ό Καθημερινός τύπος για τη Λογοτεχνία.

Άληθινά ή ταχτική αυτή είναι έγκληματική. Ένώ για τη Μουσική, το θέατρο και τη Ζωγραφική άφιερώνονται στήλες δλόκληρες, για το λογοτεχνικό βιβλίο και τη δημογραφική πνευματική προσπάθεια δεν γράφεται ούτε λέξη.

Αυτό το κακό που στιγματίζει τον πολιτισμό της χώρας μας και που βλάπτει κάθε πνευματική πρόοδο πρέπει να σταματήσει. Η «Έταιρία των Έλλήνων λογοτεχνών» πρέπει να κινηθή γι' αυτόν τον σκοπό. Είναι το κυριότερο πεδίο της δράσης της κι' από την έπιτυχία αυτή του άγώνα της, θά εξαρτηθή και ή καλλιτέρευση των όρων της πνευματικής ζωής στην Ελλάδα.

Χαρακτηριστικό

Στο προηγούμενο φύλλο είχαμε δημοσιέψει ένα σημείωμα για την Ίστορία

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΜΕΤΟΧΙΚΑ & ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ ΔΡ. 1.205.000.000
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ (30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1934) ΔΡ. 9.189.000.000

Κεντρικὸν Κατάστημα : Ἐν Ἀθήναις

Ἵποκαταστήματα καὶ Πρακτορεία : εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα

Ἵποκαταστήματα καὶ Πρακτορεία ἐν Αἰγύπτῳ :
Κάϊρον, Ἀλεξάνδρεια, Ζαγαζίκ.

Ἀνταποκριταί, εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ ἔξωτερικοῦ.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἔσω-τερικὸν καὶ τὸ ἔξωτερικόν, ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὄρους. Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμία καὶ ταμειυτηρίου) μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

HELLENIC BANK TRUST COMPANY NEW YORK: 51, MAIDEN LANE

Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ὀλοσχερῶς καταβεβλημένα \$ 1.500.000